

บัญญัติชาดก

ภาคที่ ๗

พิมพ์เป็นธรรมบรรณาการเนื่องในงานฌาปนกิจศพ

คุณหญิงทรัพย์ สุรราชฤทธานนท์

(ทรัพย์ พันทุโยธิน)

ณ เมรุวัดประยูรวงศาวาส

๑๘ มีนาคม ๒๕๐๑

คำนำ

เนื่องในการฉาปนกิจศพ คุณหญิงทรัพย์ ดุรราชฤทธานนท์
กำหนดวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๐๓ ณ เมรุวัดประยูรวงศ์วาส์ นายพัฒน์
พิณฑุโยธิน ผู้เป็นบุตร ได้มาแจ้งความประสงค์แก่เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่ง
ชาติ ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่องบัญญัติชาดก ภาคที่ ๗ เพื่อแจกเป็น
อนุสรณ์ในงานน กรรมคีตปากรยณคืออนุญาตให้จัดพิมพ์ได้

หนังสือบัญญัติชาดกเป็นนิทานไทยเรื่องหนึ่งซึ่ง มีคตินิยมมาอ่าน
อนึ่งเพื่อให้ทราบความเป็นของหนังสือเรื่องนี้ จึงขอนำคำอธิบายซึ่งได้
ได้จกรมพระยาตำราพระราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ไว้เมื่อพิมพ์ครั้งแรก ใน
งานปลงศพ ขุนอาจชดธิ (แปดก นุชดิริ) พ.ศ. ๒๔๖๘ มาดัดไว้ดังนี้

“หนังสือบัญญัติชาดกนี้ คือประชันนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันในเมือง
ไทยแต่โบราณ ๕๐ เรื่อง พระสังฆราชเจ้าเชียงใหม่รวบรวมแต่งเป็นชาดกไว้
ในภาษามคธ เมื่อพระพุทธศักราชประมาณราวในระหว่าง ๒๐๐๐ จน
๒๒๐๐ ปี อันเป็นสมัยเมื่อพระสังฆราชประเทศนั้นพากันไปเล่าเรียนมาแต่
ลังกาที่ทวีป มีการรู้ภาษามคธแตกฉาน เอาแบบอย่างพระภิกษุสังฆในลังกา
ที่ทวีป มาแต่งหนังสือเป็นภาษามคธขึ้นในบ้านเมืองของตน แต่งเป็นอย่าง
อรรถกถาธรรมาธิบาย เช่นคัมภีรมงคลที่ปนเป็นคณบาง แต่งเป็น
เรื่องคำสอนประวัตเช่นคัมภีรชนกาดมาตนเป็นต้น ตามอย่างเรื่องมหาวงศ์
พงศาวดารลังกาบ้าง แต่งเป็นชาดก เช่นเรื่องบัญญัติชาดกนี้ เอาอย่าง
นิบาตชาดกบ้าง โดยเจตนาจะบำรุงพระคำสอนให้ถาวรแต่จะให้หนังสือ
ซึ่งแต่งนั้นเป็นหลักฐานมั่นคงด้วยเป็นภาษาเดียวกับพระไตรปิฎก แต่หนังสือ
บัญญัติชาดกนี้เห็นจะแต่งในคตอนปลายสมัยทกถาวมา เพราะความรู้
ภาษามคธดูทราบดงไม่ถึงหนังสือแต่งชนัก่อน

หนังสือสัญญาชาติกนกฉบับเดิมเป็นคัมภีร์दानจำนวนรวม ๕๐ ผูก
 ดวยกัน เดียวกันเห็นจะม้อยู่แต่ในประเทศไทย กบตเมืองหลวงพระบาง
 แดกรงกมพชา ทอนห้ามไม้ มีเรื่องราวปรากฏว่าเคยได้ฉบับไปถึงเมือง
 พม่าครั้งหนึ่ง พม่าเรียกว่า "เซียงใหม่บัณฑิต" แต่พระเจ้าแผ่นดินพม่า
 องค์ใดองค์หนึ่งคาร์ดีว่าเป็นหนังสือแต่งปลอม พระพุทธวจนะตั้งให้เฝ้าเดี่ยว
 ในเมืองพม่าจึงมีได้หนังสือสัญญาชาติกนเหลืออยู่ คำที่คำว่าแต่งปลอม
 พระพุทธวจนะนนเพราะพระเจ้าแผ่นดินพม่าองค์นั้นหลงเชื่อว่าหนังสือนิบาต
 ชาติกนหรือที่เราเรียกในภาษาไทยว่า "เรื่องพระเจ้าห้าร้อยห้าสิบชาติ"
 เป็นพระพุทธวจนะ ซึ่งที่แท้หาเป็นเช่นนั้นไม่ ความจริงเป็นดังพระบาท
 ธรรมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชวินิจฉัยไว้ ใน
 พระราชนิพนธ์คานาหนังสือนิบาตชาติกนภาคต้น ซึ่งโปรดให้พิมพ์ใน
 รัชกาลที่ ๕ ว่าเรื่องนิบาตชาติกนคงเป็นนิทานที่เล่ากันในพื้นเมือง มีมา
 แต่ก่อนพุทธกาลช้านาน เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตั้งสอนเวไนยสัตว์ทรงยก
 เอาเรื่องนิทานมาแต่งเป็นอุปมาในพระธรรมเทศนาเนื่อง ๆ ก็ธรรมดา
 ในเรื่องนิทานย่อมต้องมตวัดเด็ดขาด ตวัดจะเป็นคนก็ตาม จะเป็นสัตว์
 เดียวกันก็ตาม ย่อมเรียกว่า "มหาดัตว์" มาเกิดสัมมตชนคตอภาย
 หลงพระพุทธกาลว่า มหาดัตว์ในเรื่องชาติกนคือพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ
 ครั้นเมื่อมาตบแต่งร้อยกรองพระไตรปิฎกกันในชั้นหลัง ๆ ผู้แต่งประสงค์
 จะปลุกศรัทธาให้มั่นคงตามความเชื่อของคน จึงแต่งประชุมชาติกน ประ
 หนึ่งว่าพระพุทธองค์ได้ทรงแต่งตั้งไว้ชัดเจน ว่ามหาดัตว์นั้น ๆ มาเกิดเป็น
 พระพุทธองค์ แด่บุคคลหรือสัตว์อนันต์ มาเป็นมนุษย์มนุษย์ในปัจจุบันชาติ
 รูปเรื่องชาติกนจึงเป็นเช่นปรากฏอยู่ในหนังสือนิบาตชาติกน เพราะความเป็น

ดั่งอธิบายมานั้น ทพระดั่งซึ่งชาวเชียงใหม่เอานิทานในพื้นเมืองแต่งเป็นชาดก
เป็นแต่แต่งตามแบบอย่างหนังสือเก่าซึ่งพระคณิศรจนารักษ์ได้แต่งมาแต่
ปางก่อน หาได้ตั้งใจจะหาดอกดวงผู้หนึ่งผู้ใดว่าเป็นพระพุทธรูปพระไม่
พระเจ้าแผ่นดินพม่าหากเข้าพระทัยหลงไปเอง

ต้นฉบับหนังสือสัญญาบัตรชาดกที่มอยู่ในประเทศสยามนี้ ไม่มีครบ
บริบูรณ์ ณ แห่งใด ๆ มาช้านาน แม้หนังสือฉบับหอหลวงซึ่งได้มาไว้ใน
หอพระสมุดสำหรับพระนครก็ไม่มีครบบริบูรณ์ กรรมการหอพระสมุดฯ
ได้พยายามสืบหาฉบับที่ขาดมาหลายปี ไปได้ฉบับมาแต่วัดระฆังบาง
ได้มาแต่วัดอรุณบ้าง เมื่อเร็ว ๆ นี้ได้มาจากวัดประทุมคงคาอีกตอนหนึ่ง
รวบรวมกันเข้าจึงได้ฉบับครบบริบูรณ์เมื่อใน พ.ศ. ๒๕๒๒ การที่จะพิมพ์
หนังสือสัญญาบัตรชาดก เป็นพระประสงค์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ
สम्मตอมรพันธุ์ เมื่อยังเสด็จดำรงตำแหน่งเสนาบดีหอพระสมุดสำหรับ
พระนคร ได้ทรงพระอุตสาหะแปลเรื่องสมุทโฆษ อันเป็นนิทานเรื่องต้น
สัญญาบัตรชาดกไว้เรื่องหนึ่ง แต่เข้าใจว่าคงจะเป็นเมื่อทรงแปลแล้วจึง
ทราบว่าต้นฉบับหนังสือสัญญาบัตรชาดกที่มอยู่ในหอพระสมุดฯ บกพร้อมไม่
ไม่สามารรถจะพิมพ์ให้ตลอดเรื่องได้ในสมัยนั้น จึงได้ทรงขอย่อย
ครั้นมาเริ่มพิมพ์ สัญญาบัตรชาดก จึงได้เอาเรื่องสมุทโฆษซึ่ง กรมพระ
สम्मตอมรพันธุ์ ได้ทรงแปลไว้มาพิมพ์เป็นเรื่องต้น ได้แก้ไขบางเล็กน้อย
เช่น เพิ่มเติมคาถาดังให้เป็นรูปเดียวกับนิบาตชาดกซึ่งหอพระสมุดฯ ได้
พิมพ์นั้นเป็นต้น

นิทานในสัญญาบัตรชาดก เป็นนิทานที่ไทยเรารูกันอยู่ชมทราบหลาย
เรื่อง เช่น เรื่องสมุทโฆษ เรื่องพระสุคนนางมโนहरา เรื่องสังข์ทอง

เรื่องพระรถเด่น แด่เรื่องคาวี เป็นต้น การที่เขาหนึ่งดื่อบัญญาต์ชาดกมา
 แปรพิมพ์ในครุงาน จะเป็นประโยชน์ต่อบรรดาให้รู้วาทานเหล่านั้นเรื่อง
 เขาเด่ากันแต่โบราณเป็นอย่างไร ที่เอามาแต่งเป็นโคลงฉันทที่แทบทศคร
 เอามาแก้ไขเสียอย่างใดบ้าง แด่ให้รู้เรื่องนิทานเก่าแก่ของประเทศนี้ ซึ่ง
 มิได้ปรากฏในท่อนกอกหลายเรื่อง จึงเชื่อว่าหนึ่งดื่อบัญญาต์ชาดกจะ
 เป็นของที่พอใจนักเรียนทั้งปวง”

กรมศิลปากร ขออนุโมทนาคุณศุภฤกษ์ศักดิ์ทัศนานุปัตตาน ซึ่ง
 เจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศแด่คุณหญิงทรัพย์ สุรราชฤทธานนท์ และได้จัด
 พิมพ์หนังสือแจกเป็นกุศลวิทายาทาน ขอจงเป็นปัจจัยเสริมส่งให้คุณหญิง
 ทรัพย์ สุรราชฤทธานนท์ ผู้วายชนม์ ได้ประดับ อริวิบุตมบุญผลใน
 สัมปรายภพตามควรแก่ฐานะ เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๔ ก.พ. ๒๕๐๓

คุณหญิงทรัพย์ สุรราชฤทธิชานนท์
ชาตยะ วันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๕
มรณะ วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐
สิริรวมอายุได้ ๘๖ ปี

ประวัติ

คุณหญิงทรัพย์ สุรราชฤทธิฐานนท์

(ทรัพย์ พินทุโยธิน)

คุณแม่เกิดเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ณ ตำบลวัดอรุณ
กิ่งอำเภอบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม
๒๕๐๐ โดยสงบ ด้วยโรคมะเร็งในปอด ณ บ้านตรอกพญาไม้ (เทศบาล
สายสอง) ตำบลกตยา อำเภอธนบุรี จังหวัดธนบุรี สิริรวมอายุได้ ๘๖ ปี

คุณแม่บุตรทั้งหมด ๘ คน ยังคงมีชีวิตอยู่ ๖ คน

คุณแม่เป็นผู้มีศรัทธาประจำและดำรงตนอยู่ในพระพุทธศาสนามา
อย่างแน่นแฟ้นตลอดมา จนกระทั่งถึงแก่กรรม ประกอบด้วยเป็นผู้มี
อุปนิสัยเยือกเย็น โอบอ้อมอารี และมีเมตตากรุณาแก่บุตรหลาน
ญาติมิตรทุกคน เมื่อท่านต้องจากไปโดยไม่มีวันกลับจึงยังความเศร้าสลด
และอาลัยแก่บรรดาลูกหลานญาติมิตรอย่างยิ่ง

ขอคุณคณบดีบุญทบุตร หลาน ตลอดจนญาติมิตรได้บำเพ็ญตลอดมา
และกระทำเมื่อคุณแม่ได้สิ้นบุญไปแล้วจน จึงบัดนี้คาดให้คุณแม่จงได้รับ
คุณคณบดีบุญเหล่านั้นในสัมปรายภพ เทอญ.

บุตร หลาน

สารบัญ

ศัพท์สันสกฤต	หน้า	๓
วิภังค์คุณิยราชชาดก	”	๓๗
โบราณกนิยราชชาดก	”	๓๘
ธรรมิกนิยนิยราชชาดก	”	๕๓
จากทานชาดก	”	๖๕
ธรรมราชชาดก	”	๗๖

ปัญญาสาตก

๑๙ สุตตันชาตก

พระญาณวิจิตร (สิทธิ โดจนานนท์) เปรียญ ๕ ประโยค

วัดเทพศิรินทราวาส

อดีต พาราณสีนคเร เอโก เสฏฐิ ปติวสตี

ในอดีตกาลดั่งดวงแก้ว มีเศรษฐีผู้หนึ่งอยู่ในพระนครพาราณสี ครอง
นันทพระบรมโพธิสัตว์เจ้าเกิดในตระกูลเศรษฐีนั้น ในกาลเมื่อพระกัณฐป
ถัมมาถัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนมอยู่ มีพระเถรเจ้าองค์หนึ่ง ท่านปรารภนา
จะกระทำความสงบตั้งคกายวาจาใจ จึงเข้าไปอาศัยอยู่ในประเทศราวป่า
ครุฑนันทพระบรมโพธิสัตว์เจ้ามีธุระส่วนตนเข้าไปสู่อรัญประเทศที่เขยวแดงดูไป
ข้างโน้นข้างนี้บ้าง ได้เห็นพระเถรเจ้าองค์นั้น ท่านมีอนทรยสังบร้างบัก
เกิดจิตเลื่อมใส จึงเข้าไปใกล้ ถวายนมัสการแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง จึงเจรจาปราศรัยกะพระเถรเจ้าว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ พระ
ผู้เป็นเจ้าอยู่ในอรัญประเทศนี้ฤาพระเจ้าข้า พระเถรเจ้าจึงตอบว่า ดูกร
อุบาถกอาตมาอยู่ในอรัญประเทศนี้ พระบรมโพธิสัตว์เจ้าจึงรำพึงในใจ
ว่า คราวหนึ่งสมควรที่เราจะกระทำบุญกุศลแล้ว ก็ละการงานของตนด้วย
สร้างบรรณศาตากระทำที่สำหรับจงกรมชุกบ่อน้ำชนทรายมาเรียรายดงโดย

รอบบริเวณ กระทำสถานทนนให้บริบูรณ์ไปด้วยเครื่องตกแต่งการบูชาต่างๆ
มีเทียนแดงรูปแดงของหอมแดงระเบียบดอกไม้เป็นต้นแล้ว ถวายวิหารทาน
อันสรรพไปด้วยเครื่องบริวารทงปวงแล้ว นิมิตพระเถรเจ้าให้เข้าอยู่ใน
บรรณศาลาจนเสร็จแล้ว ก็ถวายนมัสการตากดับเข้าไปสู่บ้าน

จำเดิมแต่พระบรมโพธิสัตว์เจ้าได้เข้าไปใกล้พระเถรเจ้าแล้ว ก็ได้
ถวายไตรจักรถวายบิณฑบาต ถวายสรรพขาทินยาหาร แดรองเท้าไม้เท้า
แด่คุ่มเด็กคุ่มใหญ่แด่ประทีป แด่เตียงคองเครื่องปูลาดแด่เบญจโครตแก่พระ
เถรเจ้า

เมื่อพระเถรเจ้าจะกระทำอนุโมทนาจึงกล่าวเป็นพระคาถาว่า

อนุนโท พลโท โหตี วตุถโท โหตี วรรณโท
ยานโท สุขโท โหตี ที่ปโท โหตี จกขุโท

แปลว่า ผู้ที่ได้ให้ชาวปลาอาหารแก่บุคคลอื่นได้ ชื่อว่าเป็นผู้ให้กำลัง
ให้มานุ่งห่ม ได้ชื่อว่าให้พรรณดีกาย ให้ยานเครื่องที่เป็นประโยชน์แก่
การไป ได้ชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทีปแสงสว่าง ได้ชื่อว่าให้ดวงตา
ดงน ๆ พระบรมโพธิสัตว์เจ้าได้ถวายสรรพบริวารแก่พระเถรเจ้าแล้ว ก็
ปลุกต้นไม้หมามไถ ณ ภายนอกบริเวณบรรณศาลาแล้ว ปลุกต้นไม้
เป็นแถวในภายในบริเวณบรรณศาลา

พระบรมโพธิสัตว์เจ้านิมิตพระเถรเจ้าให้อยู่จำพรรษาแล้ว ด้วยตน
ก็รักษาอุโบสถศีลในวณ ๓๔ คาบ่าง ๓๕ คาบ่าง ครั้นออกพรรษาแล้ว
พระบรมโพธิสัตว์เจ้าก็พาพระเถรเจ้าเข้าไปสู่บ้าน นิมิตให้นั่งเห็นออาสนะ

ที่บุดาควไ้แล้ว ก็พึงพระธรรมเทศนาแล้ว ถวายบิณฑบาตถวายผ้าคูหรง
 แก่พระเจ้า พระบรมโพธิสัตว์เจ้าได้อุปฐากพระเจ้ากระทำกองการ
 กุศลอยู่จนตลอดอายุ ครั้นถึงคราวสิ้นอายุจุติจากมนุษย์โลกแล้วไปบังเกิด
 ในสวรรค์เทวโลก พระบรมโพธิสัตว์เจ้านั้นได้เสวยสมบัติในเมืองสวรรค์
 อันพร้อมไปด้วยอายุก็เป็นทิพย์ยศก็เป็นทิพย์ คุரியางคคณตรีมองค์ ๕ ประการ
 กับทางการพ่อนราชบริวงศ์ล้วนเป็นของทิพย์แต่ดะอย่าง ๆ เเด่นดำรงอยู่ใน
 ในเมืองสวรรค์สถณาดนาน ครั้นสิ้นอายุอันเป็นทิพย์จุติจากสวรรค์เทวโลก
 แล้วได้มาบังเกิดเป็นพระเจ้าบรมจักรพรรดิ ทรงพระนามพระเจ้าตู่ที่ต้น
 มหาราช เสดยดีวิราชสมบัติอยู่ในกุฎาวัตรราชธานีมหานคร

พระเจ้าตู่ที่ต้นมหาราชนั้น บริบูรณ์ไปด้วยวิเศษ ๗ ประการ คือ
 จักรรัตน จักรแก้ว หัตถรัตน ช้างแก้ว อัสสรัตน ม้าแก้ว อิศลรัตน
 นางแก้ว มณรัตน ดวงแก้วมณี คหบดีรัตน ชุนคตงแก้ว ปรีนายกรัตน
 ชุนพตแก้ว

มีคากตางถามชนมาว่า วิเศษ ๗ ประการนี้มาจากสถานใด มีคำ
 วิดีชนาว่า จักรแก้วมาจากมหาสมุทร ช้างแก้วมาจากตระกูลช้างฉัททันต์
 ม้าแก้วมาจากตระกูลม้าวลาหก นางแก้วมาจากอุตรกภูทิวป์ ดวงแก้ว
 มณีมาจากวิบุตบรรพต ชุนคตงแก้วเกิดชนในกุฎาวัตรราชธานีมหานคร ชุนพต
 แก้วมาจากชมพูทิวป์ วิเศษ ๗ ประการเหล่านี้ มาจากที่นั้น ๆ แล้วมา
 ปราภฏในกุฎาวัตรราชธานีมหานคร ๆ สมบัติเหล่านี้เกิดมชนแก่พระเจ้า
 ตู่ที่ต้นมหาราชด้วยผลกรรมอะไร ๆ ปราสาทถึงแปดหมื่นสี่พันปราสาท

บัญญัติชาตก

กบตงเวอนคดง ไดบงเกดมชนควยผลอนไหดมาจากการถวายบวรนคาคา
 นอยหงหง ควงแกวมณไซตองแปดหมนดพนควงไดเกดมชนควยอาน
 ดงตทถวายประทบควงหง พระราชบุตรหงแปดหมนดพนองค ไดเกด
 มชนควยอานดงตทถวายไมเทอานหง พระราชบุตรทงหตายแตดองค
 ดวนแกดวกดาดามารถจะยาย เดนาของปรบภษใหยอยยบถงชงความชนะ
 วิเคษคดอดชมพูทวป สรรพดงทงปวงอยางดะแปดหมนดพนไดเกดมแก
 พระเจาดุทถนมหาราชนห ควยอานดงตทถวาททไดถวายพระเถรเจาแต
 ดะดง ๗

อัสครหงแปดหมนดพนมาไดเกดมชนควยอานดงตทถวายเครองปฐาค
 อนหง เวอนคดงอนเคมไปดวยวคถาภรณมปรการคาง ๗ ไดเกดมชน
 ควยอานดงตทถวายไตรจวร และฆาทงหตายคอกโกไดยพดศร ผากปปา
 สกพดศร ผานดกมพด ผารคกมพด ผาเหตาน ไดมแดวในกุดาวค
 ราชชานมหานคร หมออนเคมไปดวยทรพย ทบुकคดผงไวทงหตายถง
 แปดหมนดพนหมอไดเกดมชนควยอานดงตทถวายคุมใหญ่ ฉางอนเคม
 ไปดวยชาวเปดออกถงแปดหมนดพนไดเกดมชน ควยอานดงตทไดถวาย
 บินทบาตทาน เบญจโครดมรสอรอยถงแปดหมนดพนไดเกดมชนควย
 อานดงตทถวายเบญจโครด บออนเคมไปดวยรัตนะ ๗ ปรการถงแปดหมน
 ดพนไดเกดมชนควยอานดงตทไดถวายบอ ๗ หง พระราชอุทยานอน
 พรอมไปดวยสระ โบกชรถงแปดหมนดพนไดเกดมชนควยอานดงตทถวาย
 ดวน โภชนาหารอนเบนทิพประกอบไปดวยโอซารตถงแปดหมนดพน

ได้เกิดมชนควยอานสังข์ดีที่ได้ถวายภคตาหาร กำแพง ๗ ชั้น ชั้นหนึ่งดวน
 แล้วไปด้วยทองคำ ชั้นหนึ่งดวนแล้วไปด้วยเงิน ชั้นหนึ่งดวนแล้วไปด้วย
 แก้วทับทิม ชั้นหนึ่งดวนแล้วไปด้วยแก้วประพาพ ชั้นหนึ่งดวนแล้วไป
 ด้วยแก้วมณี ชั้นหนึ่งดวนแล้วไปด้วยแก้วมรกต ชั้นหนึ่งดวนแล้วไปด้วย
 รัตนะ ๗ ประการ ได้เกิดมชนควยอานสังข์ดีที่ได้ปลูกต้นไม้หมามด้อม
 ฌายนอกบริเวณบรรณศาลา กำแพงแล้วไปด้วยคันคาต ๗ ชั้น ชั้นหนึ่ง
 เป็นคันคาตทองคำ ชั้นหนึ่งเป็นคันคาตเงิน ชั้นหนึ่งเป็นคันคาตแก้วทับทิม
 ชั้นหนึ่งเป็นคันคาตแก้วมรกต ชั้นหนึ่งเป็นคันคาตแก้วประพาพ ชั้นหนึ่ง
 เป็นคันคาตแก้วผลึก ชั้นหนึ่งเป็นคันคาตรัตนะ ๗ ประการ ไบคาตนั้นบาง
 ไบเป็นทองคำ บางไบเป็นเงิน บางไบเป็นแก้วทับทิม บางไบเป็นแก้ว
 ประพาพ บางไบเป็นแก้วมณี บางไบเป็นแก้วมรกต บางไบเป็นรัตนะ
 ๗ ประกาพ ผดแห่งคันคาตนั้น บางผดเป็นทองคำ บางผดเป็นเงิน บาง
 ผดเป็นแก้วทับทิม บางผดเป็นแก้วประพาพ บางผดเป็นแก้วผลึก บาง
 ผดเป็นแก้วมรกต บางผดเป็นแก้วรัตนะ ๗ ประการ บรรดาไบแดผดของ
 คันคาตทงปวงย่อมรุ่งเรืองปรากฏ เมื่อถูกคองดมอ่อน ๆ ไร้เพยพดก
 หวนไหวบนดอเดี่ยวคัจฉาเนียงเบญจางคคूरियคนตรีณะน ทงนได้เกิดมชน
 ด้วยอานสังข์ดีที่ได้ปลูกคันคาตถวายพระเถรเจ้า

ในกาลนั้น บรรดามนุษยทงหลายทอยู่ในกุดาวดราชชานน บางพวก
 ก็บริโภคอาหาร บางพวกก็เดิน บางพวกก็พื่อนรำ บางพวกก็ขบร้อง
 บางพวกก็ปรบหัดถ บางพวกก็โดดเต้น บางพวกก็รนเริงบนเทิงใจอยู่

บัญชาชาคก

เป็นสุขเกษมดำรงาญ กุฎาวดีราชธานี กกกองไปด้วยเตียงข้างเตียงมา
 เตียงรถเตียง บันฑาจารย์เตียงม โหระทกเตียงกตองคฺจแผ่นดินจะแตกพังทำ
 ตายฉะนั้น กุฎาวดีราชธานีเป็นพระนครใหญ่เป็นราชธานีอุดมบริบูรณ์
 ไปด้วยวิริยะ ๗ ประการ พระเจ้าสุทนต์มหาราชเสวยดีริราชสมบัติอยู่ใน
 พระนครกุฎาวดีราชธานี พระองค์ลงไปด้วยพระเดชานุภาพเป็น
 อนันมาก แดบริบูรณ์ไปด้วยพระคตงทองเป็นอนันมาก เบิกบานพระราช
 หฤทัยอยู่ด้วยศุริยาคคนตรีประ โคมขบอยู่เป็นนิจกาด เพราะเหตุนี้โบราณ
 ณาจารย์เจ้าจึงได้กล่าวประพันธ์ไว้เป็นพระคาถาว่า

โย อนุนปานํ วัตถุประสงค์ มาลนฺจ คนฺธวิเลปนนฺจ
 เสยฺยํ อาวาสํ ปทีปนฺจ อิตฺถิปุริโส อิศ ลภติ

แปลว่า สัตว์บุรุษคนใดได้ให้ชาน้ำปาน้ำหอมยวดยานระเบียบดอกไม
 ของหอมเครื่องดูบทาแดดทอนทอยู่แดประทบไว้แล้วในกาดปางก่อน สัตว์
 บุรุษนย่อมได้ในอศตภาพน ดงน

ด้วยผลพระกุศตที่พระเจ้าสุทนต์มหาราชได้ถวายวิหารทานนั้น พระองค์
 มีพระชนมายุเท่าไร ๆ พระเจ้าสุทนต์มหาราชนั้น พระองค์เป็นกุมารเด่นอยู่
 แปรคหมนตพนบิ ดงอยู่ในที่เบ้นอุปราชแปรคหมนตพนบิ เป็นบรมกษตริย
 อยู่แปรคหมนตพนบิ ประพฤติพรหมจรรยอยู่แปรคหมนตพนบิ พระองค์
 เสวยดีริราชสมบัติเป็นพระเจ้า บรมจักรพรรดิมีพระชนมายุยืนนาน รวม
 พระชนมายุเขาด้วยกนทงตกาดได้ด้ามแค้นด้ามหมนทกพนบิ อายุประมาณ
 ของพระเจ้าสุทนต์มหาราชเพียงเท่านั้น พระชนกชนนี้จะได้ประทานให้กหา

มิได้ เป็นผลพระกษัตริย์องค์ใดถวายบรรณค่าดาหลังหนึ่งแก่พระเถร
 เจ้า เพราะฉะนั้นไปราณาจารย์เจ้าจึงได้กล่าวไว้เป็นพระคาถาดังว่า

สทุธาปุพฺพกมฺ ทานํ	อปฺปํ กิณฺจิปิ เย กตํ
ปสนฺนา ตีสฺส กาลេสุ	ลภนฺติ ติวริํ สุขํ
สุขมานุสํ ยํ เทติ	สคฺเคสุ จ ปรี สุขํ
ตโต จ นิพฺพานสุขํ	สพฺพทาเนน ลภติ

แปลว่า ชนทั้งหลายใดมีศรัทธาเป็นเบื้องหน้า มีจิตมุ่งได้ในกาด
 ทงสามแล้ว ได้กระทำทานน้อยกตมากกต ชนทั้งหลายนั้นย่อมได้ซึ่ง
 ความสุขสามประการ คือผลทานนั้นยอมให้ความสุขซึ่งเป็นของมนุษย์
 แด่ยอมให้ ความสุขในสวรรค์เทวดา อนึ่งชนไปกว่าความสุขซึ่งเป็นของ
 มนุษย์ แด่ยอมให้ความสุขคือพระนิพพานอันยิ่งชนกว่าความสุขในสวรรค์
 เทวดานั้น ถ้าชนยอมได้ความสุขสามประการด้วยสรรพทานด้วยประการ
 นั้น

บุคคลที่ใดกระทำวิหารทานย่อมรื่นเริงบันเทิงใจอยู่ตลอด กาดทั้งปวง
 ครั้นจุติ ไปบังเกิดยังสวรรค์เทวดาแล้ว ย่อมได้ด้วยสมบัติซึ่งเป็นผล
 อานิสงส์ใหญ่ เหมือนอย่างพระเจ้าสู้ที่ต้นมหาธา ในพระนครกุดสาวดี
 ราชธานีนั้น

พระบรมโพธิสัตว์เจ้ากระทำกรรมซึ่งเป็นบุญกุศลมีประการเป็นอันมาก
 ครั้นถึงสิ้นพระชนมายุจุติจากมนุษย์โลกนั้นแล้ว ก็ไปบังเกิดในวิมานทอง
 ในดาวดึงส์เทวดา มีนางอัปสรแวดล้อมเป็นบริวาร ส่วนประชุมชนหมู่

ใหญ่ชาวพระนครทั้งปวงได้กระทำความเป็นกุกัด
 ครอบงำความดีนชพ
 วายชนม์ก็พากันไปบังเกิดในสวรรค์เทวดา
 เพราะเหตุนี้ สัมเด็จพระผู้มพระภาคเจ้า พระองค์จึงได้ประทาน
 พระธรรมเทศนาไว้เป็นบาทพระคาถาว่า

สาธโว สุขกามา เย ปญฺเฐตฺวา สกฺคโมกฺขมคฺคิ
 ทานํ ทตฺวา สามคฺคิยา จูตา กจฺจนฺตี เต สกฺคิ
 แปลว่า ถ้าผู้ดีบุรุษทั้งหลายได้มุ่งหมายความดีขปรารถนาหนทาง
 สวรรค์นิพพานแล้ว จึงพร้อมเพรียงกันบริจาคทานเถิด ถ้าผู้ชนทั้งหลาย
 นน ครันจตุจากมนุษย์โลกแล้ว ย่อมได้ไปบังเกิดยังสุคติโลกสวรรค์
 ด้วยประการดังนี้

จบสุตตันชาดก

๒๐ วรรณคดีราชชาตก

พระราชกริรมย์ (แจ่ม บุรณนท) เป็รียน๖ ประโยควัดราชบุรณเรียง
เอวี่ เม สุตเอกั สมยั ภควา สาวตถึยั วิหรัตี เซตวเน อนา—
ถึปณทึกสสุ อาราเม เตน โข ปน สมเยน ปสเสนทึโกสโล
ราชา ตสมึ นคเร รชชั กาเรสึ

ในชาตกน มีคำพระอานนทเถรเจ้ากล่าวไว้ในเบื้องต้นว่า พระ
ผู้ตรนชาพเจ้าชอว่าอานนท ได้ฟังมาในทึเฉพาะพระพักครัดมเด็จพระ
ผู้มพระภาคโดยอาการอย่างน เมื่อพระอานนทเถรเจ้ากล่าวปฏิญาณตน
ให้พ้นจากสยัมภูวดีดงนแล้ว จึงกล่าวนิทานวจนะเป็นลำดับไปว่า

เอกั สมยั สมัยคร้งหนึ่ง สดมเด็จพระผู้มพระภาคเจ้า ได้ตั้ง
ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน ซึ่งเป็นอารามทึอนาถบิณฑิกได้ดาบั้นสร้าง
ถวาย อาศัยเมืองดาวัดคณมหานครเป็นทึโคจรทรงบาตร

ในกาลนั้ พระเจ้าบุดเด่นทึโกศดราช ได้ตั้งเถดถึงถวดยรัชชึใน
เมืองดาวัดคณน โดยทศพิชราชธรรมประเพณึ ทรงปกครองไฟรฟ้า
ประชาราษฏรด้วยการงดเว้นราชทณชัแต่ศัดตราเครื่องประหาร ห้ามมิ
ให้ดงอาชณยามัทรมานแต่ฆ่าตึเป็นคณ และทรงดงเคราะห์ประชานชาว
พระนครด้วยดงคหวัดถุ & ประการ พระเจ้าบุดเด่นทึโกศดราชนั้ ครน
เวดาเยนทึให้ราชบุรุษเชิญ เครื่องดักการบูชามัมาดา แต่ของหอมเป็นคณ

เสด็จไปสู่วิหารเชตวันเพื่อจะทรงฟังพระธรรมเทศนา ทรงประพฤติก
งนเป็นนิตยกาตโดยลำดับมามีไตรชาด

อยู่มานานหนึ่ง ส้มเด็จพระบรมโสดนาถทรงพิจารณาคุณสัตว์โลก
ด้วยพุทธจักขุญาณ ในเวดาศักดิ์สมัย ได้ทอดพระเนตรเห็นสัตว์
พุทธเวไนย ที่ควรจะทรงทรมานให้ได้สำเร็จมรรคผล ครั้นเวดาเข้า
ส้มเด็จพระทศพลกเสด็จจากคณชกุฏ ทรงกระทำสังวรกิจตามพระพุทธ
ประเพณีสำเร็จแล้ว ทรงผ้าสุคตจักรพระกรทรงบาตร เสด็จพุทธ
เสด็จไปณทนนแต่ต่างพระองค์เดียว แล้วทรงแสดงธรรมเทศนา ให้
เวไนยสัตว์มนุษย์ได้ดำรงอยู่ในพระโศคาบัตติผล ยังมีทนนที่จะเสด็จกลับมา
สู่วิหาร

ในกาลนั้น พระเจ้าบดินทโกศลพร้อมด้วยราชบริพาร ให้ราช
บุรุษเชิญเครื่องสักการบูชาแล้ว เสด็จไปยังพระเชตวันในเพลาบ่ายณห
สมัย เพื่อพระราชประสงค์จะทรงสดับพระธรรมเทศนา ครั้นถึง
พระเชตวันมิได้เห็นองค์สมเด็จพระศาสดา ก็มีพระทัยประกอบไปด้วย
ความโทมนัส จึงมีพระราชดำรัสว่า น่าตั้งเวชนิก พระเชตวัน
มหาวิทยาลัย มาว่างเปล่าจากพระสัพพัญญูพุทธเจ้าเสียแล้ว ยังเหลือ
อยู่แต่พระเชตวัน อนึ่งความปรารถนาของเราที่ตั้งใจมาในกาลนี้ ก็
เป็นอันขาดสูญไปไม่สมดังความปรารถนา มีพระราชดำรัสดังนั้นแล้ว ก็
เกิดวิปริหารมีความเคียดร้อนในพระหฤทัย จึงทรงบูชาพระพุทธอาสน์
อันเป็นที่ประทับของพระพุทธองค์ ด้วยเครื่องสักการะทางหทัยมประทับ

รูปเทียนแดงมาดาของหอมเป็นคณ ที่พระองค์ได้ทรงจัดมาแด่นน ครน
 บูชาแด่ก่เด็คจกดับเขาดูพระนครดำวตถ ในเพดาราตรคณวณน พระ
 เจ้าปัดเด็นทโกศตทรงรำฟงถึงพระค้ำดาเป็นอวรมณ์ เด็คจเขาดูทพระ
 บรรทมกมไคหลบคตอดราตรี ครนรุ่งเช้า จึงมรับสั่งให้หาอำมาตย์
 แดะพราหมณคฤหบดีเข้ามาเฝ้า แดวมพระราชดำรัสว่า ดูกรท่านทง
 หตายญเจริญ ชนชอวาพระพุทชเจ้าทงหตายนน เป็นผู้ประกอบไป
 ด้วยพระมหากรณาอันใหญ่ยิ่ง จะไคเด็คจอยู่ประจำในทอนเด็คจหา
 มิไค เพราะเหตุว่า เมอส์ควทงหตายชงเป็นพุทชเวไนย ทควรจะ
 ทรงทรมานให้ไคสำเร็จมรรคผลม้อยณทไค กยอมเด็คจไปไนทนน
 แดวทรงทรมานให้สำเร็จมรรคผลตามบุรพवादณา แม็งถึงพระพุทช
 เจาญเป็นบรมค้ำดาของเราทงหตาย พระองค์กทรงพระมหากรณา
 อนยงใหญ่เหมื่อนกน แต่เรานนปรารภนาจะเข้าไปไคถพระรัตนตรัย
 เป็นนิจกาด ถ้าหากว่า พระพุทชองค์เด็คจไปทรงทรมานเวไนยดีคัว
 เด็คจไนทอนไซร์ วัตถุประสงค์ของเราก้จะขาดไปเพราะประโยชน์ของผูอน
 เพราะเหตุนน เมอพระบรมค้ำดาของเราทงหตายเด็คจกดับมาเราจะ
 ไปเฝ้าทูลขออนุญาตสร้างพระพุทชปฏิมากรไว้ กระทำให้เป็นรูปเป็รียบ
 แทนพระพุทชองค์ ในเวดาเมอเด็คจไปทรมานเวไนยดีคัวไนทอน เราทง
 หตายจะไคกระทำดีการบูชาให้สมประสงค์เป็นนิจกาด
 อำมาตย์ราชบริษททงหตาย ไคฟงพระราชดำรัสดงนน ต่างก
 มัจฉชนบานไคมนต์ จึงพร้อมกันกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ญเป็น

สัมมติเทวราช ที่พระองค์ทรงพระราชดำริชอบแล้ว ถ้าแม่ได้รับ
 พระบรมพุทธานุญาต สร้างพระพุทธรูปปฏิมากรชนได้สมดังพระราชประ
 สงค์แล้ว ก็จะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่สรรพสัตว์ สันกาดนาน ข้า
 พระพุทธเจ้าทรงหทัย ก็จักได้พากันกระทำสมมานสักการ โดยควรแก่
 กาลถึงความสามารถ ขอเชิญสัมมติเทวดาเจ้าเสด็จไปเฝ้าพระบรมโลก
 นาถ ทูลขอพระพุทธานุญาตตั้งพระราชนิเวศน์ พระพุทธเจ้า
 ในลำดับนั้น พระเจ้าปัดเสนทิโกศลราชทรงทราบ ว่า สมเด็จพระ
 พระบรมศาสดาเสด็จกลับมาประทับอยู่ ณ พระเชตวันวิหาร ครนรุงชน
 เวลาดำยณหัตถ์มัย จึงให้ราชบุรุษเชิญเครื่องนมัสการมีมาดาของหอม
 เป็นต้น แล้วเสด็จไปยังพระเชตุพน พร้อมด้วยเสนามาตย์ราชบริพาร
 ครนถึงจงกระทำสักการบูชาสมเด็จพระศาสดาจารย์ ด้วยเครื่องสักการะ
 ทรงหทัยประทับรูปเทยนเป็นต้น แล้วทรงประทับ ณ ท่อนคอรข้างหนึ่ง
 ครนทรงประทับโดยปรกติแล้ว จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค
 ผู้เจริญ เวลาวานานนมอมฉันพร้อมด้วยชาวเมืองล่าวัดถักพานมาเฝ้า
 พระผู้มีพระภาค ครนมาถึงพระเชตวันไม่เห็นพระพุทธรองค์เสด็จประทับ
 อยู่ ต่างก็พากันเกิดวิปฏิหารีเคอครือนรำคาญ ว่าพระเชตวันวิหาร
 ว่างเปล่าจากพระรัตนัญญุพุทธเจ้าเสียแล้ว จึงพากันกระทำอภิวาหน
 พระเชตวันว่างเปล่าแล้วพากันกลับไปยังที่อยู่ของตน ๆ เพราะเหตุนี้
 หม่อมฉันมีความปรารถนาจะสร้างพระพุทธรูปปฏิมากร กระทำให้เป็นรูป
 เปรียบแทนพระพุทธรองค์ไว้ในพระวิหาร ชนทรงหทัยทศรัทธาปัด

นากการจะได้อีกกระทำสักการบูชา ในเวดามื่อพระพุทธองค์มิได้เด็ดใจ
 ประทับอยู่ในพระเชศวัน ขอพระพุทธองค์ได้ทรงอนุญาตให้หม่อมฉันได้
 สร้างพระพุทธปฏิมากรตั้งความปรารถนาในกาดนเถด พระพุทธเจ้าข้า
 ส้มเค็ญพระบรมค้ำดาจารย์ ได้ทรงตั้งค้ำพระเจ้ายับต์เด่นทิโกศด
 ทูตขอพรตงนน จึงมีพระพุทธดำรัสว่า ดูกรบพิตรผู้เป็นมหाराช
 ทบพิตรขอหนนเป็นการค้ดแล้ว ตลาคคยอมอนุญาตให้สร้างพระพุทธ
 ปฏิมากร โดยควรแก่ความปรารถนาทุกประการ

พระเจ้ายับต์เด่นทิโกศดได้รับพระบรมพุทธานุญาต ก็มิพระหฤทัย
 อันได้มณต์เบกบานเป็นทียง ครันทรงฟังพระธรรมเทศนาแล้ว ก็กราบ
 ถวายบังคมลาพาราชบริษทคนเขาดูพระราชนิเวศน์ ครันเพดารุงเช่า จึง
 มรับตั้งให้หานายช่างเข้ามาเฝ้า แล้วทรงมอบไม้แก่นจันทน์แดงอันหา
 ค้ำมิได้ ให้ไปแกะทำเป็นรูปพระพุทธปฏิมากร ครันพระพุทธปฏิมากร
 ดำเร็จแล้ว จึงให้เขียนดวดตายระบายสีอันงามวิจิตรในท่อนควรต่าง ๆ
 คือพระโขนงพระโอษฐ์แดพระเกศเป็นต้น แล้วให้เอาผ้ากาดาวพัศตร์อย่าง
 ค้มาทำเป็นสังฆดแจจวร นุ่งห่มพระพุทธปฏิมากรแก่นจันทน์ พระพุทธ
 ปฏิมากรนกกงามตะม้ายคดาของคพระพุทธศัพพัญญูคูศจรรย

ในกาดนนั้น พระเจ้ายับต์เด่นทิโกศดราช จึงให้สร้างมณฑปอันแล้ว
 ไปด้วยแก้ว ๗ ประการ แล้วให้กระทำบุษบกเรือนแก้วอันงามวิจิตร
 แล้วให้เชิญ พระพุทธปฏิมากร ชนส์ถิตบนบุษบกใน ท้ามกตางมณฑป นน
 ทรงกระทำสักการบูชาด้วยเครื่องสักการเป็นอันมาก แล้วเด็ดใจไปเฝ้า

ดมเด็จพระปฐมพระภาคณพระเชตะวัน พร้อมด้วยเสนามาตยราชบริพาร
 ถวายนมัสการแล้วทูลว่า ข้าแต่พระปฐมพระภาคผู้เจริญ พระพุทธ
 ปฏิมากรนั้น หม่อมฉันได้สร้างทำสำเร็จแล้ว มีพระลักษณะตั้งฐาน
 อลังการยิ่งนัก บัดนี้หม่อมฉันให้เชิญประดิษฐานไว้ในบุษบกเรือนแก้ว
 ขอเชิญเสด็จพระพุทธดำเนินไปทอดพระเนตรเถิด พระพุทธเจ้าข้า

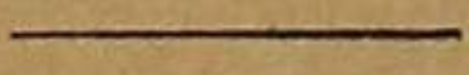
ดมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ได้ทรงสดับ ก็ทรงรับโดยพระอาการ
 สุขณภาพ ครนรุ่งเช้าทรงแสดอมไปด้วยหมู่ภิกษุสงฆ์ เสด็จพระพุทธ
 ดำเนินไปสู่พระราชนิเวศน์ ทรงทอดพระเนตรพระพุทธปฏิมากร
 อันประดิษฐานอยู่ ณ บุษบกเรือนแก้วอันงามวิจิตรควรจะทศนาการ

ในขณะนั้น พระพุทธปฏิมากรเห็นดมเด็จพระบรมศาสดาจารย์เสด็จ
 มากมอาการประดุจดังคิดว่า เมื่อดมเด็จพระพุทธสัมฤทธิ์นิมิตยังดำรงพระ
 ชนม์อยู่ การที่เราผู้เป็นแต่รูปเปรี้ยบดองพระองค์จะมานั่งอยู่บน
 อาสนอันสูงเห็นปานดังนี้ ดูเป็นการไม่สมควรเลย คิดดังนี้แล้ว ก็
 ประรภทจะเดอนลงจากบุษบกอันแล้วไปด้วยแก้ว ๗ ประการ

ดมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ ทอดพระเนตรเห็นพระพุทธปฏิมากร
 ทำอาการดงนน จึงทรงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวา อลังการประดุจดัง
 ว้างวงไอร่างฉนั้น แดวยกพระหัตถ์ตรัสห้ามว่า ดูกรอาตุได้ ท่าน
 อย่าลงมาเลย จงนั่งอยู่บนบุษบกเรือนแก้วนั้นเถิด ไม่ช้านานเท่าไร
 ตถาคตก็จะปรินิพพาน ท่านจงอยู่รักษาพระศาสดาคำสอนของเราไว้
 เพื่อได้เป็นहितานุहितประโยชน์แก่สัตว์โลกทั้งปวง ให้ครบกำหนดได้

หาพื้นพระวัดดำ พระพุทธปฏิมากรนั้น ก็มีอาการประดุจดังว่าไคพัง
 พระพุทธดำรัส จึ่งกตบประดิษฐานอยู่บนบุษบกนั้น โดยปรกคิของคณ
 ในกาดนั้น หมุ่มหาชนมีพระราชเป็นประธาน ได้แต่เห็นความ
 อิศักรยดงน จิงพากันมอบกายถวายเป็นพระศาสดา แลต่าง
 คณยกแผ่นผ้ามประมาณแผ่นหนึ่ง ทำเป็นธงชน โบกโบยเหนือเศียร
 เกด้าของคณ ๆ เมื่อพระเจ้าบ้ดเสนต์โกศดจะทอดถามถึงอนิสังด์แห่ง
 การสร้างพระพุทธปฏิมากร จิงถวายนมต์การดมเตจพระมูมพระภาค
 แลทุดถามว่า ข้าแต่พระมูมพระภาคผู้เจริญ บุรุษสัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งกค
 เมื่อได้สร้างทำพระพุทธปฏิมากร กระทำให้เป็นรูปเปรียบจำดองพระ
 พุทธองคชนไว้ จะได้ประดับอนิสังด์เช่นไร พระพุทธเจ้าข้า
 ด่มเตจพระบรมศาสดาไคทรงดคบ จิงเผยพระโอษฐีมวรรณอันแดง
 ดงผากมพด แด่มกตบนอนหอมเปรียบประดุจดังวากตบนอบตบอุปมาชาติ
 แดวมพระพุทธดำรัสว่า ดูกรบพิตรผู้เป็นมหาราช บุรุษหรือสัตว์
 ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งประกอบด้วยศรัทธา เมื่อได้สร้างทำพระพุทธปฏิมากร
 ชนไว้ในพระศาสดา พระพุทธปฏิมากรนั้นบุคคลจะสร้างทำด้วยดินเหนียว
 หรือศดากตาม หรือจะทำด้วยโลหะแดงทองแดงก็ตาม หรือจะทำด้วย
 ไม้แดงกะดคบกกก็ตาม หรือจะทำด้วยรัตนะแดงเงินทองก็ตาม ผู้ท
 ด้สร้างทำนนั้น จักได้ออนิสังด์ผดเป็นอนมากพนที่จะนบจะประมาณ อนง
 ดูกรบพิตรพระราชสมภาร เมื่อพระพุทธปฏิมากรประดิษฐานอยู่ในโลก
 คราบไค โลกก็ชื่อว่าไม่ว่างเปล่าจากพระพุทธเจ้าคราบนั้น พระพุทธ

ปฏิมากรนโคชอวายังพระพุทธศาสดาให้ตั้งมั่นถาวร อีกประการหนึ่ง
 ผู้ที่ใคร่สร้างทำพระพุทธปฏิมากรแล้วนั้น จะมีแต่ความสุขเป็นเบื้องหน้า
 แม้จะปรารถนาผลอันใด ก็จักได้ผลอันนั้นสำเร็จดังมโนรถปรารถนา คุณ
 บพิตรพระราชสมภาร การที่สร้างพระพุทธปฏิมากร หรือปฏิสังขรณ์
 พระพุทธรูป เป็นประเพณีของพระพุทธเจ้าทรงหทัยซ่งยงเวียงว้าย
 อยู่ในสังสารวัฏ ครั้นเมื่อตถาคตด้วยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ได้สร้าง
 กุศัลบำเพ็ญพระบารมีมาในกาดก่อน ได้เห็นนพพระหัตถ์พระพุทธปฏิมากร
 ซึ่งทำด้วยดินเหนียวอันหักขาดไปนพหนึ่ง จึงนำเอาดินเหนียวมาบนทำ
 ให้บริบูรณ์เป็นปรกติ แล้วกระทำสักการบูชาด้วยมาตาแดงของหอมมี
 ประมาณน้อย ครั้นทำตายเบญจขันธ์ ก็ได้นอนไปด้วยสมบัติในสวรรค์
 สักกเทวดา ด้วยอำนาจอันสั่งสมที่ได้ปฏิสังขรณ์นพพระพุทธปฏิมากร
 แล้วแต่กระทำสักการบูชา ครั้นจุติจากสวรรค์ก็ได้อันบังเกิดเป็น
 บรมกษัตริย์ ด้วยราชสมบัติเป็นเอกราชในชมพูทวีปสันกาลนาน
 ภายหลังเมื่อโพธิสมภารพุทธการกธรรมเต็มบริบูรณ์แล้ว ก็ได้ขึ้นตั้ง
 การณโพธิพฤษกษัตริย์ ผนวชด้วยพระยามาร แดพดแห่งมาร
 ให้พ่ายแพ้แล้วแต่ได้ตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณในอวสานที่สุด มีพระ
 พุทธฎีกาตรัสเทศน์นาดงแล้ว ก็ทรงดูชันภาพ พระเจ้าบัดเสนทิโกศล
 จะใคร่ทราบอดคณิทานจึงทูลอาราธนา พระพุทธองค์ทรงนำเรื่องใน
 อดคณิทานมาตรัสเทศน์นาดงค่อไปนว่า

อดเต กิร อมรวตน์นามนคเร เอโก พาณโฆ กุณฑทกุมารโ
 นาม ปติวสตี ในกาดเป็นอดิตภาคดวงแดง มีพาณิขพอคาคคนหนึ่ง
 ชื่อว่ากุณฑทกุมารตั้งเคหสถานอาศัยอยู่ในเมืองอมรวตน์ อยู่มา ณ กาด
 วันหนึ่ง กุณฑทกุมารนชวนพอคาทงหตายประมาณพันคนออกจาก
 บ้าน จะไปค้าขายที่เมืองอื่น เมื่อไปในกาดทางนั้น ได้เห็นพระ
 พุทธปฏิมากรอนทาคด้วยคินเหนียวองค์หนึ่ง ซึ่งประดิษฐานอยู่ในพระ
 อารามอนคตอยู่ในป่าชฎ พระพุทธรูปปฏิมากรนั้น มีนหวพระหัตถ์อัน
 หักทาดายไปนหวหนึ่ง เพราะถูกนำฝนตกกรด จึงนำเอาคินเหนียวมา
 ชยากับนำออย บินนหวพระพุทธรูปปฏิมากร กระทำการปฏิสังขรณ์ให้
 เต็มบริบูรณ์เป็น ๕ นหวแดง ถิ่นมัตการบูชาด้วยเครื่องสักการะทงหตาย
 มีประทูปรูปเทียนแดงมาดาของหอมเป็นต้น แดวหียบเอาทรัพย์ส่วนของ
 ตน ๘ กหาปณะ มอบให้แก่หญิงทาดักคนหนึ่ง เพื่อให้ปฏิบัติรักษา
 พระพุทธรูปปฏิมากรอนเป็นเจดียนนคด้วย เพื่อให้เป็นมุดค่าประทูปรูปเทียน
 แดมาดาของหอม ดำหรับบูชาพระพุทธรูปปฏิมากรนคด้วย ครนบูชา
 สักการะสำเร็จแล้ว จึงคังความปรารภว่า ข้าแต่พระพุทธรูปปฏิมากร
 ผู้เจริญ ด้วยอำนาจอันสูงตมตทข้าพเจ้าได้ปฏิสังขรณ์ นหวพระหัตถ์
 ขนชอวาซาคักศทรูทงปวงแล้ว ขออย่าใหม่ไนทเฉพาะหน้าของข้าพเจ้า
 เดย อนึ่งขอให้ข้าพเจ้าได้ครัดรู้เป็นพระดีพพญญุพุทธเจ้า ในอนาคตกาด
 ภายหน้า ตมคังความปรารภของข้าพเจ้านเถด จำเดิมแต่นั้นมา

ปัญญาชาตก

ชาติกศครูแดเนอรายทงหลาย โดยที่สุดแต่งแดตะชาบแมดงบองเป็นคณ
 กมิไคกตากรายมาในทเฉพาหน้าของกุดภททกุมาร เมอกุดภททกุมาร
 นนทาดายชนธจากมนุษย์โลก ก็ไคชนไปเกิดในเทวโลก ด้วยทิพย
 สัมบคในเมือองสวรรค์ พวกกอดูรทงปวงทอยู่ในเทวโลกนหมกมอาจทจะ
 เข้าไปไคดี พากันบดาดนากการหนีไปจากเทวโลกแล้ว กมิไคกกลับหน้า
 ไปแดคูดโลกสวรรค์คนนอกเดย ครนกุดภททกุมารเทพบุตรจุกิจจากสวรรค์
 กิดงมาปฏิสันธิในครรรภพระอกรรมเหตี่ ของพระเจ้าพาราณดีบรม
 กษตริย เทพบุตรทงหลายพนหนิงซึ่งเป็นบริวาร ก็พากันจุกิดงมา
 ปฏิสันธิในครรรภภรรยาของพวกอำมาตย์ พระอกรรมเหตี่นนครนททง
 พระครรรภถวนทศมาต กัประสูติพระราชกุมารโพธิสัตว์ อันบริบูรณ
 ควดยดกษณะสัมบคอันประเดริฐู ฝ่ายภรรยาของอำมาตย์ทงหลาย ท
 เทพบุตรพนหนิงมาถอปฏิสันธิกำเนิดในครรรภ ต่างกัคคอดบุตรพร้อมกัน
 ในวันเดยวกับพระอกรรมเหตี่ซึ่งประสูติพระโพธิสัตว์ เมือพระโพธิสัตว์
 นนทงพระเจ้าเรญววยวฒนากการ กบควดยส์หชาติกุมารทงหลายอนเกิด
 รววมวณทนคนพร้อมกัน ควดยประการดงน กิมส์หชาติกุมารพนหนิง
 เป็นบริวาร

ในกาดนหม ดัศวพาหนะทงหลายมชางแดมาเป็นคณ ทบุคคตญ
 เป็นนายหัดถาจารย์แดนายถารถฝักหัดทรมานห้ามปรามโดยยาก เมือ
 ไคแดเห็นพระราชกุมารโพธิสัตว์ยกนวงพระหัดถสมาในกาดใด ดัศว
 พาหนะทงหลายเหต่านหม ก็พากันดมเชชวนไปในกาดนหม พระประ

ขุนยาตทงหทัยมพระราชบิดาแดพระราชมารดาเป็นต้น จึงขนานนาม
 พระโพิศัตว์ให้ชื่อว่า วรรณคดีราชกุมาร ครั้นพระโพิศัตว์วรรณคดี
 ราชกุมารนมพระชนมได้ ๑๖ พรรษา พระเจ้าพาราณสีผู้เป็นพระ
 ราชบิดากัดใจทวงยศ เสนามาด้วยแดพราหมณ์คฤหบดีทงหทัย จึง
 อภิเษกพระโพิศัตว์ผู้เป็นพระราชโอรสขึ้นครองราชสมบัติ เป็นกษัตริย์
 ดั่งต้นคิ้ววงศ์ดำรงราชาอาณาจักร โดยราชประเพณี

เมื่อพระเจ้าวรรณคดีราชโพิศัตว์ เสด็จถึงถวดยราชสมบัติใน
 ครองหน พระองค์ทรงปกครองมหาชนด้วยการยกเด็กราชทัณฑ์ แด่คดีตรา
 คือห้ามมิให้ลงพระราชอาญาแต่ฆ่าตี แด่ทรงตั้งเคราะห์ชาวพระนคร
 ด้วยสังคหวัดฤๅ ๕ ประการ เป็นพระเจ้าธรรมิกราชดำรงอยู่ใน
 ทศพิชราชธรรม ทงมีพระกมดสันดานประกอบด้วยพระราชรัทธา มี
 พระราชดำรัสให้สร้างณทานศาลาในที่ ๒ สถานที่ คือประตูพระนครทงตั้ง
 แด่ที่ท่ามกตางพระนคร ๑ ที่ประตูพระราชนิเวศน์ ๑ รวมเป็น ๒ สถานที่
 แด่ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ สำหรับโรงทานทง ๒ แห่งนั้น วันละ
 หกแสนทุกวัน ๆ มิได้ขาด

อนึ่ง พระเจ้าวรรณคดีราชโพิศัตว์นั้น พระองค์ทรงประกอบ
 ด้วยพระเมตตากรุณาอันมี มิได้ทำโหดิตมาทว่าแมดงวันตมกน ให้
 ให้หลุดจากสัตว์รกายของสัตว์อน จะกล่าวไปไยถึงการที่พระองค์จะทรง
 เบียดเบียน แด่ฆ่าสัตว์ทงหทัยให้จำตายนนเดา อนึ่งพระองค์มิได้
 ทรงยหนักที่จะถือเอาพลัดของผูอนมาทว่ากานกหนึ่งเป็นประมาณ อนึ่ง

มิได้ทอดทิ้งการศรัทธาของผู้นับด้วยอำนาจแห่งราคาคำฤษณา อนึ่ง
 มิได้ครัดคำมั่วว่ามาทว่าสักคำหนึ่งเลย อนึ่งพระองค์มิได้ด้วย
 สุราแต่เมรัย มาทว่าสักหยาดหนึ่งเป็นกำหนด พระองค์ทรงรักษาคัด &
 คือบัญจเวรวิริคมันอยู่ในพระกมดัดนั้นด้วยประการดังนี้
 ในกาดนั้น พระยารอยเอ็ดทงหลายในชมพูทวปทงต้น เมื่อไคย
 กิดคิคุณของพระโพธิสัตว์ภูมิกุศุราษ จึงมาประชุมสนับนาคในทอน
 เดียวกัน แด่วปรึกษากันว่า เราทงหลายจักไปชิงเอาราชสมบัติของพระ
 เจ้าวภูมิกุศุราษ อันอุปมาประคุดังว่าดอกประทุมชาติ อันอยู่ใน
 เงามหัตถกปานกัน เพราะเหตุว่า พระเจ้าวภูมิกุศุราษนั้นประกอบด้วย
 พระเมตตากรุณา มิได้ฆ่าสัตว์ทมิชีวิตให้ถึงแก่ความตาย แม้เรา
 ทงหลายยกพลโยธาไปประชิดพระนครในกาดนั้น ก็คงจะได้ราชสมบัติสม
 ดังความปรารถนา เมื่อพระยารอยเอ็ดทงหลายปรึกษากันดังนี้แล้ว ต่าง
 ก็เตรียมมพลโยธาอันประกอบด้วยเด่นามองคค์์ประมาณ ได้สืบแปดอักษ
 โขเกษนเป็นกำหนด แด่วยাত্রาทพิตรงไปยังเมืองพาราณสีมหานคร เมื่อ
 เดินกองทัพไปถึงท่ามกฉางมรรคา จึงให้เขียนพระราชดำนั้นมีความว่า
 พระเจ้าวภูมิกุศุราษจงมอบราชสมบัติให้แก่เราทงหลาย ถ้าไม่ยอมมอบ
 ราชสมบัติให้ ก็จงเตรียมโยธาไว้จะได้ออกมาต่อยุทธนาการ ครั้น
 ให้เขียนราชดำนั้นสำเร็จแล้ว ก็ตั้งให้ราชทูตนำไปถวายพระเจ้าวภูมิกุ
 ศุราษก่อนแต่กองทัพยังไม่ทันถึงเมืองพาราณสี

ราชทูตรับพระราชดำรัสแล้ว กรีบไปยังเมืองพาราณสี ครั้นถึง
 จึงเข้าไปยืนอยู่ทหน้าพระदान อามาคยผู้หนึ่งได้เห็นราชทูตจึงไต่ถาม
 เมื่อทราบความว่าเป็นราชทูตเชิญพระราชดำรัสมาดังนั้น จึงนำความชน
 กราบทูลพระเจ้าวิญญาณกุดราชให้ทรงทราบ

พระเจ้าวิญญาณกุดราชโพธิสัตว์ จึงมีพระราชดำรัสให้หาตัวราชทูต
 นั้นเข้าไปเฝ้า ครั้นราชทูตนั้นเข้าไปเฝ้าถวายพระราชดำรัสแล้ว พระเจ้า
 วิญญาณกุดราชก็ทรงอ่าน ทราบความตามพระราชดำรัสนั้นแล้ว ก็มิได้
 มีความสะอึกสะอื้นพระทัย มีพระกิริยาอาการอันองอาจ ประดุจดังว่าพระ
 ยาไกรสรตั้งหราชหนุ่ม ทรงพระศรวอดแล้วตรัสถามราชทูตว่า กองทัพ
 ทัยกมาในคราวนี้ มีพระราชประมาณกองศึก แด่มหุพหุดจตุรงค์ประ
 มาณสักเท่าไร ราชทูตทูลว่าข้าแต่สมมติเทวราช ในกองทัพนั้นมีพระราช
 รอยเอศพระองค์ แด่พดณิกายหุพหุดจตุรงค์ประมาณได้ ๑๘ อักโขเกษ
 พระพุทธเจ้าข้า จึงมีพระราชดำรัสแก่ราชทูตว่าเราผู้เคยฉวนแหดะ จะให้
 พระราชาทรงรอยเอศพระองค์ กับหุพหุดจตุรงค์ทง ๑๘ อักโขเกษปดาด
 นากการหนีไป ด้วยอำนาจนวมมือของเราฉวนเดียวเท่านั้น เราไม่ปรารถนา
 ที่จะฆ่าพนพดณิกาย แดะพระราชารอยเอศให้ถึงแก่ความตาย ด้วยเครื่อง
 ศัสตราวุธยุทธรภัณฑ์

ในขณะนั้น เห็นอามาคยทงหลายทเป็นด์หชาติ จึงพร้อมกันถวาย
 บงคมพระเจ้าวิญญาณกุดราช แล้วทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นสมมติเทวดา
 ข้าพระองค์ทงหลายมกาดงกดาดำมารถ ทงประกอบด้วยวิริยภาพแด

บัญญัติปรีชาญาณ มิได้ท้อถอยในการที่จะต่อสู้สงครามอันซับซ้อน ข้า
 พระองค์ทรงปวงนชอรรีบอาสาไปจับพระราชาทรงรอยเอ็ดคนนั้นมาถวาย แด
 ย้ายหมู่จตุรงค์เดชะของพระราชาทรงหายนั้นให้พินาศ เปรี๊ยะประดุจ
 ดั่งว่างากุญชรชาติอันเหยียดออกไปแล้ว ที่จะกลับหันเหเข้ามาหามิได้
 โดยไม่ใช้วิธีอย่างช้าอย่างดำมัญ พระพุทธเจ้าข้า

เมื่ออำมาตย์สี่หชาติทรงหายนั้น ทูลวิงวอนขอรับอาสาตั้งพรรณา
 มาดงน พระเจ้าอัญญาจักรัตราจึงตรัสว่า คุณกรอำมาตย์สี่หชาติทรงปวง
 ท่านทรงหายอย่าออกไปรบเลย พระราชาทรงรอยเอ็ดพระองค์ กับหมู่
 พหุดจตุรงค์ทรงหาย จะพากันพินาศล้มตายเต็มหมดหาประโยชน์มิได้
 เมื่อพระราชารอยเอ็ดแด่หมู่อำมาตย์ทรงหาย ตายเต็มหมดมิได้เด็ดอัสก
 คนหนึ่งแล้ว ใครเล่าจะฟังไปบอกบุตรภรรยาของเขาให้รู้ซึ่งเหตุการณ์
 เราคิดจะให้พระราชาดำโยธาหาญทั้งปวงหนีไปโดยความสวัสดี มิให้ม
 ความเดือดร้อนแด่ถึงชีวิตอันตราย โดยเหตุนี้ ท่านทรงหายจงพากันกลับ
 ไปเคหะสถาน วนรุงพรงุน จงอาบนำชำระกายบริโภคอาหารแต่เช้า
 แล้วประดับกายด้วยเครื่องสรรพากรณวิภูษิต ตามแวงด้อมเราไปโดย
 ปรงกตติตาศ์ ส่วนตัวเราจะชนทรงกุญชรชาติทงคน ออกไปยังพระ
 ยารอยเอ็ดกับหมู่พหุด ให้ปดาดนการหนีไปด้วยนวมอของเราคนเดียว
 เท่านั้น มิให้ผู้ใดผู้หนึ่งถึงชีวิตอันตราย

สี่หชาติอำมาตย์ทรงหายได้ฟังพระราชดำรัสดังนั้น ก็ถวายบังคมดา
 พากันไปสู่ที่อยู่ของตน ๆ ครั้นเวดารุ่งเช้า ต่างคนก็รีบบริโภคอาหาร

ประดับกายด้วยอสังการวิภูษิต แล้วพากันไปคอยเฝ้ารับเสด็จอยู่ที่ต้นนาม
หน้าพระदान

ฝ่ายพระเจ้าวรรณคดีราชโพธิสัตว์นั้น ครั้นเวดาราตรีสว่างแจ่มแจ้งแล้ว
ก็เสด็จจากที่พระบรรทมชำระพระพักตร์สดรงสนาน แล้วด้วยพระกระยา
หารมรสอันเลิศต่าง ๆ แล้วทรงประดับเครื่องอสังการวิภูษิตสำหรับ
กษัตริย์เสด็จแล้ว เสด็จมาประทับที่หน้าพระदान ทอดพระเนตรเห็น
อำมาตย์ราชบริพารมาประชุมเฝ้าพร้อมกัน จึงเสด็จชนทรงมงคดคชด้าว
อันประดับด้วยหัตถาถดงการ เครื่องประดับสำหรับช่างพระที่นั่งคน อัน
เป็นพระราชพาหนะทนายหัตถาจารย์ผูกสอดแล้วเป็นอันดี ดำมารถจะ
ย้ายเสด็จเสนาแห่งผู้นให้พินาศ

ขณะนั้น เหล่าสหชาดอำมาตย์ก็ตามแวดล้อมเป็นขบวน พรั่งพร้อม
ไปด้วยราชบริษัทยศรุ่งเรืองคเณนา และพระสนมราชกัญญามารูปอันอุดม ประ
ดับด้วยอาภรณ์อันงามวิจิตรบรรจง เปรียบคางนางเทพอัปสรกัญญาใน
สวรรค์ บางพวกก็นกถอพูดวาจวชนอนแล้วไปด้วยทอง มีตามอันวิจิตร
ไปด้วยรัตนะต่าง ๆ บางพวกก็ถอเคี้ยวคณครอันแล้วไปด้วยแก้วแดงทอง
บางพวกก็ถอชงชายชงปฏากแดงคณครมีประการต่าง ๆ พากันแวดล้อม
พระเจ้าวรรณคดีราชโพธิสัตว์ งามคององค์มเด็จพระมหิตลเทวาราช อัน
แวดล้อมไปด้วยเทพนิกรก็ปานกัน

พระเจ้าวรรณคดีราชโพธิสัตว์นั้น ออกจากพระนครโดยพระทวาร
คานปาจิณทศ เมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นจตุรงคคเณนาเหล่าปัจเจกมิตร

อนึ่ง พุทฺโธ เวศฺมณโณ นโม โย นโม โย นโม โย
จิงครัดถามพวกอำมาตย์ด้วยบาท

พระคาถาว่า

หตฺถิ อสุสา รธา ปตฺติ	เสนาว จตุรงฺคินี
สมนฺตํ ปรีวาเรนฺติ	โสภนฺติ สุริโย วิว
กสฺส จ เสนา มหตี	ปฏิจฺฉโต อนุปฏิจฺฉิยา
วิวิธา อปริมาณา	สาครสฺเสว อุมฺมิโย

ความว่า เสด็จทางหลายอันมองค ๕ คือ พดช้าง พดม้า พดรถ พดบท
จรเดินเท้า รวมสี่เหล่าเรียกว่าพดจตุรงค์ ยืนแวดวงอยู่โดยรอบเป็น
หมวดหมู่ ดูงามราวกระแวงสุริยมณฑล เสด็จพดของใครผู้ใดหนอ
ดูมากมายหนักหนามิประการต่าง ๆ จะนับจะประมาณมิได้ คับคั่งไปทั้ง
เบื้องซ้ายแด่เบื้องขวา เบื้องหน้าแด่เบื้องหลัง เปรียบประดุจดังว่าคณ
ไนต์มุทรดำครณะน

อำมาตย์ทั้งหลายได้ฟังรับสั่งถาม จิงทูลความว่า ข้าแต่พระองค์ผู้
เป็นสมมติเทวดา กองทัพทั้งปวงคือพระยารอยเอ็ดทั้งหลายในชมพู
ทวีปยกมา ประารถนาจะทำยุทธสงครามด้วยพระองค์ โดยประสงค์จะชิง
เอาราชสมบัติ เหล่าจตุรงค์เสนาทนายอยู่เป็นชนิด พันทจะนับจะคณนา
อุปมาดังว่าคณไนต์มุทรดำคร คือพวกพดนิกรของพระยารอยเอ็ดทั้ง
หลายน พระพุทธเจ้าชา

พระเจ้าอัญญาจักราชได้ทรงสดับคณไนต์มุทรดำคร จิงมีพระราชดำรัสว่า ดูกร
ท่านทั้งหลายผู้เจริญ ถ้ากระนั้น ท่านทั้งปวงจงไปบอกพระยารอยเอ็ด

ตามคำเราตั้งว่า ถ้าพระยาทรงหายทรงรอยเอ็ดพระนคร ประสงค์จะทำ
 การยุทธสงครามกับเราไซ้ร ก็ให้พระยารอยเอ็ดทงปวงนน พากนชน
 ทรงคชสารพร้อมกัน พวกพดช่างนนักให้ชนดุกุญชวชาติ พวกพดอศ้ว
 ราชให้ชนดุดศดร พวกพดราชรถให้ชนดुरुถ พดบทจรเดินเท้าให้
 ผูกสอดเครื่องศัศตราวุชยุทธภณทั แดวต่างพวกกัจงพร้อมกันทำกัจการ
 ทัควรทำ ในการทัจะต่อยุทธสงครามโดยกดำหาญ

อำมาตย์ทงหายรบพระราชโองการแเดว ก็ไปบอกพระยาทรงรอย
 เอ็ดพระองค์ให้ทรงทราบ ตามพระราชดำรัสนนทุกประการ

พระยาทรงรอยเอ็ดพระองค์ไต่ทรงฟังดงนน ก็พากนปรบพระหัตถ์
 ทรงพระศรวดเลี้ยงสนัน ประคุดังว่าเลี้ยงแผ่นดินจะทรุดณะนน แดวให้
 เตรียมพดช่างพดม้าพดราชรถบทจรเดินเท้า ให้เป็นหมวดเป็นเหล่าพร้อม
 กัน แดวให้พดนิกายเหล่านนผูกสอดศัศตราวุชเครื่องยุทธนาการ ถือได้
 ดาบแสดนหดาวแสดดาบดงแสดหอกชดเป็นศัน เหล่าพดช่างกรอังกัจารณ
 เลี้ยงโกญจนาท เลี้ยงพดอศ้วราชรองกองหรือหรือหรษ์ เลี้ยงพดราชรถ
 สนนสะเทอนสะท้าน เลี้ยงพดโยธาหาญให้รองกกกองมีประการต่าง ๆ
 เลี้ยงบ้นดอของพดนิกายทงปวงในกาดนน ดุจเลี้ยงกกกองแห่งดมยุคน
 ชวาค อนพดให้เขาดีเนรราชหักพงดงกปานกัน

ในกาดนน พระยารอยเอ็ดพระองค์ ต่างกชนทรงพระยาคชาธาร

ทนนคน แล้วได้ข้างตรงไปในที่เฉพาะพระพักตร์พระเจ้าวชิรวิมล
เพื่อจะทำยุทธสงครามตามราชประเพณี

ในขณะนั้น พระเจ้าวชิรวิมล ก็ทรงยกนวมพระหัตถ์
ชไปตรึงหมูปวดนิกาย ทนนคนนั้นพระยาวรโยยเอ็ดทงหตายต่างกตกจากข้าง
ทนนทรง หมูปวดจตุรงค์ทง & เหล่า คือพวดข้างทงหตายกตกจากคอข้าง
ทงหมด ออกจากพวดอาชาชาติแดงพวดราชรถ กตกจากหลังอาชาแดงตกลงก
รถ พวกพวดนิกายเคินเทาทงปวงนหน พากันดมเดยรดาษทงหมด แล้ว

ต่างคนกริบหนีไป บางพวกทงเครื่องศัตตราวุธยุทธภณทัไว้ หนีเข้าไป
อยู่ในถ้ำแดงบรรพตแดงชฎแห่งป่า บางพวกก็หนีไปสู้ฝั่งคองคามหาดมุทร
บางพวกมีผ้านุ่งห่มอันดุษเหตุหนีไปแต่ตัว ด้วยอำนาจความกต้วพระโพธิ
สัตว์ อนททรงยกนวมพระหัตถ์ซึ่งดำเรัจมาด้วยอำนาจอันตั้งตั้งผลทได้
ปฏิสังขรณ์ กระทำนวมพระพุทธรูปปฏิมากรให้เต็มบริบูรณ์แต่ชาติก่อนนหน

พระเจ้าวชิรวิมล ทอดพระเนตรเห็นพระยาวรโยยเอ็ดแต
หมูปวดพวดชนธิ มีความลำบากกายถึงซึ่งวิปการต่าง ๆ ดงนหน กมีพระ
หฤทัยประกอบด้วยพระมหากรุณา จึงมีพระราชดำรัสว่า ดูกรท่านทง
หตายผู้เจริญ ท่านทงปวงจงพากันลุกชนเถิด อย่ากต้วเราเดย เราไม่
ให้ท่านทงหตายถึงชวตอันตราย

ในกาดนหน พวกจตุรงค์โยธาทงหตายมีพระยาทงรอยเอ็ดเป็นประธาน
ต่างกพากันอุฐฐากการดูกชนถวายอญชดพรอมกัน มีความกต้วมรณภย
เป็นกาดงพากนหนงอยู่ ณ ทนน ๆ ฝ่ายพระยาวรโยยเอ็ดพระองค์นหน กพากน

ทูลถวายราชสมบัติแด่ราชบิดาของตน ๆ

เมื่อหน่อพระทศพลวณฺณกุดราช มัชยชานะพระยารอยเอ็ดผู้เป็น
บัจจามิตรแล้ว ก็พระราชทานโอวาทานุศาสน์ตั้งสอนพระยารอยเอ็ด ให้
ตั้งอยู่ในทศพิชราชธรรม ๑๐ ประการ แล้วมีพระราชดำรัสให้กลับไป
ครองรัชยสถานของตน ๆ ส่วนพระองค์ก็พร้อมด้วยหมู่พหุเสนามาตย์
ราชบริพาร เสด็จกลับเข้าสู่พระนครอันเป็นนิเวศน์ฐานของพระองค์ ทรง
บริจาศพระราชทรัพย์จะนับจะประมาณมิได้ ให้เป็นทานแก่ยากจนพิภ
คนกำพร้าอนาถา แด่ทรงปกครองรัชยดีมาโดยทศพิชราชธรรมประเพณี
แต่หันมาพระยาทรงรอยเอ็ดพระนคร ต่างองค์ก็ตั้งเครื่องราชบรรณาการ
มีประการต่าง ๆ มาถวายพระยาวิณฺณกุดราชโพธิสัตว์ทุก ๆ ปีมิได้ขาด

ในกาลเป็นลำดับนั้น ได้ยินว่าพิภพของท้าวด้กกเทวราชแฉ่งดงอาการ
อันร้อนด้วยอำนาจแห่งความกรุณาของพระมหาสัตว์ ท้าวด้กกเทวราช
วชิรหัตถ์พิจารณาด้วยทิพยเนตร ก็ทรงทราบประพฤติกุศลทุกประการ
จึงเสด็จลงมาจากเทวสถานไปสู่สำนักพระเจ้าวิณฺณกุดราช เสด็จพระรัศมี
ให้โอภาสสว่างรุ่งเรืองเบรียบประดุจดังว่าแสงแห่งพระอาทิตย์ ซึ่งมรัศมี
อันอ่อน พิงแรกอุทัยขึ้นมาเห็นยอดคฤคนธรบรรพต เมื่อจะมีเทวบัญชา
ตรัสถามพระเจ้าวิณฺณกุดราช จึงกล่าวเป็นบาทพระคาถาว่า

ปุกุณามิ คัม มหาราช ก็ ปุกุณัม ปกคัม ตยา
ปุกุเพปปี ยัม ตว ปุกุณเณ ลทุชา เต วิชโย อัย

ความว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า เราขอถามท่านบัดนี้ ท่านได้กระทำ

บุญกุศลอะไรไว้ อนึ่งความที่ท่านมชยชานะชาติกศฺตรูตวณวมอนวเดยวณ
 ท่านได้เพราะบุญกุศลอันใดของท่านที่ได้ก่อสร้างมาในชาติปางก่อน ขอ
 ท่านจงชี้แจงแสดงบุรพกุศลอันนั้น ให้เราได้รับรู้เห็นเป็นอุทาหรณ์ในกาต
 บดิน

พระเจ้าวชิรมุขินทรราช ได้ทรงสดับคำถามดังนั้น ก็มพระทัยอันโสม
 มนต์เบิกบาน บังเกิดชาติศรัณยานคือทรงระลึกชาติหนหลังได้ เมื่อจะทรง
 ชี้แจงบุรพกุศลที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้แต่ในปางก่อนให้แจ้งชัด จึง
 ตรัสเป็นบาทพระคาถาทังหลายว่า

พานิชหิ ปุเร อาสี
 กจฺฉามิ เตน สทฺธิ โส
 ฉินฺนเมกานฺตุลลิตฺติ สฺวา
 อหิ ตฺถุจฺจิตฺโต อาสี
 มทฺทิตฺวา มตฺติกาสุทฺธํ
 เตน ปุณฺณานุกาเวน
 สีหิปี สมฺมุขา คนฺตฺวา
 มยา เจกานฺตุลลิตฺติเยว
 มหาคเชนฺทสทฺสฺสานิ
 สมฺมุขานิ จ เม คนฺตฺวา
 อนาคเต จ สมฺพุทฺธํ
 มยฺหิปี ปุณฺณเตเชน

นามโก กุลภทฺทโก
 ธเนน ทายิ เอสตี
 พุทฺธรูปสฺส ตาวเท
 น อุตฺตฺสหา มิ เจตสา
 กุลิยา องฺคุลิตฺติ กเร
 ลทฺโท เม วิชโย อัย
 มม ทุกฺขาย ฆาฏกํ
 ปกฺสาเต ปุณฺณเตชสา
 สโยธา วาหนานิ จ
 สฺวจิตฺตานิ ปตฺนฺติ เจ
 สมฺพุชฺฌิสฺสสามิ โกสิย
 ภวิสฺสํ โลกนายโก

โกนุโต พุทฺธปุชาย หี นาม
อปฺปกาบิ พุทฺธสุส กตา
มหปฺผลิ โหนฺติ มหานิสฺสิ

ความว่า ข้าแต่ท้าวด้กกเทวราช ในชาติปางก่อนนั้น ข้าพเจ้าเกิด
เป็นพ่อค้า มีนามชื่อว่ากุดกัททพานิช ได้ไปแสวงหาทรัพย์กับพวกพ่อ
ค้าทมทรัพย์ด้วยกัน ข้าพเจ้าได้ไปเห็นนอพระพุทธรูปอันห้อยนอหนึ่ง
เท่านั้น กบงเกิดมัจฉยन्दประกอบด้วยความเดื่อมได้ ไม่อาจนั่งอดทน
อยู่ได้ จึงเอาคินเหนียวมาชยากับนาออย บนนอพระพุทธรูปปฏิมากรนั้น
ให้เป็นปรกคิต ด้วยจิตอันเดื่อมได้ศรัทธา โดยอานุภาพแห่งบุญที่ได้
กระทำนอพระพุทธรูปปฏิมากร ให้คิตเป็นปรกคิตเป็นห้านอนน มาชาตินี้
ข้าพเจ้าจึงได้มชยชานะชาติกด้วยอานาจนอทชไป อนึ่งแมถงด้หมก
ราชควกถา หรือคชถารชบมณด์กพนหนังกค หรือพตโยชาทงหตาย
พร้อมด้วยจตุรงคเส่นากค ซึ่งเข้ามาในทเนพาหะหน้าของข้าพเจ้าเพื่อจะ
ประทุษร้าย ถาข้าพเจ้ายกนอมนอเดียวชไป ก็อาจบ้องกนทุกชภยม
ใหม่แกข้าพเจ้าได้ ชาค์กศักรูทงหตายมราชด้หเป็นคินนน ก็พากนค
ชมชานปถาดนากการหนไป ไซ้แต่เท่านั้น ข้าแต่ท้าวด้หด้สนยโกถย ด้วย
เดชอานาจแห่งบุญทข้าพเจ้าได้ปฏิด้งชรณนอชพระพุทธรูปปฏิมากรน ใน
อนาคคกาดภายภาคหน้า ข้าพเจ้าจกได้ครด้รูพระด้พพญญคญาน จก
ชนด้ค้วให้พนจกวิญญด้งถาร อนเป็นเหตุที่จะให้เวียนตายเวียนเกิด
ไม่มทลุด

บัญญัติชาดก

ดูกรท่านทงหทัยผู้เบียดเบียนผู้บวชอันเจริญ ชนชอว่าพุทธบูชา แม่
ถึงจะกระทำน้อย ก็เบียดเบียนมาซึ่งอันถึงผลอันยิ่งใหญ่ ท่านทง
หทัยจงมนสิการทำในใจด้วยประการฉะนี้

ทำวชิรปาณีสกกเทวราช ได้สดับคำขแข็งของพระเจ้าวชิรฐกษัตริราช
ด้วยบาทพระคาถาดังนั้น ก็มพระหฤทัยประกอบด้วยความเต็มใจได้โดยนิต
เมื่อจะแต่คงตนแดกต่างวรรณะวิญชมเชยพระมหาสัตว์ จึงคิดว่า ดูกร
มหาบุรุษ ตัวเราณคอดักกเทวราชผู้เป็นใหญ่กว่าเทพยดา ได้มาสู่สำนัก
ของท่านในกาลบัดนี้ ค่อยไปในอนาคตกาลภายหน้าท่านจักนั่ง ณ โพธิ
พฤกษมณฑล จะกำจัดเดียชมารแดพตมาร ให้ปราชัยพ่ายแพ้ แด
จะกำจัดเดียชซึ่งก็เดสมาร แดชนมาร มัจจุมาร ให้สูญไป โดยมีให้เห็ดอยู่
จักได้ตรัสเป็นพระดีพัพญญุตมมาตมพุทธเจ้า ยกธรรมชนแต่คงตั้งอัน
สัตว์ให้ถึงสัตว์รรคแดนฤพาน เมื่อทำวมชวานตรัสธรรมวิญชมพระ
มหาสัตว์คงนแล้ว ก็นวกนการกลับไปยังเทวโลก อันเป็นนิวาสนฐาน
ของคุณ

สตฺถา อิมิ ธมฺมเทสนํ อahrtฺวา สฺมเด็จพระบรมทศพตทรง
นำเรื่องในอดีตกาลมาตรัสเทศน์นาดังนแล้ว เมื่อจะแต่คงอันถึงแห่ง
การปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปปฏิมากรให้ยิ่งขึ้นไป จึงตรัสพระธรรมเทศนา
ด้วยบาทพระคาถาว่า

สตฺตกฺขตฺตํ จ เทวินฺโท เทวชฺชมการยิ
อสตี จ สตฺกฺขตฺตํ จกฺกวตฺตีสิริวโร

ปเทศราชชัม วิปุล
 ยัม ยัม องกณจ วิกกุล
 มตฺตีกามตฺตีกาเยว
 ตาทิสํ พุทฺธรูปณฺจ
 ผลนฺตํ วิปุลนฺตสฺส
 กริตฺวา มตฺตีกา เสฏฺฐา
 มหาเตโช สทา โหนฺติ
 ตํ กตฺวา กุสลํ กตฺวา
 นรเก เปเต น ชายนฺติ
 ตีรจฺฉานกเต กาเย
 เย พิมฺพรูปํ การยิ
 โย โพรธิรุกฺขํ โรเปติ
 โย จ สตฺถุ กโร พิมฺพํ
 โย จ กโร พุทฺธรูปํ
 สิลาย อธิฏฺฐกาย จ
 อนาคเต ภเว ชาโต
 ทุกฺขสฺส นตฺตํ กริสฺสตี

คณนาโต อสงฺขโย
 พุทฺธรูปํ สลทฺธเร
 ผลนฺตสฺส อจินฺตยํ
 ปิตฺยา โยปี สนฺนเร
 จิรั อุตฺติโม สทา
 ลิกฺขิตฺวา ว ยถารหํ
 สุริโย วิมโล ยถา
 ยาวชิวํ มนุสฺสตฺตํ
 ทฺฆาตยํ นชายเร
 มหนฺเต ขุทฺทกานิ จ
 เลกฺขผลสฺส ตํ สมํ
 โย จ ปพฺพชิตฺโต นโร
 ชฺฐวํ พุทฺโธ ภวิสฺสตี
 ทนฺเตน จ สิงฺเคน วา
 การาเปสิ สงฺฆกเต
 เมตฺเตยฺยสฺเสว สนฺตีกะ
 ปจฺฉา พุทฺโธ ภวิสฺสตี

ความว่า บุคคลผู้สร้างทำพระพุทธรูปนั้น จะได้เป็นพระอินทร์
 ด้วยเทวดัมบคถึง ๗ ครั้ง ทั้งจะได้เป็นสมเด็จพระบรมจักรพรรดิ มีศิริ
 ดมบคอันประเดรัฐถึง ๘๐ ชาติหรือ ๑๐๐ ชาติ แด่จะได้เป็นพระราชา

บัญญัติชาดก

ผู้ครองประเทศราชนั้น จะนับจะประมาณบมิได้ อนึ่งบุคคลได้ปฏิ—
 ติธรรมพระพุทธรูปองค์ใด ซึ่งมีอวัยวะอันวิกตค้อยังไม่สำเร็จบริบูรณ์
 เต็มที่ ด้วยตนเห็นยวอย่างเดียวกันนั้น ผลอันดีแห่งการปฏิติธรรม
 พระพุทธรูปของบุคคลผู้นั้น เป็นอจินไตยคือไม่ควรคิดว่ามากน้อยเท่าใด
 เมื่อบุคคลมาก่อสร้างพระพุทธรูปเช่นนั้นด้วยปีติความเลื่อมใสแล้ว ผล
 อันดีก็ไพฑูริยเต็มที มือนจะให้ผู้หนึ่งเกิดในสวรรค์ชั้นกามานทุก
 เมื่อ พระพุทธรูปนั้น จะทำด้วยดินเหนียวเป็นต้น หรือจะวาดเขียน
 ตามสมควรก็ตาม บุคคลผู้สร้างนั้นจะเป็นผู้มเดชาภาพอันใหญ่แดงดำ
 อุปมาดังดวงพระอาทิตย์ปราศจากมลทินมรค์มอหนักตาณะนั้น เมื่อเป็น
 มนุษย์อยู่ตราบเท่าสิ้นชีวิตแล้ว จะไม่ไปบังเกิดในนรกแต่เปรตวิสัย
 แต่ไม่ไปเกิดในทุคติกำเนิดแต่ไตรจนาจำเนิดทั้งหลาย ซึ่งมีร่างกายอัน
 ใหญ่แดงดำ เพราะเหตุที่ใดกระทำกุศลคือสร้างพระพุทธรูปนั้น พระ
 พุทธรูปนั้น บุคคลจะสร้างให้ใหญ่หรือเล็กก็ตาม หรือจะสร้างด้วย
 วัสดุสิ่งใดก็ตาม หรือจะวาดเขียนก็ตาม ผลอันดีนั้นหนักคงเต็มอกัน
 ไม่ยิ่งไม่หย่อนกว่ากัน ใช่แต่เท่านั้น นรชนอกสามจำพวก คือ นรชน
 ผู้ปลูกไม้มหาโพธิ์ ๓ นรชนผู้บวชตน ๓ นรชนผู้สร้างพระพุทธรูปมาก ๓
 นรชนสามจำพวกนี้ จักได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าเที่ยงแท้ อนึ่งบุคคลผู้
 ใดได้สร้างพระพุทธรูป ด้วยงาช้างก็ดี ด้วยเขาสัตว์ก็ดี ด้วยศิลาที่ดี
 ด้วยอิฐปูนก็ดี ในอนาคตกาลภายหน้า ผู้นั้นจะได้บังเกิดในภพ ประดับ
 คำสนาพระอริยมุตไครย แดจะไต่กระทำที่สุดแห่งความทุกข์ให้สิ้นไป

ในคำสอนนั้นหรือไม่วั้น ถ้าปรารถนาพระดีพิพัญญุตญาณ ก็จะได้ครีดี
เป็นพระพุทธรเจ้าในกาดเป็นภายหลัง ส้มดั่งมโนรถปรารถนา
เมื่อส้มเด็จพระบรมคำศาคาครีดีเทศนาจบลงนั้น เทพยดาแด่มนุษย์
ทั้งหลายมากด้วยกัน ต่างก็ได้สำเร็จมรรคผลมีได้ดับคติมรรคเป็นต้น
เป็นประธาน ส้มเด็จพระทศพรตญาณจึงทรงประมวณชาดกว่า สหชาติ
โยธาในครั้งนั้น กตบชาคิมาคือพุทธรบริษัทในคำสอนนี้ ฝ่ายพระยาวั
ฏงค์ุติราชในครั้งนั้น ดับขันธประวัตมา คือตถาคตผู้เป็นอรหันตสัมมา
สัมพุทธ ในกาดนั้นแต่

จบวรรณคดีราชชาดก

๒๑ ไปราณกบิลราชชาดก

พระญาณวิจิตร (ลัทธิต โดจนานนท์) เบ็รียญ & ประโยค
วัดเทพศิรินทรวรียง

เอวมุเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สาวตถึยํ วิหรตี เขตวเน
อนาถปิณฑิกสุส อารามे ๑ อถโข อายสุมา สาริปุตโต
ภควนุตํ ปญหํ ปุจฺฉิ โย โภจิ ภนฺเต ภควา สาสนญฺตุ
ปิฏกตฺตยํ ลิกฺขาเปสึ ๑

เอตํ สุตตํ อนฺวํพระสุตฺรณฺ อณฺชาพเจาญฺชอวํอาณนฺทํ ไตสํคํ
ณฺ ทเฉพาพระพิกตรสํเดจพระมุมนพระภาคเจา ด้วยอาการดงน สันคํ
พระอาณนฺทปฏฺญาณคฺเตแทน

คําคเนนความตามนิตานวจนะวํ เอกํ สมยํ สํมยกาตกรงหนิง
สํมเดจพระมุมนพระภาคเจาเสด็จอยู่ ณ พระเชตवनารามของอนาถปิณฑิก
มหาเศรชฺฐิ โกตพระนครถาวคถึ ๑ ครงนพระสาริปุตรเถรเจาญฺม
อายุ กราบทูลถามปัญหาสํมเดจพระมุมนพระภาคเจาว่า ชาคเตพระมุมน
พระภาคเจาญฺเจริญฺ บุคคตญฺใดญฺหนิงไตสรํางพระไตรปิฏกซิงเบ็นพระ
พุทฺธศาสดนาคําดังสอนของพระพุทฺธเจาไวคแล้ว บุคคตญฺนจะไดอนิสงัด
ประมาณเทาไร ด้วยบุญกุศตทไตสรํางพระไตรปิฏกน

ตําคบหนน สํมเดจพระมุมนพระภาคเจา จิงตรสํพยากรณแกพระ
สาริปุตรเถรเจาญฺมอายุว่า คุณรสาริปุตร บุคคตญฺใดญฺหนิง ไตสรํางพระ
ไตรปิฏก ซิงเบ็นพุทฺธศาสดนาคําดังสอนของพระพุทฺธเจาไวคแล้ว บุคคต

ผู้นั้นจะได้อันดีดังดีใหญ่หลวงจะนับจะประมาณหาที่สุดมิได้ ๑ บุคคลที่
 ได้สร้างพระไตรปิฎกไว้แล้วเป็นบรมจักรพรรดิราชก็หลายครั้ง ได้เป็น
 เจ้าประเทศราชก็หลายครั้ง ได้เป็นท้าวตั้งกเทวราชก็หลายครั้ง ได้เป็น
 ท้าวมหาพรหมก็หลายครั้ง ด้วยผลกุศลที่ได้สร้างพระไตรปิฎกไว้ นั้น โดย
 ที่สุดแต่ได้เขียนพระพุทธรูปจนแต่เพียงอักษรเดียวหรือบทเดียวเท่านั้น ยัง
 มีผลอันดีดังดีจะนับจะประมาณหาที่สุดมิได้ บุคคลที่ได้สร้างพระไตรปิฎก
 นั้นได้ด้วยความดีชด้นกาดนานคือ ได้เป็นบรมจักรพรรดิราชถึงแปดหมื่น
 ล้านชาติ ได้เป็นเจ้าประเทศราชถึง ๘ อสงไขย ได้เป็นพราหมณ์บัณฑิต
 ถึง ๘ อสงไขย ได้เป็นมหาเศรษฐีถึง ๘ อสงไขย ได้เป็นภุม
 เทวดาถึง ๘ อสงไขย ได้เป็นอากาศเทวดาถึง ๘ อสงไขย ได้ด้วยสมบัติ
 ทิพย์ในชั้นจาตุมหาราชกาแลดาวดึงส์ ยามา कुสิต นิมมานรดี พรนิม—
 มิตวอดดี ทั้ง ๖ ชั้นแต่ละชั้น ๆ ชั้นละ ๘ อสงไขย ได้ด้วยสมบัติทิพย์
 ใหญ่ยิ่งอย่างนี้ แล้วจุติจากเทวโลกมาบังเกิดในมนุษย์โลก เป็นคน
 บริบูรณ์มั่งคั่งมีโภคทรัพย์สมบัติมาก ไม่ได้เกิดในชาติที่ต่ำช้าเดวทราม
 ไม่ยากจนขัดสนไม่เป็นคนกำพร้า ได้รักษาศีลห้ามิได้ขาดแต่ต่างพรร้อย
 ได้ทำบุญกุศลอย่างอุกฤษฏ์มิให้ทานเป็นต้น จนได้เป็นเนอหน่อพุทธานุกร
 บรมโพธิสัตว์ดังนี้

ถ้าคนนั้น ส้มแดงพระผู้มพระภาค เมอจะทรงแต่งตั้งธรรมเทศนาแก่
 พระสารีบุตรเถรเจ้า จึงตรัสพระคาถาว่า

ทิวธิ์ เจตีย์ โลกเก	พุกุชชมฺมวเสน จ
ตถาปี ติวธิ์ พุกุช	เจตีย์ พุกุชวณฺณิตํ
สมฺพุกุชโธ ตัญฺจมาโน โส	สตุตฺตานํ สุขทายโก
ทุกุชโต ปริโมเจสิ	เวเนยฺยพนฺชเว ชเน
สมฺพุกุเช ปรีนิพฺพเต	เจตีย์ ทิวธิ์ วรี
พุกุชรูปี จ เจตีย์	ชมฺมํ จ ปีฏกํ วรี
ปีฏกา อกฺขรา เสฏฺฐา	พุกุชเสฏฺฐเจเน วณฺณิตา
โชเตนฺติ สพฺพชมฺเมสุ	สพฺพตฺถเอสฺ จ ปาณินํ
ยถาปี นิเช ปรีโส	นิชฺชฺชานเน มโนรเม
ตมฺปิ สณฺณนนตฺถาย	สีลาถมฺภํ สอกฺขรํ
ลิกฺขาเปตี ตสฺมิมฺปิ ถมฺภ	นิชฺชฺชานํ น นสฺสตี
วินตฺถเต ตสฺมิ ถมฺภสฺมิ	ตํ นสฺสตี นิสฺสยํ

แท้จริง เจตีย์สถานทศวรรษชาก่อให้เกิดบุญกุศลมี ๒ ประการ ด้วย
 สามารถพุกุชเจตีย์แฉกธรรมเจตีย์ เจตีย์ทพุกุชเจ้าครัดศีลวรรณะวิญญวณมี
 ๓ ประการ พระสัมมาสัมพุกุชเจ้าเมื่อยังดำรงพระชนม์อยู่ ก็ได้
 ประทานความสุขแก่สัตว์ ได้ปลดเปลื้องเวไนยชนให้พ้นไปจากทุกข์ นับ
 ว่าเป็นเจตีย์ประการ ๑ ครั้นพระสัมพุกุชเจ้าได้ตจดับขันธปรินิพพานแล้ว
 เจตีย์จึงคงมีอยู่แต่ ๒ ประการ คือพระพุกุชรูปแดพระธรรมปิฎก อัคร
 ทงหทัยทศกคตจาวริกเป็นพระไตรปิฎกเป็นอัครระประเดรัฐ พระพุกุชเจ้า
 ผู้ประเดรัฐได้ครัดศีลวรรณะแล้ว อัครระทงหทัยยอมต้องเนอความทง

ก็ไม่สามารถจะพรรณนามลบุญของผู้เขียนอักษรที่เป็นคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้าได้

จะกล่าวผลของกรรมที่บุคคลได้เขียนอักษรที่เป็นคำสั่งสอนของพระ
พุทธเจ้าโดยสังเขป ว่านรชนผู้ใดถึงพร้อมไปด้วยสติปัญญา ได้เขียน
อักษรซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระชนนเจ้าผู้ประเสริฐไว้ สัมเด็จพระสัม
พุทธเจ้าตรัสเรียกนรชนผู้นั้นว่า สุตตธโร ผู้ทรงพระสูตร ดึงน นรชน
ผู้นั้น เมื่อยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏก็ยอมได้ด้วยความสุขในทั้งปวง
ทั้งในเทวโลกแดนมนุษย์โลก ผู้นั้นจะได้เป็นบรมจักรพรรดิราช เป็น
อิศรภาพในทวีปทั้งสี่ สัมบุรณไปด้วยจักรรัตนะมีพระชนมายุยืนนาน
พระบรมจักรพรรดิราชนั้น บริบูรณ์ไปด้วยรัตนะเหล่านี้ คือ จักรแก้ว
ช้างแก้ว ม้าแก้ว นางแก้ว ชุนพตแก้ว ชุนคตังแก้ว ดวงแก้วมณี
รัตนะทั้งปวงนยอมเกิดมีแก่พระเจ้าจักรพรรดิราช ด้วยผลแห่งกุศลกรรม
ที่ได้สร้างพระไตรปิฎกไว้

ถ้าดีศรีภาพผู้ใดถึงพร้อมไปด้วยปัญญาได้กระทำบุญกุศลอย่างนั้น
ดีศรีภาพผู้นั้น ก็จะได้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิราชถึงพันครั้ง
ผู้ใดได้สร้างพระไตรปิฎกนั้น จะได้ช้างอันประดับไปด้วยเครื่อง
ประดับทองมรกตคนพานหน้าพานหลังแตรไปด้วยทอง ประกอบไปด้วย
เครื่องประดับศิระเดชาลัยแตรไปด้วยทอง มีนายควาญช้างมมอกุมหอก
ชดแตรขอชนประจำคอ เทียวไปทุกเย็นทุกเช้าถึงแปดหมื่นพันช้าง จะได้
ม้าดีนรพชาติอาชาไนยซึ่งเป็นพาหนะอย่างรวดเร็ว อันประดับไปด้วยเครื่อง

ประดับทงปวง อินนายตำรวจมมอถอแซ่จามร ชนชบชเทยวไปทุกเย็นทุก
 เช้า ถึงแปดหมื่นพันมา จกแควดตอมไปด้วยเต๋นามองคค์ประการคือ
 พดข่าง พดมา พดรถ พดเคินเท้า จกมนางนารทงหตายมวงพกตรอน
 เบกบานแย้มยมพรมพรายมีตะ โปกอนผงผายมีเอวบางร่างน้อย อินตก
 แต่งสัตว์รกายด้วยเครื่องประดับทงปวง แควดตอมเป็นบริวารถึงแปดหมื่น
 พันนาง จกบนเทงรนเริงภรมย์ใจ อยู่ในปราสาทอันแควไปด้วยทอง
 มีฝูงนกยูงแดนกกาเรียนมาตั้งสำเนียงเสียงร้องอันไพเราะ แดบนยอด
 ปราสาทนน มีธงชายอนบุคคตชกชนประดับประดาไวคูน่าชม แดมีกระดิง
 อนบุคคตแขวนไวคูดงาม แดผู้ที่ได้สร้างพระไตรปิฎกนั้น จะได้ไต้ยาดัน
 เหนอบดตงกอาดันอนปูดาดไปด้วยอาดันพิเค้ษมีชนอนยาว แดจะได้ผ้า
 นุ่งหมักถวนเป็นผ้ากปปาดักพิศตร์ โกเศยยพิศตร์ สำนพิศตร์ ภังคพิศตร์
 ผากมพด ถึงแปดหมื่นพัน จะได้คิมห้านมโคสด แดจะได้บริโภค
 โภชนาหารถวนแควไปด้วยข้าวสาดัดแควข้าวลุ่มมรดอันอุดมสันิท (อร้อย)
 จะมีอายุยืนนานจะมีรูปคุดจหล่อด้วยทองคำ แดมีตั้งฐานคุดจรูปอินนายช่าง
 เขียนไวพร้อมไปด้วยลักษณะอนงาม ผู้ที่ได้สร้างพระไตรปิฎกนั้น เมื่อ
 ท่องเทยวอยู่ในสังสารวัฏ ก็จะไม่กดับเกิดเป็นสัตว์ หรือเป็นบัณฑิตเทาก
 หรือเป็นอกโตพยัญชนก ย่อมเกิดแต่ใหม่ชฌิมประเทศ อันเป็นที่ดำหรับ
 บังเกิดของมเหศร์บุคคตทงหตาย มีพระพุททเจ้าเป็นคณ จะบังเกิดใน
 ตระกูลตงสอง คือตระกูลกษตริยหรือตระกูลมหาพราหมณ์ จะไม่ไป
 บังเกิดในตระกูลที่เดวทราม จะบริบูรณ์ไปด้วยโภคสมบัติเป็นอันมาก

จะมีพาหนะทมกาดงเป็นอนมาก จะมีหมูนางนารทมด้รกายอนงดงาม
 สำหรับไช่ด้อยอยู่เกดอนกดาต จะไค่ทงทาธาธาดีโคกระบือชางมาเป็นอัน
 มาก ผู้ทด้รวางพระไครวบีฏกนนั้น จะไม่รูไปบังเกิดยงทุกคิก้าเกิดอัน
 ประเทศทเกิดของด้ค้วนรก จะไค่ไปบังเกิดแต่ในสุคคิภพโดกด้วรวรค์
 บรรดาด้รพโรคทงปวงเป็นค่นว่า โรคเรอนโรคปมเปากดาตเกดอนโรค
 ไอ่หิดแต่เป็นบ้า ด้รพโรคทงปวงน ย่อมไม่มาแผลวพานผูนนเดย อนง
 บรรดาพิการทงหตาย เป็นค่นว่าบอดแต่ก้าเกิด หรือเป็นค่นหุหนวก
 เป็นค่นไปเป็นค่นเคยเป็นค่นค่อม เป็นค่นงอยเปดยกคกไม่เกดคมแกผูนน
 ผู้ทไค่ด้รวางพระไครวบีฏกนนั้น ย่อมมีด้รกายคจทงค้ำ แต่เป็นค่นว่า
 ง่ายเป็นทชอบใจของชนทงหตาย บริบูรณ์ไปด้วยทรวดทงด้ด้ณฐาน
 มรูปเป็นทนารกนาคูน่าชม เป็รยบคังรูปเทพยดาณะนนั้น ๑ อนงนรชาติ
 หญิงชายทงหตายไค่ไค่ถวายก้าไบदान เพื่อจะให้เป็นทที่ประดิษฐานอักษระ
 อนรคษาไว่ชงค้ำค้อนของพระชนด้ให้เจ้า นรชาติหญิงชายทงหตายนนั้น
 ย่อมไค่ปราธาทอนงาม จะรนเริงบนเทิงใจอยู่ไนปราธาทนนั้นกบด้วยนาง
 นารทงหตาย เป็นทเอิกเริกไปด้วยการพ้อนร้าชบรวง แต่เป็นทกกกกอง
 ไปด้วยदैยงนคยุงแदनกกาเรยง ไม่เป็นทเงยบด้งคด้วยदैยง ๓๐ ประการ
 มีदैยงชางเป็นค่น แต่ยอมไค่บริโภคสุปพยัญชนะโภชนาหารอันบริบูรณ์
 ไปด้วยประการทงปวง มิไค่บกพร่องเป็นนิจันนิตร ๑ อนงนรชาติหญิง
 ชายทงหตายไค่ไค่ถวายไม้กรอบคัมภีร์ นรชาติหญิงชายทงหตายนนั้น
 ย่อมไค่ปราธาทมห้องอนงดงาม พุงไปด้วยเควองอบมกถนอหนอม มี

เที่ยงคังบดตงกนวมแดพรหมเจยม เครื่องบูดาตเป็นทชนบานใจ แดมี
 พวงระยาโนเบองบหนองดงาม ดุจดวงดาวบหนอากาศณะนน ๑ อนิง
 นรชาติหญิงชายทงหตายโต ได้ถวายเป็นสำหรับร้อยพระคัมภีร์ นรชาติ
 หญิงชายทงหตายนน ย่อมเป็นผู้มีจิตใจหมตจตตะอาดดี ปราศจากกรรม
 ที่เป็นอกุศล มีไมหมุดเป็นต้น แดเป็นผู้มวรรณดีกายผ่องใสสะอาดงาม
 ควรเปรียบด้วยทอนทองณะนน เป็นผู้มกายอันตรงไม่โอนค้อมน้อมไปใน
 เบองหน้าเบองหลัง จิตของนรชาติหญิงชายทงหตายนนก็จะเป้นจิต
 ซอตรง อนิงอกขระทเป็นค้ำตั้งสอนของพระพุทธรเจ้าผู้ประเด็ริฐุนรชาติ
 ทงหตายนนได้เขียนไว้หรือได้คิดหรือได้จำทรงไว้ หรือได้บอกกล่าว
 ผูอนกิด เพื่อจะให้ถอเอารัดพระนิพพาน นรชาติทงหตายนน กัดวน
 เป็นผู้มกุศล ย่อมเป้นคนแกดวกด้าในอรรททงปวง แดเป็นผู้ประกอบ
 ไปด้วยคุณค้อระตักชาติได้ แดเป็นผู้ฉลาดในพระโตกุตตรกรรม ย่อมถึง
 ชงความสุขในนิพพาน ๑ อนิงนรชาติชายหญิงทงหตายโต ได้ถวายเป็น
 เหล็กจารสำหรับจารพระพุทธรวณะ นรชาติชายหญิงทงหตายนน จะได้
 ฆานุงห่มแดเครื่องประดับอนงาม แดจะมีบุญญาดีแกดวกด้าอาจหาญ
 ปรากฎไปในสรวพทีก้าภาคประคัจญูเขาหิมาดยบรพตณะนน๑ อนิงนรชาติ
 ชายหญิงทงหตายโต ได้ถวายเป็นที่ปน้ำมน นรชาติชายหญิงทงหตาย
 นน ย่อมเป็นผู้มร่างกายอันบริสุทฐ มีมั่งตะอนตะเอียด ปราศจากโทษ
 ทงปวง แดจะได้ทิพจักษุแดเห็นทัวไปในทิศทงหตาย ๑ อนิงนรชาติ

ชายหญิงทั้งหลายใด ได้ถวายผ้าห่อพระคัมภีร์ นรชาติชายหญิงทั้ง
 หลายนั้น จะมีรูปโฉมค้ำงามดุจรูปพิมพ์ ไม่เป็นทเบาหน่ายของชนทั้ง
 หลายที่ใดที่นั่น เป็นที่รักที่ปรารถนาของมหาชนทั่วทุกทิศ จะมีคนไม่
 กัดปลพฤษงอกชนสำหรับบุญของนรชาติทั้งหลายนั้น จะมีผานุ่งห่มเครื่อง
 ใช้ด้อยต่าง ๆ ห้อยย้อยลงมาจากต้นไม้กุดปลพฤษนั้น นรชาติทั้งหลาย
 นั้นจะปรารถนาสิ่งใด ๆ ย่อมได้สิ่งนั้น ๆ จากต้นไม้กุดปลพฤษนั้น ดำไว้จ
 ตามความปรารถนาทุกประการ จะได้เป็นผู้มีโภคสมบัติเดวทราหมิได้ ๆ
 อนึ่งนรชาติชายหญิงทั้งหลายใด ได้ถวายเชือกสำหรับห่อพระคัมภีร์
 นรชาติชายหญิงทั้งหลายนั้น จะเป็นผู้ลงพร้อมไปด้วยปัญญา มีจิตตั้ง
 มั่นมอรรณเป็นอันเดียวไม่ฟุ้งซ่าน แดจะได้อยู่พร้อมเพรียงกับด้วย
 บุคคลอื่นเป็นที่รักใคร่ จะได้พดัดพรากจากของรักหามิได้ แดจะไม่เป็น
 คนแตกร้างจากผู้อื่นผู้ใดเลย ๆ อนึ่งนรชาติชายหญิงทั้งหลายใด ได้
 ถวายอาหารเครื่องสำหรับรองพระคัมภีร์ นรชาติชายหญิงทั้งหลายนั้น
 ย่อมเป็นผู้มีกายบริสุทธ์หมดจดสะอาดดี แดเป็นผู้มีปัญญาปรีชาฉลาดใน
 อรรถแดธรรมทั้งปวง ย่อมเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎกแกด้วกดำในอรรถ
 ธรรมทั้งหลาย แดเมื่อยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ จะได้เป็นปาโมกข์
 อาจารย์ผู้พหุรู้ตทรงพระธรรมฉลาดในมติของความรู้ทั้งหลาย ๆ อนึ่ง
 นรชาติชายหญิงทั้งหลายใด มีฉันทอศยาศัยยอนดี ได้ถวายพัดวิชนีในพระ
 พุทธค้ำสนา นรชาติชายหญิงทั้งหลายนั้น จะเป็นผู้ประกอบพร้อมไปด้วย
 หิริโอคตปปะความอายความละอายแต่บาป แดมีสติปัญญา แดเป็นที่รัก

ของมหาชน ย่อมไม่รู้ ตักความหนาวความร้อน ตั้งอยู่ในความสุขเป็นที่
 ยินดีปรดา มยุบาเรือพัดด้วยชนทรายจามรีแดงกำหางนกยูงอยู่เป็นนิจ
 หมู่ศวทงหตาย มคทวาทะดอบยุงเดอดโรตะเซ็บตะซาบ แดศวแมตงทงปวง
 กไม่อาจเบียดเบียนผู้นน ๗ อนึ่งนรชาติชายหญิงทงหตายใด ได้ถวาย
 ฌากมพต นรชาติชายหญิงทงหตายนั้น ย่อมได้ปราดาทอนประดับ
 ไปด้วยของทิพย์ ย่อมนอนในห้องอนวิ จกรรมเตยงตงบดตงกตาดด้วยผ้า
 อันประเสริฐ มีฟูกแดหมอนหนุนหมอนข้างบริบูรณ์ มีเพดานประดับขง
 งามคจรูปดวงดาว มีม่านรุคม่านไซอันงดงามเป็นสุขดำรายเบิกบานใจ

นรชาติชายหญิงทงหตายใด ได้กระทำบุญกุศลเป็นอันมาก มีประการ
 ตงพรรณนามานแล้ว ถ้านรชาติชายหญิงทงหตายนั้น จะปรารธนาดาว
 ฤมกค บัจเจกพุทธฤมกค หรือจะปรารธนาธรรมมาตัมโพธิญาณอย่างสูง
 สุด เพื่อจะช่วยเหลือปลดเปลื้องสรรพศควให้พ้นไปจากทุกขกค ก็ยอมได้ตง
 ความปรารธนาทุกประการ

เอวี่ ภควา ปীগกตตยผลิ อนนุตติ อปุปริมาณิ มหนตติ
 สมปตติทายกั ทสเสตวา สัมเด็จพระผู้มพระภาคเจ้า ทรงแต่ดงผล
 ของนรชนที่ไคสร้างพระไครบิฏก ว่าเป็นกุศลให้ไคสมบัตติใหญ่ ไม่มีท
 สุดไม่มีประมาณณะนแล้ว มีพระพุทชประสงค์จะทรงประกาศบุรพจาริต
 ของพระองค์ให้แจ้งชัดจิงตรัสว่า คุณกรดำริบุตร ในอดีตกาลครั้งพระ
 สัมมาตัมพุทธเจ้า ทรงพระนามพระปุราณโคตม เราได้กระทำการบูชา
 ด้วยทรพยมราคาเป็นอันมาก เพื่อจะให้พระไครบิฏกที่พระสัมมาตัมพุทธ

เจ้าปุราณ โคดมได้ภาษิตไว้ ให้ประดิษฐานอยู่ถ้วนห้าพันพรรษาแล้ว
ให้ช่างเขียนพระไตรปิฎกไว้ เราจึงได้มาเป็นกษัตริย์อยู่ในปุราณกบิตบุร์
แล้วได้ด้วยความสุขเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช จะนับจะประมาณมิได้
จนมาได้ถึงดัมมาดัมโปธิญาณอย่างนี้ ด้วยผลกุศลที่เราได้สร้างพระไตร
ปิฎกนั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสบุรพจาริตของพระองค์ด้วยประการฉะนี้แล้ว
ทรงนำอดีตนิทานที่ภพเก่ากำบังไว้มาแต่ดั่งดั่งต่อไปนี้ว่า

อดีตเต กิร กाले ดังได้ดัมมา ในอดีตกาลดั่งแล้ว ครั้นพระ
ดัมมาดัมพุทฺธเจ้า ทรงพระนามพระปุราณ โคดมบังเกิดชนในโดก ๆ
พระองค์มีพระชนมายุแปดสิบพรรษา ๆ ถ้วนพระคำด้นาคำดั่งด่อนซึ่ง
เป็นพระไตรปิฎก ประดิษฐานอยู่ถ้วนห้าพันพรรษา ๆ พระปุราณ โคดม
ดัมมาดัมพุทฺธเจ้านั้น เมื่อพระองค์ยังเป็นพระราชกุมาร ทรงพระนามว่า
ดิทฺธตถราชกุมาร พระชนนของพระองค์ทรงพระนามว่าพระนางดีริมหา
มายา พระชนกทรงพระนามว่าพระเจ้าสุทโธทนมหาราช พระชนนองค์
น้อยทรงพระนามว่าพระนางกัสาโคตมี ปชาบตีทรงพระนามว่ายโสธรา
ราชเทวี พระราชบุตรทรงพระนามว่าพระราหุลกุมาร แม้พระนครในครั้ง
นั้น กชอวากบิตพัสคบุร์ ในกาดนั้นพระโพธิสัตว์เจ้าของเราทั้งหลายเป็น
อำมาตย์ของท้าวสุทโธทนมหาราช พระราชบิดาของพระปุราณ โคดม
ดัมมาดัมพุทฺธเจ้า ได้บูชาพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคำดั่งด่อนของพระดัมมา

สัมพุทธเจ้า^{๒๒} นด้วยสักการบูชาอันยิ่งใหญ่^{๒๓} เพื่อจะให้พระไตรปิฎก^{๒๔} นั้น
 ประดิษฐานอยู่ถาวร^{๒๕} ห้าพันพรรษา^{๒๖} แล้ว จึงให้ช่างจาร^{๒๗} ๆ พระไตรปิฎกไว้
 พระปุราณโคดม^{๒๘} สัมมาสัมพุทธเจ้า^{๒๙} จึงได้ตรัสพยากรณ์^{๓๐} ไว้ว่า อามาคัย^{๓๑}
 ผู้นี้จะ^{๓๒} ได้รับความพยากรณ์^{๓๓} ในพระบาทมุตของ^{๓๔} พระสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๓๕} ทรงพระ
 นามว่า^{๓๖} ทับกร^{๓๗} ในอนาคตกาล^{๓๘} ว่าจัก^{๓๙} เป็นพระพุทธรเจ้า^{๔๐} เหมือนกับเรา
 เพราะเหตุ^{๔๑} นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า^{๔๒} ของเรา^{๔๓} ทาง^{๔๔} หาดาย^{๔๕} จึงได้^{๔๖} ติมพระวรราช^{๔๗}
 กาด^{๔๘} เพียง^{๔๙} แปด^{๕๐} สิบ^{๕๑} พรรษา^{๕๒} ถึง^{๕๓} คำ^{๕๔} สอน^{๕๕} ธรรม^{๕๖} คำ^{๕๗} ดั่ง^{๕๘} สอน^{๕๙} กับ^{๖๐} ประดิษฐาน^{๖๑} อยู่^{๖๒} เพียง
 ห้า^{๖๓} พัน^{๖๔} พรรษา^{๖๕} พระผู้มีพระภาคเจ้า^{๖๖} ทรงพระนาม^{๖๗} ว่า^{๖๘} ทับกร^{๖๙} ก็^{๗๐} ได้^{๗๑} ตรัส^{๗๒}
 พยากรณ์^{๗๓} พระโพธิสัตว์^{๗๔} เจ้า^{๗๕} ของ^{๗๖} เรา^{๗๗} ทาง^{๗๘} หาดาย^{๗๙} ตาม^{๘๐} นัย^{๘๑} ที่^{๘๒} พระปุราณโคดม^{๘๓}
 สัมมาสัมพุทธเจ้า^{๘๔} ได้^{๘๕} ตรัส^{๘๖} ไว้^{๘๗} แล้ว^{๘๘} นั้น^{๘๙} ว่า^{๙๐} อามาคัย^{๙๑} ผู้นี้^{๙๒} จะ^{๙๓} เป็น^{๙๔} เนื้อ^{๙๕} หน่อ^{๙๖} ของ^{๙๗}
 พระพุทธรเจ้า^{๙๘} ค่อย^{๙๙} ไป^{๑๐๐} ใน^{๑๐๑} อนาคต^{๑๐๒} กาล^{๑๐๓} จัก^{๑๐๔} เป็น^{๑๐๕} กุมาร^{๑๐๖} ชื่อ^{๑๐๗} ว่า^{๑๐๘} ดี^{๑๐๙} ทธ^{๑๑๐} คถ^{๑๑๑} จัก^{๑๑๒} เป็น^{๑๑๓} พระ
 พุทธรเจ้า^{๑๑๔} ชื่อ^{๑๑๕} ว่า^{๑๑๖} โคดม^{๑๑๗} พระมารดา^{๑๑๘} ชื่อ^{๑๑๙} ว่า^{๑๒๐} นาง^{๑๒๑} ดี^{๑๒๒} ริม^{๑๒๓} หามา^{๑๒๔} ยา^{๑๒๕} พระบิดา^{๑๒๖} ชื่อ^{๑๒๗} ว่า^{๑๒๘}
 สุ^{๑๒๙} ทโชน^{๑๓๐} พระมารดา^{๑๓๑} ของ^{๑๓๒} คณ^{๑๓๓} อย^{๑๓๔} ชื่อ^{๑๓๕} ว่า^{๑๓๖} นาง^{๑๓๗} กั^{๑๓๘} ส่า^{๑๓๙} โค^{๑๔๐} ดม^{๑๔๑} มี^{๑๔๒} ป^{๑๔๓} ชา^{๑๔๔} บ^{๑๔๕} ด^{๑๔๖} ชื่อ^{๑๔๗} ว่า^{๑๔๘}
 ย^{๑๔๙} ใต้^{๑๕๐} ธาร^{๑๕๑} ราช^{๑๕๒} เทว^{๑๕๓} มี^{๑๕๔} พระ^{๑๕๕} โอร^{๑๕๖} ส^{๑๕๗} ชื่อ^{๑๕๘} ว่า^{๑๕๙} รา^{๑๖๐} หุ^{๑๖๑} ด^{๑๖๒} ก^{๑๖๓} ม^{๑๖๔} าร^{๑๖๕} นคร^{๑๖๖} ที่^{๑๖๗} เกิด^{๑๖๘} ชื่อ^{๑๖๙} ว่า^{๑๗๐} ก^{๑๗๑} บ^{๑๗๒} ิด^{๑๗๓} พ^{๑๗๔} ัส^{๑๗๕} ต^{๑๗๖}
 บุ^{๑๗๗} ร^{๑๗๘} ี่^{๑๗๙} ๆ^{๑๘๐} พระ^{๑๘๑} โพ^{๑๘๒} ธิ^{๑๘๓} ส^{๑๘๔} ัต^{๑๘๕} ว์^{๑๘๖} ดำ^{๑๘๗} ร^{๑๘๘} ง^{๑๘๙} พระ^{๑๙๐} ช^{๑๙๑} น^{๑๙๒} ม^{๑๙๓} อย^{๑๙๔} ู่^{๑๙๕} ส^{๑๙๖} ัน^{๑๙๗} ก^{๑๙๘} าด^{๑๙๙} ก^{๒๐๐} ำ^{๒๐๑} ห^{๒๐๒} น^{๒๐๓} ด^{๒๐๔} แ^{๒๐๕} ด้^{๒๐๖} ่ว^{๒๐๗} ได้^{๒๐๘} ไป^{๒๐๙} บ^{๒๑๐} ัง^{๒๑๑} เกิด
 ใน^{๒๑๒} ดาว^{๒๑๓} ด^{๒๑๔} ัง^{๒๑๕} ส^{๒๑๖} พิ^{๒๑๗} ภ^{๒๑๘} พ^{๒๑๙} ด้วย^{๒๒๐} ผล^{๒๒๑} ก^{๒๒๒} ุ^{๒๒๓} ค^{๒๒๔} ด^{๒๒๕} ที่^{๒๒๖} ได้^{๒๒๗} เช^{๒๒๘} ย^{๒๒๙} น^{๒๓๐} พระ^{๒๓๑} ไ^{๒๓๒} ทร^{๒๓๓} ป^{๒๓๔} ิ^{๒๓๕} ฎ^{๒๓๖} ก^{๒๓๗} ที่^{๒๓๘} พระ^{๒๓๙} ปุ^{๒๔๐} ร^{๒๔๑} ำ^{๒๔๒} น^{๒๔๓} โค^{๒๔๔} ด^{๒๔๕} ม^{๒๔๖}
 สัมมา^{๒๔๗} สัม^{๒๔๘} พุ^{๒๔๙} ท^{๒๕๐} ร^{๒๕๑} เจ^{๒๕๒} ำ^{๒๕๓} ภา^{๒๕๔} ษ^{๒๕๕} ิ^{๒๕๖} ค^{๒๕๗} วั^{๒๕๘} ้น^{๒๕๙} นั้น^{๒๖๐} พระ^{๒๖๑} โพ^{๒๖๒} ธิ^{๒๖๓} ส^{๒๖๔} ัต^{๒๖๕} ว์^{๒๖๖} เจ^{๒๖๗} ำ^{๒๖๘} ดำ^{๒๖๙} ร^{๒๗๐} ง^{๒๗๑} พระ^{๒๗๒} ช^{๒๗๓} น^{๒๗๔} ม^{๒๗๕} อย^{๒๗๖} ู่^{๒๗๗} ใน^{๒๗๘} ดาว
 ด^{๒๗๙} ัง^{๒๘๐} ส^{๒๘๑} พิ^{๒๘๒} ภ^{๒๘๓} พ^{๒๘๔} น^{๒๘๕} น^{๒๘๖} ส^{๒๘๗} ัน^{๒๘๘} ก^{๒๘๙} ำ^{๒๙๐} ห^{๒๙๑} น^{๒๙๒} ด^{๒๙๓} แ^{๒๙๔} ด้^{๒๙๕} ่ว^{๒๙๖} จ^{๒๙๗} ุ^{๒๙๘} ค^{๒๙๙} ำ^{๓๐๐} ก^{๓๐๑} ำ^{๓๐๒} ห^{๓๐๓} น^{๓๐๔} ด^{๓๐๕} ส^{๓๐๖} พิ^{๓๐๗} ภ^{๓๐๘} พ^{๓๐๙} น^{๓๑๐} ได้^{๓๑๑} มา^{๓๑๒} ถ^{๓๑๓} ือ
 เ^{๓๑๔} อก^{๓๑๕} ฏ^{๓๑๖} ิ^{๓๑๗} ส^{๓๑๘} น^{๓๑๙} ธิ^{๓๒๐} ใน^{๓๒๑} พระ^{๓๒๒} ค^{๓๒๓} ร^{๓๒๔} รั^{๓๒๕} ฐ^{๓๒๖} ำ^{๓๒๗} พระ^{๓๒๘} น^{๓๒๙} ำ^{๓๓๐} น^{๓๓๑} ท^{๓๓๒} ำ^{๓๓๓} เท^{๓๓๔} ว^{๓๓๕} ซึ่ง^{๓๓๖} เป็น^{๓๓๗} อก^{๓๓๘} รั^{๓๓๙} ม^{๓๔๐} เ^{๓๔๑} ด้^{๓๔๒} ของ^{๓๔๓} พระ
 เจ^{๓๔๔} ำ^{๓๔๕} อ^{๓๔๖} น^{๓๔๗} ท^{๓๔๘} ราช^{๓๔๙} ใน^{๓๕๐} พระ^{๓๕๑} น^{๓๕๒} ค^{๓๕๓} ร^{๓๕๔} ปุ^{๓๕๕} ร^{๓๕๖} ำ^{๓๕๗} น^{๓๕๘} ก^{๓๕๙} บ^{๓๖๐} ิด^{๓๖๑} พ^{๓๖๒} ัส^{๓๖๓} ต^{๓๖๔} ุ^{๓๖๕} น^{๓๖๖} น^{๓๖๗} แ^{๓๖๘} ด้^{๓๖๙} ๆ^{๓๗๐} ใน^{๓๗๑} ณะ^{๓๗๒} เม^{๓๗๓} ื่อ^{๓๗๔} พระ

โพธิ์ศตวเจ้าประสูติจากพระครรภ์พระมารดา ก็บังดาตให้ฝนตกตงมา
 เป็นรัตนะเจดประการ ด้วยอันดังตได้สร้างพระไตรปิฎกนนั้น ท้าว
 มหาพรหมก็บูชาด้วยทองคำถึงแค้นคำตัง ท้าวตักกเทวราชก็บูชาด้วย
 ทรพยแดเครื่องประดับเป็นอนมาก พระยานาคราชก็บูชาด้วยรัตนะเป็น
 อนมาก พระยาดั้หราชซึ่งอยู่ในป่าหิมพานตคานเห็นอกตังเนอบรรดาเป็น
 อาหารของตศตวตรวจฉานทงปวงมาถวายเป็นนิจกาด ท้าวมหาพรหมก็มา
 เฝ้าพิททษรึกษาในด้ายณหตมัย ต่วนคามาพจรเทพเจ้าทงหตายก็มาเฝ้า
 ในเวดาราตรี เทพยเจ้าเหต่าภุมนิกายก็มาเฝ้าในเวดาปัจฉิมยาม พฤกษ
 เทวดาทงหตายก็มาเฝ้าในเวดาเช้า พระยานาคราชก็ตบูชาด้วยหม้ออัน
 ประดับด้วยรัตนะเจดประการ อนเต็มไปด้วยน้ำหอมเป็นนิจกาด ๗ เทพย
 ตาทงหตายได้นำนางนารมรูปอนังามคุนางเทพอัปสร มาจากอตุตกรกฐ
 ทวปมาบูชาพระโพธิ์ศตวเจ้า พระยาศั้วราชมีตั้รกายประดับไปด้วย
 เครื่องประดับทงปวง ออกจากกลบเมฆมาบูชาพระโพธิ์ศตวเจ้า พระยา
 ช่างเผือกมาจากนททนต์ระมาบูชาพระโพธิ์ศตวเจ้า พระมหาตศตวเจ้า
 ตังพร้อมไปด้วยพระกาดตงเทากบบุรุษพนหนึ่ง บริบูรณ์ไปด้วยพระพาหา
 เทากบบุรุษพนหนึ่ง มีพระรูปแดพระกาดตงเปริยบตงท้าวมหาพรหม เป็น
 ผู้ประเด็ริฐูกว่าโตกทงต้าม เต๋วยแต่เครื่องบรรณาการทพระราชาทงปวง
 ตังมาถวาย

พระมหาตศตวเจ้าแเวคตอมไปด้วยพระราชบุตกรตงพนพระองค์ แต่ตะ
 พระองคัมเรยวแรงกาดตงบุญเคชานุภาพมาก เต๋วยแต่เครื่องบรรณาการ

ที่พระราชาทรงปวงดั่งมาถวายแต่นานาประเทศ ด้วยผลกุศดที่พระองค์ได้
สร้างพระไตรปิฎกถวายในพระพุทธรศาตนา

กษัตริย์ทั้งหลาย กิ่งชาติไทย โภชนาหาร มีรสอันเลิศมาแต่ทิศต่าง ๆ
ได้ในเคียบทองถึงแปดหมื่นพัน แด่ดั่งผ้านุ่งห่มแด่เครื่องประดับอันเลิศ
บรรจุได้ในถอบถึงแปดหมื่นพันมาถวาย แด่ยานพาหนะทั้งหลายก็มาจาก
ทิศต่าง ๆ ถึงแปดหมื่นพัน พระมหาดศวเจ้านน เมอร่วมอภิรมย์ดั่งวาด
กับด้วยหญิงมนุษย์ก็ขึ้นไปประคองอุกตองกายของนางเทพธิดาณะนั้น

พระมหาดศวเจ้าบริบูรณ์ไปด้วยขานาชาโภชนาหาร แด่บริบูรณ์
ด้วยทรัพย์สมบัติโคกระบือช้างมาและผ้านุ่งห่มเครื่องประดับตกแต่งเป็นอัน
มาก แด่บริบูรณ์ไปด้วยของหอมเครื่องทาแด่ระเบียบดอกไม้ประการ
ต่าง ๆ แด่บริบูรณ์ไปด้วยรัตนะเป็นอันมาก ประดับไปด้วยภูมิภาคเป็น
ทรนเรงบนเทงหญทัย ให้สำเร็จความปรารถนาทั้งปวง

สถานทองโคตพระมหาดศวแด่คุณแล้ว สถานทนนกหวนไหว เป็น
สถานที่สามารถจะนำมาซึ่งทิพยจักษุญาณ ฯ พระมหาดศวเจ้านน ด้วย
ความสุขใหญ่หลวง คุณด้วยสมบัติทิพยอันให้สำเร็จความปรารถนาทั้ง
บริบูรณ์ไปด้วยสถานต่าง ๆ มีสวนอุทยานแด่ระโบกชรรณเป็นต้น
เทวดาแด่กษแด่คนรรพทั้งหลาย ก็มาบูชาด้วยเครื่องสักการะ มีโภช
นาหารทิพยเป็นต้น

พระมหาดศวจึงให้ท้าวมหาพรหมอยู่ในปราสาทแก้วมณเฑียร ให้
ท้าวกักเทวราชอยู่ในปราสาททองคำเจดชน ให้พระยานาคราชอยู่ใน

ปราสาทรัตนเจ็ดประการ ให้เจ้าประเทศราชในพนมพูทวิปทงต้น อยู่ใน
ในปราสาททองอันประดับไปด้วยรัตนเจ็ดประการ

ในสถานทีประมานสิบโยชน์ ส่วนข้างปราจีนทิศแห่งปราสาท มี
หมอน้ำทองคำ มีทองคำไหลออกจากปากหมอน้ำทอง และมีต้นไม้ทอง
ต้นไม้เงินทรงดอกแสด เป็นทองเป็นเงินออกชนโดยรอบหมอน้ำทอง
อันตั้งอยู่ในสถานทีประมานสิบโยชน์นั้น เติงกักก้องของดอกแสด
แดงไม้ทองเงิน แซ่ไปคฤง์เติงกักก้องของคนครหาประการฉะนั้น มีต้นไม้
กตปพฤกษ์ออกชนในประเทศทีทงต้นมุขแห่งปราสาท ในต้นไม้ทงหลาย
หน่มผานูงห่มแตรคระต่าง ๆ ห้อยยอยลงมา และมีเครื่องประดับประการ
ต่าง ๆ เติมไปโดยรอบ มีแสงสว่างรุ่งเรืองออกจากกำแพงรัตนเจ็ดประ
การโดยรอบปราสาท มีกำแพงประดับไปด้วยรัตนเจ็ดประการแวด
ล้อมโดยรอบแล้ว มีกำแพงข้างนบรอยแวดล้อมโดยรอบแล้ว มี
กำแพงทำเป็นรูปราชสีห์ ประดับไปด้วยรูปียะทำด้วยทองคำแวดล้อมโดย
รอบแล้ว มีประตูทองคำอันขจิตไปด้วยรัตนเจ็ดประการ เป็นทเสา
ออกของมหาชนทงหลาย เติงกักก้องของกำแพงประตูทงหลายเหล่า
นั้นแซ่ไปประคฤง์เติงคนครอันพร้อมไปด้วยองค์หาประการฉะนั้น มีถนน
สำหรับเดินด้วยแซ่ง ทำด้วยทองคำเรียรายด้วยทรายทอง มีต้นจันทน์
ทองคำงอกชนในระหว่างกำแพง มีรูปสุนัขทำด้วยทองเป็นทให้หน้ากตว
ถึงแปดหมื่นสี่พันรูป มีรูปโคทองกระบือทองอย่างตะแปดหมื่นสี่พัน มี
ศาลากว้างยาวประมานหนึ่งโยชน์เป็นทงดงาม มีนางเทพธิดาชอมณ

เมฆดาพายเรือทองเวียนไปมาอยู่ในมหาสมุทรถึงแปดหมื่นสี่พันห้าฯ พระ
มหาสัตว์เจ้าด้วยมนุษย์สมบัติ อภิวิบุรณ์ไปด้วยชาวแดนห้าชโยชนา
หารแดนห้าหมื่น ห่ม แดออดงการเครื่องประดับแตรคันทะทงปวง ให้ดำเ็จความ
ปรารถนาทุกประการ

พระมหาสัตว์เจ้ามีพระสรวิกายประดุจดังท้าวมหาพรหม มีพระกาดัง
เรือแวงสามารถอาจหาญ เป็นบรมจักรพรรดิราช อยู่ในพระนคร
ปูราณกบิตบุรินทร์ ฯ พระมหาสัตว์เจ้าเป็นประดุจดังท้าวตักกเทวราช
มีนางเทพธิดาเป็นปชาบดีดองนาง คือนางสุธรรมา นางสุทธินิยา นาง
เทพธิดา ทงสอง นางน ตงอยู่ ในที่ เป็น อัครมเหสี ของ พระมหา สัตว์เจ้า นน
พระมหาสัตว์เจ้านางเทพอภัสร์แปดหมื่นสี่พันประดับคกแต่ง ด้วย ออดงการ
ทงปวงแวดล้อมเป็นบริวาร

พระมหาสัตว์เจ้าอาศัยนางสุทธินิยาอยู่ครอบครองเรือน ได้พระ
ราชบุตรมีรูปดังท้าวมหาพรหม วิบุรณ์ไปด้วยกาดังเรือแวงเฉชา
บุญญาภูปถิงพันพระองค์ จึงโปรดให้พระราชบุตรไปยังอุดตกรุกุทวิป
พระองค์หนึ่ง ไปยังอมรโคยานทวิปพระองค์ ไปยังนาคพิภพพระองค์
หนึ่ง ไปยังหิมวันตประเทศพระองค์หนึ่ง ให้กระทำการงานต่าง ๆ ใน
ชมพูทวิปพระองค์หนึ่ง ให้อยู่ใกล้พระองค์พระองค์หนึ่ง ฯ ส่วนพระราช
บุตรทงปวง ก็กระทำการกิจน่น ๆ ของพระราชบิดา ตามพระราช
ประสงค์

พระมหาสัตว์เจ้าได้เป็นบรมจักรพรรดิ ด้วยความดีในจักกวัตติ
 ราชสมบัติไม่มีที่สุดไม่มีประมาณ อยู่ในพระนครปุราณกบิลบุรี ทรง
 พระชนมายุอยู่ต้นกาดนาน ด้วยผลอันดีที่ได้สร้างพระไตรปิฎกนั้น
 เอวัง ปิฎกตุดยกตานิสังโส อันดีสร้างพระไตรปิฎก เป็นเหตุ
 ให้ได้สมบัติอันยิ่งใหญ่ ไม่มีที่สุดไม่มีประมาณด้วยประการฉะนี้

สมเด็จพระบรมศาสดาทรงนำพระธรรมเทศนาอันนั้นมาแต่คงแล้ว ทรง
 ประชุมชาดกว่า ตทา อุตฺตรกฺกุโร อากตา นางนาริทมามาจากอุตฺตร
 กุรุทวปในครั้งนั้น ครั้นประวตีกาดกตบชาติมาเป็นนางเซมาเถรี นาง
 ดุชฺชรรมาเทพธิดา เป็นนางอุบตวรรณา ภูมเทพยดา เป็นพระดีวดเถร
 นาคราชเป็นพระโมคคัลลานเถร รุกขเทพยดาเป็นมหากัสสปเถร ดักกะ
 เทวราชเป็นพระอนุรุทธเถร ท้าวมหาพรหมเป็นพระดำริบุตรเถร พระยา
 อินทราชเป็นท้าวสุทโชนะมหาราช นันทาทเวเป็นนางดีริมหามายา
 นางมณีเมฆดาเป็นนางกัถาโคตมี นางสุทฺธิยาเทวธิดา เป็นนางยโสธรา
 ราชบุตรพระองค์ใหญ่เป็นพระราหุค ซึ่งเป็นบุตรของสมเด็จพระศาสดา
 วัสสวัตติเทวราชเป็นพระอานนทเถร ดีหราชเป็นพระฉนฺนเถร บริษท
 ทงปวงเป็นพุทฺธบริษท พระเจ้าบรมจักรพรรดิราชในปุราณกบิลบุรี เป็น
 พระบรมโลกนาถ ตำรุคตบุรุษทั้งหลาย จงทรงจำชาดกนี้ไว้ด้วยประ
 การฉะนี้ พรรณนามาด้วยผลอันดี ที่ได้สร้างพระไตรปิฎก คือเขียน
 อักษรเป็นเครื่องสอดส่องให้ได้สมบัติตามประการ คือมนุษย์สมบัติ
 สวรรคสมบัติ นิพพานสมบัติ จบดงเพียงนี้แต่ ๆ

๒๒ ธรรมิกบัณฑิตราชชาตก

พระราชกรณีย (แจ่ม บูรณนันท) เปரியัญ ๒ ประโยค วัตรราชบูรณเรียง
ทานวตถุณฺตี อิทํ สตุถา เมฆวตี นาม นครํ อุปนีสุสาย
เชตวนเ วิหรนฺโต อฏฺฐปริกฺขารทานํ อารพฺภ กเถสี

สตุถา ส้มเด็จพระบรมศาสดาจารย์ เมื่อเสด็จประทับอยู่ ณ พระวิหาร
เชตวัน อาศัยเมืองเมฆวดีเป็นที่โคจรภิกษาจาร ทรงพระปรารภอฏฐ
ปริกษารทาน การถวายบริขารแปลให้เป็นเหตุเบองตน จึงตรัสแต่ดงผล
คอกษาคณ อนพระดังคตกาจารย์กำหนดด้วยบาทพระคาถาว่า ทานวตถุ
ดงนเป็นอาทิ

ดงได้สดับมา ในเมืองเมฆวดีนั้น มีกฏุมพญหนึ่งเป็นผู้ยินดีในทาน
แต่ดำริแต่ในการที่จะบริจาคมหาทานเนื่องนิตย์ อยู่มาวันหนึ่ง กฏุมพ
ญนนมจิตประกอบด้วยศรัทธา จึงหาชายช่างมาให้กระทำโรงปะรำ
กรนปะรำนั้น ดำเร็จแล้ว จึงไปนิมนต์พระพุทธรูปองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์พุทธ
บริพาร ให้มานั่ง ณ ปะรำแล้วถวายมหาทานสิ้น ๗ วัน ในวันที่ ๗ นั้น
ก็ถวายอฏฐูปริกษาร

สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงกระทำอนุโมทนาทานของกฏุมพญนั้นแล้ว
จึงมีพระพุทธรูปดำรัสว่า คุณรอุบาสกผู้เจริญ ตัวท่านเป็นทายกผู้บริจาคทาน
ควรกระทำจิตของตนให้ปลื้มนาการเดือนได้ในทานที่บริจาคนี้ เพราะ
เหตุว่าชนชอว่าทานแล้ว เป็นกิจที่ควรบุคคลจะพึงให้แก่ยากจนนิพคน

กำพร้าอนาถา แม่ถึงบั้นชีวิตทงหลายแต่ครั้งโบราณมา ก็ยอมยหนักใน
 ความประพฤติทานบริจาค เมื่อส้มเค็จพระผู้มพระภาคัมพระพุทธดำรัส
 ดั่งนแฉว กทรงคุษณภาพนงอยู่มไตครัดค่อไป กุฎุมพินนปรารณาคะใคร
 ด้คืบวัตถุณิทาน จึงถวายนมด์การแฉวทุดอาราธนา พระพุทของคกทรง
 นำเรอง ในอดิตภพมาครัดเทศน์นาดังค่อไปนว่า

อดีเต พาราณสีนกรเร ชมมิกปณฺฑิตโต นาม ราชา รชฺช
 กาเรสี ฯ ในกาดเป็นอดิตด่งแฉว มีบรมกษตริยพระองคหนึ่งทรง
 พระนามว่าชรรมิกบั้นชีวิตราช ครองรัชยสมบัต้อยู่ในพระนครพาราณ
 ด้ พระเจ้าชรรมิกบั้นชีวิตราชนทรวงยหนักในทานบริจาคเป็นเบองหน้า
 จึงมรับตั้งให้สร้าง มณฑปอนัดาดเพดาน ด้วยแผ่นผ้าแดประดับด้วยเครื่อง
 อดังการ ดำหรับเป็นทถวายนทานแก่พระพุทธชมุขด่งช้ ครนหมณฑปน
 ด้สำเร็จแฉว จึงให้มหนักพระพุทธของคกับพระภิกษุสงชพุทชบริวาร มาหนด้
 ทนาการณ ท้ามกตางมณฑปน แฉวทรงถวายนทานวคคมอหนบ่านาหาร
 เป็นอาทิ ครนเสร็จภคกิจแฉว ก็กระทำด้กการบูชาด้วยเครื่องด้กการ
 ทงหลายมมาดาแดชองหอมเป็นคณ ทรงนมด์การองคส้มเค็จพระทศพด
 แฉวทุดตงปนิชานความปรารณาคว่า ข้าแต่พระผู้มพระภาคผู้เจริญ ข้า
 พระองคได้กระทำด้กการบูชาพระพุทธของค ด้วยเครื่องด้กการทงหลายม
 ด้รพรคณวคถาดังการเป็นคณ ไซว่าข้าพระองคจะปรารณาส้มบัตในเทว
 โลกแดพรหมโลกหาบมิได้ ขอผดทานทชชพระองคบริจาคณ จึงเป็นปัจจย

ให้ข้าพระองค์ได้ตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณ ในอนาคตกาดกายภาคหน้า
 ในขณะนั้น พนปฐุพอนหนาได้ส่องแสงดีหมื่นโยชน์ ก็กมปนาท
 หวาดหวนไหวสะเทือนสะท้านมีอาการดุจดังว่ากุญชรชาติชบมน์อนาตะवाद
 ทงบรรพตดีเนรูราชกโอนออนคุดจถวายอภิวทน์ นอมยอดคมีหน้าเฉพา
 ตรงเมืองพาราณดี เปียบประคุดังว่าถ้าหวายที่ถูกบุดคคตตณด้วยอคค
 อนนอมยอดตตงณะน ทงพระมหาศมฺพทกบณตอดนไปตวยदैยงคตนระดอ
 มหาเมฆกการณदैยงอดนัสนนยงห้าฝนดุกเห็บให้ตกตง ณพนปฐุพี่ ด้ายฟ้า
 ในอากาศวิถอินไซฤคูกาด ก็ตบตวดเฉวียนทวไปในอากาศ ขณะน
 ทาวตักกเทวราชทงปรบพระหัตถ์ ทงทาวมหาพรหมदैเทพบรัชทกรอง
 ช้องธาธุการ มหัจจรรยทงหตายนบนตาดเอิกเกริกโกตาหต ตงตแพน
 ปฐุพี่ตตตราบเท่างพรหมโดกเป็นที่สุดคอดวสาน

เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ จะทรงประกาศเนื้อความแห่งเหตุ
 อันให้เกิดมหัจจรรยนั้นให้แจ้งชัด จึงตรัสเป็นบาทพระคาถาว่า

กโต ธรรมิกปณฺฑิตโต	ทานํ ทตฺวาน ขตฺติโย
พทุชฺสส ภิกฺขุสงฺฆเม	มณฺฑปํ ทานมุตฺตมํ
ตทาสี ยํ ภิสนํ	ตทาสี โลมหํสนํ
วตฺถทาเน ปทินฺนมฺหิ	เมทนี สมกมฺปล
ตทาสี ยํ ภิสนํ	ตทาสี โลมหํสนํ
วตฺถทาเน ปทินฺนมฺหิ	ขุพฺภิตฺถ นกรํ ตทา

ความว่า บรมกษัตริย์ทรงพระนามว่าธรรมิกบัณฑิตคณ ครอบครอง
 บริจาคมหาทาน ซึ่งเป็นทานอันอุดมสูงสุด แก่พระพุทธองค์พร้อมด้วย
 ภิกษุสงฆ์พุทธบริษัทในมณฑลป้อนเป็นสถานที่ทรงบริจาคนั้นแล้ว ในกาล
 นั้น มหัทธเจรรยอนหน้าพิศกพงกถว มีให้เกิดชนพองดของเถาเป็นต้น
 ออกทงพนปฐพีพิศกกัมปนาทหวาดหวั่นไหว แดพระนครพาราณสีนั้นก็
 กำเริบโกธาทอด เพราะวัดถถานแดนนั้นทานเป็นต้น ที่พระธรรมิกบัณฑิต
 ราชได้ทรงบริจาคเป็นเหตุ

ในที่สุดแห่งกาลอาอุทานนั้น พิภพของท้าวด้กกเทเวศร์ก็แต่ดงอาการอัน
 ร้อน ด้วยเดชอำนาจแห่งทานของพระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราชบรมกษัตริย์
 เมื่อท้าวธรรมหัตถะทรงอาวชนากการพิจารณา จึงกล่าวเป็นบาทพระ
 คาถาว่า

โกนุ เทโว มนุสฺโส वा समुमा पुเชนฺติ मात्र
 ทานं वा พุหฺมจฺริยं มมฺ จาเวตี อาสนา

ความว่า ใครผู้ใดหนอ จะเป็นเทวดาหรือเป็นมนุษย์บุคคลผู้ใด ซึ่ง
 เป็นผู้ปฏิบัติบำรุงมารดาบิดา หรือเป็นผู้ตั้งการบูชาพระรัตนตรัย หรือ
 เป็นผู้บริจาคทานประพฤติกุศลกรรมจรรยาดี มีความประสงค์จะให้เราเกิดอน
 จากบัณฑิตกัมปพิศกาดานในเทวพิภพ

เมื่อท้าวด้กกเทวราชกล่าวคาถาปรารภดังนี้แล้ว จึงพิจารณาด้วย
 ทิพยเนตร ก็ได้ทราบประพฤติกุศลทุกประการ จึงทรงเทวดาว่า
 บดินพระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราชหน่อพุทธางกูร ทรงบริจาคมหาทานเป็น

มหัศจรรย์ เราควรจะไปไหนมนุษย์โลก เชอเชิญพระเจ้าธรรมิกบัณฑิต
 ราชชนให้ชนผู้พิภพวิมานเดื่อนำมาให้ประดิษฐานอยู่ในเทวโลกนี้ ครั้น
 ทรงเทวดารดงนเดว ก็เด็ดจันธุ์วิมานอันประดับด้วยรัตนะทง ๗ ออก
 จากดาวดึงส์เทวพิภพ ดอยลงมาประดิษฐานอยู่ ณ เบื้องหน้ามณฑป อัน
 เป็นที่บรรจาทานของพระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราช

พระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราชโพธิสัตว์ ได้ทอดพระเนตรเห็นรัตนวิมาน
 อันมาตอยอยู่ ณ อากาศฉะนนั้น เมื่อจะมีพระราชดำรัสถาม จึงกล่าว
 พระคาถาว่า

กี วิมานํ ปุเร จิตโต	เทวปุตุโตสิ อากโต
วิมานญจ นิมนฺตามิ	กินฺนุ ติฏฺฐจติ อุกฺขahi เม

ความว่า วิมานอะไร มาประดิษฐานดอยอยู่ ณ เบื้องหน้ามณฑปของ
 เรา ท่านผู้เป็นเทวบุตรจงมาเถิด เราขอเชิญท่านทงวิมานด้วย เหตุไฉน
 วิมานจึงมาประดิษฐานดอยอยู่ดงน ท่านที่อยู่ไนรัตนวิมาน จงบอกอาการ
 ให้เราได้ทราบไนการนี้

ในลำดับนั้น ท้าวโกถึยส์ถกทวาราชได้ดับคำถาม เมื่อจะตรัสบอกให้
 พระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราชทรงทราบ จึงกล่าวพระคาถาว่า

เตน เตน นิมนฺเตสิ	อหิ สกฺโก ปุรินฺทโท
ทานปุณฺณเณน กมฺเมน	อากาเสว วิชฺฐลตา
สมนฺตา นิจฺฉรฺนฺตา อากู	คิริณฺว ปตฺติสฺสุตา
ตสฺส เต อนฺนโมทนฺติ	อุโก นารทปพฺพตา

อินุโท จ พุรหุมา จ ปชาปติ จ

โสโม ยาโม เวสุสวณฺโณ จ ราชา

สพฺเพ เทวา อนุโมทนต์ิ ทุกฺกรํ หิ กโรติ โส

ทฺททํ ททมานันํ ทุกฺกรํ กมฺมกฺุพฺพตํ

อสฺนฺโต นานุกฺุพฺพนฺติ สตํ ฐมฺโม ทฺุรฺนฺนโย

ตสฺมา สตณฺจ อสตณฺจ นานา โหติ อิตฺ คติ

อสฺนฺโต นิริยํ ษนต์ิ สนฺโต สคฺคปรายนา

ความว่า เราคือท้าวปรีนททตักกเทวราช มาเชื่อเชิญพระองค์พร้อม
 ด้วยรัตนวิมานบนดิน เพราะเหตุบุญญกรรมที่พระองค์ได้บำเพ็ญทาน
 ถวายฟ้าในอากาศก็บันดาลคะนองเสียง แดบฉวัดเฉวียนไปโดยรอบขอบ
 จักรวาล เทพยดาทั้งหลายท้ออาศัยครีเดดาธารแดนารทบรรพตทั้งต้อง
 ได้สดับฟังมหัศจรรย์อันบันดาลดังนี้ ต่างก็พากันมาอนุโมทนาทานบารมี
 ของพระองค์ ใช่แต่เท่านั้น เทพยดาทั้งหลายทั้งปวงคือ พระอินทร์พระ
 พรหมพระราชาปติเทวราช แดโล่มเทวบุตรยามาเทวราช อีกทั้งท้าวมหา
 ราชชื่อว่าเวสัสวณฺณ ต่างก็พากันสาธุการอนุโมทนาว่า พระเจ้าธรรมิก
 บดินทรราชนั้น ทรงกระทำพระกุศลที่บุคคลจะกระทำได้ด้วยยาก เมื่อ
 บุคคลผู้เป็นสัตว์บุรุษทั้งหลายจะบริจาทานนั้น ก็บริจาทานที่บุคคลจะฟัง
 ให้โดยยาก เมื่อกระทำกิจการที่เป็นกุศลนั้น ก็กระทำกิจการกุศลที่บุคคล
 จะฟังกระทำโดยยาก บุคคลที่เป็นสัตว์บุรุษทั้งหลายไม่สามารถจะกระทำ
 ตามได้ ธรรมของสัตว์บุรุษทั้งหลายนั้น ยากที่สัตว์บุรุษจะฟังรู้จะฟัง

ประพฤติ เพราะเหตุฉะนั้น คติความดำเนินไปจากโลกนของสัตว์บุรุษแต่
 สัตว์บุรุษทั้งหลาย จึงเป็นของต่างกนมิได้เหมือนกัน บุคคลที่เป็นสัตว์—
 บุรุษทั้งหลายนั้นยอมไปสู่นรกจตุรกาย แต่ฝ่ายบุคคลที่เป็นสัตว์บุรุษทั้งหลาย
 เป็นผู้มีดวงวิญญูเป็นทิไปเบื้องหน้า

พระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราชนั้น ครั้นได้ฟังคาถากถาของบรรยาย ของ
 ท้าวสักกเทวราชนั้น จึงตรัสถามว่า ข้าแต่ท้าวสุทัสมบดี พระองค์จะมา
 พาข้าพเจ้าไปเทวโลกหรือ ท้าวสักกเทวราชก็รับคำว่ ข้าพเจ้าจะนำ
 พระองค์ไปสู่เทวสถาน พระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราชได้ฟังดังนั้น ก็มี
 พระหฤทัยโลมหนักชนบานด้วยทรงพระดำริว่ เทวโลกอันเป็นที่อยู่ของ
 เทวดา เรายังไม่ได้เคยเห็นมาแต่กาลก่อน เราควรจักไปชมเทวโลกใน
 กาดน ทรงพระดำรินั้นแล้ว จึงมีรับสั่งให้หาอำมาตย์ผู้ใหญ่มาเฝ้า
 แล้วตรัสว่ ดูกรอำมาตย์ผู้เจริญ ท่านจงเป็นผู้รักษาราชการบ้านเมือง
 แทนเรา แดหมั่นตรวจตราภารกิจให้เป็นที่ไปโดยทศพิชราชธรรม จน
 กว่าเราจะกลับมา ทรงมอบภารกิจเสร็จแล้ว ก็เสด็จเข้าไปในวิมานทรง
 ประทับเห็นอรตนบถดงกอาสน์ ท้าวสักกเทวราชจึงทูลว่พระเจ้าธรรมิกราชเสด็จ
 เข้าไปในวิมานแล้ว ก็ดำแดงเทวฤทธิเหาะไปในนภาดัยประเทศอากาศ
 บันดาลให้พระเจ้าธรรมิกราช กับทงวิมานไปถึงดาวดึงส์เทวพิภพแล้วให้ลง
 ประทับ ณ ที่พยอาสน์อันแล้วไปด้วยแก้ว ๗ ประการ

ในลำดับนั้น พระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราชได้ทอดพระเนตรเห็นวิมาน

ทั้งหลาย อันประดับไปด้วยรัตนะต่าง ๆ มิใช่อย่างเดียวกัน จึงคิดว่า
 เราได้มาเห็นวิมานเป็นการอัศจรรย์ยิ่งนัก ดังที่เราไม่เคยได้พบเห็น และ
 ไม่เคยมีไม่เคยเป็นแก่เราเลย เราได้มาประดับในวิมานนั้น นับว่าเป็นเหตุควร
 อัศจรรย์ ครั้นดังนั้นแล้ว จึงถามท้าวด้กกเทวราชว่า ข้าแต่ท้าวด้กษมบดี
 เทวราช เทพยดาทั้งหลายเหล่านั้น ในเบื้องบูรพชาติได้กระทำกุศลสิ่งไร
 จึงได้มาบังเกิดในเทวสถาน ได้รัศนะวิมานอันเป็นที่พศ์ถุงการเห็นปานดังนี้
 เมื่อท้าวโกศลยัสหัสสนัยเทวราชจะตรัสบอกกุศลกรรม อันเป็นเหตุให้
 ได้รัศนะวิมานของเทพยดาทั้งหลาย จึงกล่าวพระคาถาว่า

พุทธรูปุ เจตียณุจ	วิตานั วิหารั สาลั
ถูปั โพธิ์ ตลากณุจ	วิมานรัตนั ลภิ
เกตุกั อุนนปานณุจ	ธชาทินิ ปฎาธิกั
วาลุกเจตียั เตลั	วิมานรัตนั ลภิ
ทีปฐปนณุจ คนุชณุจ	มาลณุจ วตถปุชิตั
สพุกกุสลกมฺมานิ	วิมานรัตนั ลภิ
อรหนเต สิติกุเต	สกุจจัม ปติปาทยิ
จิวรั ปิณฺฑปาตณุจ	วิมานรัตนั ลภิ

ความว่า เทพยดาทั้งหลายที่ได้รัศนะวิมานนั้น ๆ บางพวกเมื่ออยู่ใน
 มนุษยโลกได้กระทำกุศลราศีคือสร้างพระพุทธรูปแด่เจตียั แด่สร้างวิหาร
 คำดาอันวิจิตรด้วยเพดาน แด่ชุกบ่อสระปลูกไม้มหาโพธิ์ ครั้นทำตาย
 ษัณฺธจากมนุษย์โลกจึงมาบังเกิดในสวรรค์ได้รัศนะวิมาน บางพวกเมื่อ

อยู่ในมนุษย์โลกได้กระทำการกุศล คือสร้างสะพานและถวายนันทานา
 หารแก่มนุษย์ผู้มี แต่ทำงเป็นคณว่าชงชายแดงแผ่นผ้าทงหตาย แดก่อ
 เจดยทรายถวายนามนตามประทบ ครนทำตายชนธด์นชพจากมนุษย์โลก
 จึงได้มาบังเกิดในสวรรค์ไตรคณะวิมาน บางพวกเมื่ออยู่ในมนุษย์โลกได้
 กระทำกุศลทงหตาย คือบูชาพระรัตนตรยด้วยประทบรูปเทียน แดของ
 หอมมาดาแดผ้าเครองอาภรณ์ ครนทำตายชนธจากมนุษย์โลก จึงได้มา
 บังเกิดในสวรรค์ไตรคณะวิมาน บางพวกเมื่ออยู่ในมนุษย์โลกได้สร้างกุศล
 คือนมนตพระอรหันตทงหตายตรงวาริ ชำระศีร์รอินทรีย์ให้เย็นล้ำราญ
 แดถวยายจิวรทานแดบิณฑบาตทานโดยเคารพ ครนทำตายชนธจากมนุษย์
 โลก จึงได้มาบังเกิดในสวรรค์ไตรคณะวิมานเห็นปานดงน

เมื่อท้าวสุชัมบดีเทวราช แด่ดงรัตนวิมานอันรุ่งเรืองวิจิตรต่าง ๆ
 แดแต่ดงบุรพกุศลของเทพยดาผู้เป็นเจ้าของวิมานฉะนแदैว ก็พาพระเจ้า
 ธรรมิกบัณฑิตราชเสด็จเข้าไปในมนเทียร แดวมเทวบัญชาว่า พระองค์
 จงอยู่ครองวิมานอันบริบูรณ์ด้วยทิพยศฤงคารกงหนงน

พระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราชได้สดับคำท้าวโกศยครต์ดงนนั้น มิได้มีความ
 ปรารถนาที่จะอยู่ครองวิมาน เมื่อจะครต์ห้ามจึงกล่าวพระคาถาว่า

ยถา	ยาจิตกัม	ยานัน	ยถา	ยาจิตกัม	ชนัน				
เอว	สมุปท	เม	เทตุ	ยัม	ปรโต	ทาน	ปจฺจโย		
น	จาหเมตัม	อิ	จฺฉามิ	ยัม	ปรโต	ทาน	ปจฺจโย		
สยัม	กตานี	ปุ	ญฺณานี	ตัม	เม	อนุ	เต	นียัม	ชนัน

โสฬส กนฺตฺวา มนุสฺเสสุ กามิ กุสฺลํ พหุ
 ทาเนน สมจฺริยาเย สญฺญเมเน ทเมเน จ
 ยํ กตฺวา สุขิตฺโต โหมิ น จ ปจฺจนาตฺตปฺปสฺสี

ความว่า ยวดยานพาหนะที่ขมเขามากดี ทรัพย์สมบัติที่ขมเขามากดี
 มีอุปมาฉันใด วิมานที่พระองค์ประดำทให้แก่ข้าพเจ้าน มีทานของผู้
 อื่นเป็นปัจจัย ก็มอุปมาฉันนั้น ทรัพย์สมบัติอื่นใด มีทานของผู้อื่นเป็น
 ปัจจัย ต้องอาศัยทานของผู้อื่น ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาทรัพย์สมบัติอื่น
 เลย บุญกุศลทั้งหลายที่กระทำด้วยตนเอง เป็นทรัพย์ที่จะนำตนไปในภพ
 อื่นเป็นที่สุดแห่งทุกข ถ้าข้าพเจ้าออกจากเทวโลกนี้ ไปในโลกเป็นที่อยู่
 ของมนุษย์ทั้งหลายแล้ว จักกระทำการกุศลให้มาก ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ถึง
 ซึ่งความสุขล้ำราญ และไม่เคยตรือนำความในกาดเป็นภายหลัง เพราะ
 เหตุกระทำกุศลอื่นใด เป็นต้นว่า ด้วยทานการให้การบริจาคกดี หรือ
 ด้วยความประพฤติตนให้เต็มอกดี หรือด้วยความดำรวมกายวาจาใจกดี
 หรือด้วยความฝึกหัดทรมานตนกดี ข้าพเจ้าจักกระทำกุศลอื่นนั้นให้มาก
 พระเจ้าธรรมิกราชโพธิสัตว์ก่ดาวพระคาถาดังนแล้ว จึงตรัสอ้ำดา
 ท้าวสักกเทวราชว่า ข้าแต่ท้าววชิรปาณผู้เป็นใหญ่ในชนฟ้า บดิน
 ข้าพเจ้ามีความปรารถนาจะลงไปสู่มนุษย์โลก ขอพระองค์ได้กรุณาโปรด
 นำข้าพเจ้าลงไปดั่งในกาดนี้ ท้าววชิรปาณได้สดับคำอ้ำดา จึงทรงรับว่า
 ข้าพเจ้าจะนำพระองค์ไปดั่งตามความปรารถนา แล้วมีเทวบัญชาให้นำ
 เวชยันตราขรรณมาเทียบไว้ พระเจ้าธรรมิกบัณฑิตราชโพธิสัตว์ ก็มีความ

ชนบานดำราญพระหฤทัย ครัดปราศรัยกับหมู่เทพยดาทางหทัยแล้ว ก็อาดา
 เทพยดาทางหทัยชนทรงเวชยันตราสรถกับท้าวมฆวาน ออกจากเทวดสถาน
 เดือนดอยมาโดยอากาศวิถึ บ่ายหน้าราชรถเฉพาะเมืองพาราณสีขับไป
 ด้วยอานุภาพท้าวสดหัดสนัยหากบ้นดาต ครนถงประตูพระราชนิเวศน์ดาน
 ปาจิตติก้าภาค ก็ได้ตั้งลงมาจากเวชยันตราสรถเข้าสู่พระราชนิเวศน์ชน
 ประทับณ ปรางค์ปราสาท ฝ่ายท้าวสดหัดสนัยเทวราช ก็อาดากลับไปยัง
 เทวโลกอันเป็นที่พยต์ถาน

ในลำดับนั้น มหาชนชาวพระนครทั้งหทัยได้ทราบว่ พระเจ้าธรรมิก
 ราชโพธิสัตว์ซึ่งได้ตั้งคมนาการชนไปสู่เทวโลกนั้น บดินได้ตั้งกตบมายัง
 พระราชนิเวศน์ ต่างก็มีจิตได้มนต์ชนบาน พากันจัดเครื่องบรรณาการ
 เข้าไปกระทำสักการบูชาถวายไชยมงคล อวยพรให้มพระชนมย่นยาว
 ตราบเท่าอายุชย แล้วกราบทูลถามว่ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นด่มมคติเทวราช
 เทวโลกที่ใดทอดพระเนตรนนเช่นไร พระพุทธเจ้าข้า

เมื่อพระโพธิสัตว์จะตรัสบอกทิพยต์มบคิในเทวโลก จึงกล่าวเป็นบาท
 พระคาถาว่

ดาวดีเสสุ วิมานา	มุตตา เวฑุริยา มณิ
นารวรรคณากิณณา	วิมานรัตน ลภิ
ปภาสตีมิท พุยมหิ	ชาตรุสสุส นิมมิตา
ททพหุมานา อาเภนุติ	วิชุลตามิว อมพเว
นารวรรคณากิณเณ	นจจคิเตหิ สงุฏฐุเจ

ตโต อุกุยานสมุปนุนา
 กปฺปาสิกณฺจ โภเสยฺยํ
 ปุณฺณกมฺมาภินิพฺพตฺตา
 ตโต โขมณฺจ กายูรํ
 ปุณฺณกมฺมาภินิพฺพตฺตา
 ตโต โขมณฺจ กายูรํ
 ปุณฺณกมฺมาภินิพฺพตฺตา

กปฺปรุกฺเขสุ ลมฺพเร
 โขมโกทุมฺพรานิ จ
 กปฺปรุกฺเขสุ ลมฺพเร
 องฺคทํ มณิเมขลํ
 กปฺปรุกฺเขสุ ลมฺพเร
 คีเวยฺยํ รตนามยํ
 กปฺปรุกฺเขสุ ลมฺพเร

ความว่า ในดาวดั่งเตวโดกนั้น มีวิมานอันประดับด้วยแก้วมุกดา
 แดวิมานอันประดับด้วยแก้วไพฑูรย์ แดวิมานอันประดับด้วยแก้วมณี
 เป็นต้น ในรัศนะวิมานนั้น ๆ มีหมูนางเทพอปัสสรอยู่เกลื่อนก่ด้นเดี่ยวรดาษ
 เทพบุตรทมกุกด์อันใดกระทำให้ จึงได้รัศนะวิมานนั้น ๆ อนึ่งรัศนะวิมาน
 นั้น โอภาสสว่างไปด้วยรัศมีแก้วต่าง ๆ อนึ่งามวิจิตรรจนา ประดุจดัง
 ว่าสายฟ้าอันสว่างรุ่งเรืองในพนอมพร ในเทวโดกนั้น เกลื่อนก่ด้นไป
 ด้วยหมูนางเทพอปัสสรอันพื่อนราชบริวงเคียงกกก้องโกดาหัด ทงบริบูรณ
 พรอมด้วยส่วนอุทยาน แดมเครื่องอดงการหอยยอยอยู่ตามคั่นกปฺปพฤษ
 ไซแต่เท่านั้น ผาทพยทงหตายทเกิดแต่บุญกรรมทเบนกุศด คือผา
 กปฺปาสิกพัสตร์ แดผาโกเสยยพัสตร์ แดผาโขมพัสตร์ แดผาอุทุมพรพัสตร์
 กหอยยอยอยู่ตามคั่นกปฺปพฤษ อิกทงเครื่องอดงการต่าง ๆ คือ
 สวรรณวดยแดสร้อยดองดงวาด แดชามรงค์แดเครื่องกรรฐาภรณ์

แต่ด้วยประดับไปด้วยแก้ว ๗ ประการ เป็นของบังเกิดแต่บุญกรรมที่
เป็นกุศล ก็ห้อยอยู่ตามคันทกปปพฤษณน ๆ

เมื่อพระโพธิสัตว์ตรัสพรรณนาทิพยสมบัติในสวรรค์ให้มหาชนทั้งปวง
นั้นฟังโดยประการทั้งปวงแล้ว จึงพระราชทานโอวาทสั่งสอนว่า ท่าน
ทั้งหลายอย่ามีความประมาท จงพากันให้ท่านรักษาคัดแต่เจริญเมตตา
ภาวนาทุกทีวาระคริกาด เมื่อกระทำการกุศลอย่างนั้นแล้ว ต้นชพก็จะได้
ขึ้นไปเสวยทิพยสมบัติรัศนวิมานในเมืองสวรรค์ พระเจ้าชรรมิกับณ
ทิตราชโพธิสัตว์ ตรัสประทานโอวาทแก่มหาชนทั้งหลายดังนี้แล้ว ส่วน
พระองค์ก็ดำรงอยู่ในราชสมบัติโดยทศพิชราชธรรม ๓๐ ประการ ทรง
บำเพ็ญพระราชกุศลมีบริจาคนเป็นต้น ครั้นต้นพระชนม์ก็ขึ้นไปอุบัติ
ในเทวโลกเสวยทิพยสมบัติ ฝ่ายมหาชนทั้งหลายที่ประพฤติกตามโอวาท
ของพระโพธิสัตว์นั้น ครั้นทำตายชนธจากมนุษย์โลก ก็ได้ขึ้นไปบังเกิด
ในเทวสถาน

สตถา อิมิ ชมฺมุเทสนํ อหริตฺวา สมนเดจพระบรมคาวตาคารย
ทรงนำเรื่องในอดีตกาลมาตรัสเทศนาดังนี้แล้ว เมื่อจะทรงประชุมชาดก
จึงตรัสโอสถานคาถาว่า

สกุโก เทวานมินุโท โส อนรุทุโร อิทานิ โจ
ตสฺส ปรีสา ชนา สพฺเพ พุทฺธสฺส ปรีสา อหุ
ชมฺมิกปณฺฑิโต โลกนาโถ เอวํ ชาเรถ ชาตกํ

ความว่า ท้าวสักกเทวราชผู้เป็นใหญ่กว่าเทพดาทั้งหลายในครั้งนั้น
 กذبชาติมากคือพระอนุรุทธในกาลนแดน ชนทั้งหลายทั้งปวง ที่เป็นบริษัท
 ของพระเจ้าธรรมิกบดินทร์ราชในครั้งนั้น กذبชาติมากคือพุทธบริษัทใน
 กาลน พระเจ้าธรรมิกบดินทร์ราชโพธิสัตว์ในครั้งนั้น ดับชนชประวัต
 มากคือพระศากคผู้เป็นนาถของสัตว์โลกในกาลน ท่านทั้งหลายจงพากัน
 ทรงจำชาตกไว้ โดยนัยที่ศากคแสดงมาอย่างนแดน

จบธรรมิกบดินทร์ราชชาตก

เรื่องที่ ๒๓ เรื่องที่ ๒๔

พระญาณวิจิตร (ดิทธิ โดจนานนท์) เปரியัญ & ประโยค
วัดเทพศิรินทร์ เรียบเรียง

๒๓ จากทานชาดก

ยงฺกิญฺจิทานํ รัชฏสูวณฺณนฺตํ อิทํ สตุถา เซตวเน วิหรนฺโต
ปริจาคทานํ อารพฺภ กเถสึ

สมเด็จพระเจ้าดาดดา เมื่อเสด็จอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร ทรงพระ
ปรารภซึ่งทานที่ได้บริจาคแล้วของพระองค์ ครั้นพระธรรมเทศนานั้น มี
คำว่ายงฺกิญฺจิทานํ รัชฏสูวณฺณนฺตํ เป็นต้น

ทรงพนเป็นสมัยที่พระภิกษุทั้งหลายอยู่จำพรรษาเสร็จแล้ว เวไนย
ชนทั้งหลายอยู่ในประเทศใด สมเด็จพระบรมเจ้าดาดดาจารย์ก็พาพระเถร
เจ้าตามพระองค์คือ พระโมคคัลลานะ พระโกณฑัญญะ พระอานนท์
ไปในที่นั้น ได้เสด็จไปจนถึงอชิตบุรนคร ในพระนครนั้นมบรมกษัตริย์
ครอบครองดีวิรัชยสมบัติ ทรงพระนามพระเจ้าอชิตมหाराช อัครมเหสี
ของพระเจ้าอชิตมหाराชนั้น ทรงพระนามนางกาญจนเทวี พระเจ้า
อชิตมหाराช โปรดให้ พระนาง กาญจนเทวี เป็นใหญ่ กว่านางทั้งหลาย ถึง
หมั้นหกพันนาง ในครั้งนั้นพระเจ้าอชิตมหाराช ทรงพระราชทาน
ผ้าผืนหนึ่ง มีราคาถึงแสนค่าดังแก่พระราชเทวีแล้ว พระราชทานผ้า
กุ้ดมพัสตร์มีราคาผืนละพันกษา ถึงหมั้นหกพันผืน แก่นางสนมทั้งหลาย

ห่มนหกพินนาง ๆ ตะณฺณ ๆ แด้วครัดว่า เราให้ผ้าเหต่านแก่ท่านทง
 หตาย ท่านทงหตายจงรบผ้าที่เราให้เหต่านไว้เถิด ครนรุงชนวนใหม่
 พระเจ้าอชิต มหาราช กยกจตุรงค์ พตนิกายเด็ค้จไป ยังปตายพระราชอาณา
 เขต เพื่อจะกระทำยุทธสงครามกับด้วยเด้นาของพระราชอาอื่น (ของ
 ชาคก) ในกาดนนั้นเด็ค้จพระบรมค้ำดดาจารย์ จึงครัดกับพระโมคคคิต
 ดาณะว่า คุณกรโมคคิตดาณะ พรุงนเข้าท่านจงเข้าไปรับบิณฑบาตในพระ
 นคร พระเถรเจ้ากทรงบาตรจิวร เข้าไปยังพระนครแต่เข้า ครนถึงพระ
 ดานหลวงเด้ว ด่วนนางกาญจนเทวเบคคิตหบญชรเดเห็นพระเถรเจ้าเด้ว
 กมีจิตชนชมยนิคิต จึงไซให้ราชบุรุษนิมนค้พระเถรเจ้านงบนบญญิตตา
 อาตณฺ์ ในค้ำหนักของคตเด้ว นางก็ออกจากห้องใต้โภชนาหารมรค
 เด็คค่าง ๆ ให้เด็ค้ในบาตรทรงองคาคัดพระเถรเจ้า ครนเด็ค้จภคตคกจเด้ว
 นางปรารธนาจะฟังพระธรรมเทศนา จึงวิงวอนพระเถรเจ้าให้แต่ดงธรรม
 พระเถรเจ้าก็แต่ดงพระธรรมเทศนาอันประเด็ค้ริฐู คีอทานกถา ดีดกถา
 ดีคคกถาเด้ว แต่ดงพระพุททคคุณ พระธรรมคคุณ พระดั่งชคคุณ แก่พระ
 ราชเทวณฺณ ด่วนพระราชเทว ครนได้ดวนากการพระธรรมเทศนานนเด้ว
 กมีจิตเดอมได้ จึงทรงจินตนาการว่า พระมหากษตริยเจ้าพระองค์น
 จะทงเราหรือจะชบได้เราเด็ค้ จะชายเราเด็ค้หรือจะจำจองเรากคิต พระ
 องค์ปรารธนาจะทำเราอย่างไรอย่างไร ก็จงทำเราอย่างนน้อย่างนเกิด
 เด้วพระราชเทวก็ถวายผ้าทมราคางแล่นค้ำดงนให้เป็นธรรมบุชชา ใน
 กาดนนางราชกญญาทงห่มนหกพินนาง ก็พากนจนตนาการเหมอนณะน

แดว ก็พากันบูชาพระเถรเจ้าด้วยดอกไม้ธูปเทียนพัสดุภัณฑ์ของตน ๆ ให้เป็นธรรมเนียมบูชา
 ทางต้นแล้ว นางราชกัญญาทั้งปวง มีพระราชเทวีเป็นประธาน ก็พา
 กนิกรข้าศึกล่าหาประการทุก ๆ นาง ตามที่ไต่ฟังพระธรรมเทศนาของพระ
 เถรเจ้านั้น พระเถรเจ้าทราบเวทนาพอดสมควรแก่กาลแล้ว ก็ดำพระราช
 เทวถอบาตรมาโดยทางอากาศแล้ว เหาะลง ณ ที่ใกล้สมเด็จพระผู้มีพระ
 ภาคเจ้า บรรดาฆาตทางต้นที่พระราชเทวีและนางสนมถวายพระเถรเจ้า ก็
 ดอຍตามพระเถรเจ้ามาข้างหลัง นางราชกัญญาทั้งหลายมีพระราชเทวี
 เป็นประธาน ถวายนมัสการพระเถรเจ้าแล้ว ก็พากันแแต่อยู่ ครองน
 สัมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าก็เสวยโภชนาหารหนักไปด้วย พระสาวกทั้งหลาย
 เค็มถถานที่ประมาณตามโยชน์แล้ว ประทานฆาตทางต้นแก่พระสาวกโดย
 ลำดับกัน ๆ ส่วนพระเจ้อชิตมหาราชปราบปรามปัจจามิตรให้พ่ายแพ้
 ประมาณสองสามวันแล้ว พอถึงสายฝนหัดมยก็เด็ดจมาถถึง เด็ดจขนยง
 ปราดาทประทบเห็นอราชบดลงกอดัน บรรดานางราชกัญญาทั้งหลายมี
 พระราชเทวีเป็นประธาน ก็พากันเฝ้าแวดล้อมพระเจ้อชิตมหาราช ใน
 กาดนนพระเจ้อชิตมหาราช ไม่เห็นผ้าของนางราชกัญญาเหต่านนจ
 ครัดถามว่า ผ้าของท่านทั้งหลายไปอยู่เดี่ยวที่ไหนเล่า พระราชเทวีกราบ
 ทูลว่า ข้าแต่พระมหาราชเจ้า ข้าพระบาททั้งหลายบูชาธรรมของพระ
 มหาเถรเจ้าเดี่ยแล้ว พระเจ้อชิตมหาราชได้ทรงฟังถอยคำของพระราช
 เทวี ก็มพระทัยได้มนต์มีพระประสงค์จะทศนากการสัมเด็จพระผู้มีพระภาค

เจ้า จึงโปรดให้อำมาตย์ไปเชิญสมเด็จพระมหาราชเจ้า อำมาตย์
 นนทไปเชิญสมเด็จพระมหาราชเจ้า
 ดำดบหนัดสมเด็จพระมหาราชเจ้า ก็เสด็จยังพระราชนิเวศน์กับ
 ด้วยพระสาวกทั้งปวง ฯ พระเจ้าอชุตมหาราชถวายนมัสการพระ
 ราชเจ้าแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระมหาราชเจ้า ขอว่าทานการให้การ
 บริจาคแล้ว ส้มควรจะให้อะไรจึงจะมีผลานิสงค์ใหญ่หลวง ดำดบหน
 ัดสมเด็จพระมหาราชเจ้าจึงตรัสว่า คุณกรมหาราชเจ้า ขอว่าทานแล้ว
 ส้มควรที่บุคคลจะพึงให้ทรัพย์สมบัติบ้าง เงินทองบ้าง ฝานุ่งห่มบ้าง คุณ
 หาราชเจ้า ในกาดปางก่อน พระบรมโพธิ์ศัวเจ้าทรงหทัยมากกว่ามาก
 เปรียบด้วยเมตตทรายในพระมหาสมุทร ได้ให้ทานคือบริจาคใหญ่ห้าประ
 หารแล้ว ได้ตรัสรู้สมเด็จพระโพธิญาณ ถึงเวลาดกตกได้ให้มหาทาน
 บริจาคแล้ว จึงได้ถึงพร้อมซึ่งความเป็นพระสมมาสัมพุทธเจ้า คุณกรม
 หาราชเจ้า บุคคลบางคนปรารถนาเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชกิด ปรารถนา
 เทวสมบัติ พรหมสมบัติ นิพพานสมบัติ กิด ย่อมได้สมบัตินั้น ๆ ส้มความ
 ปรารถนา ก็เพราะอาศัยทานการให้การบริจาค อีกประการหนึ่งบุคคลจะ
 เป็นผู้มีร่างกายเหมื่อนอย่างสัตว์ทองกิด จะได้นุ่งผ้าห่มผ้ามราคาเป็นอันมาก
 กิด จะได้นุ่งผ้าห่มผ้าอนนวจตรงดงามกิด ก็ย่อมได้เพราะอาศัยวัตถุทาน
 การให้ผ้า อีกประการหนึ่ง บุคคลจะได้เป็นผู้บริบูรณ์ไปด้วยรัตนะเจ็ดประ
 หาร ก็เพราะอาศัยทานการให้การบริจาค อีกประการหนึ่ง บุคคลจะได้
 ชาติ มาชาติ รัตต ชาติ ชาติ ชาติ บุตรภรรยาชาติ ยศชาติ เรือน

ทต เรือกัดวงไโรนาทต จะได้อวยวระว่างกายทตงาม มีมงามเป็นศน
 กยอมได้เพราะอาคัยวตถทานการให้ผ่านงหมตงน ดาดับนพระเจ้า
 อชคมหาราช ได้ทรงสดับธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว กัมพระทย
 เตอมได้ จึงทรงรำพึงในพระทัยว่า ขอว่าทานยอมเป็นทตงเป็นทตง
 ของบรรดาดีคตมชวตทงปวง แลวไปรดให้เบ็ดพระคตงดำหรบเก็บผ้า
 ออกแล้ว ถวายคุดาตงพนคุด แลคุดะคุดมราคาคตงแล่นคาคตง ให้เป็นธรรม
 บูชาแกตมเตจพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว พระราชทานคุดาตบคุดะคุด
 ราคาคตงแล่นคาคตง แกพระราชเทวเจ้าแล้ว พระราชทานคุดาหมนหกพน
 คุดมราคาคตงแล่นคาคตง แกนางราชกัญญาทงหมนหกพนนาง ๆ ล้วน
 นางราชกัญญามพระราชเทวเป็นประธาน ได้รบพระราชทานผ้าทงตง
 แล้ว ก็ถวายตมเตจพระผู้มีพระภาคเจ้า ให้เป็นธรรมบูชาด้วยกนทงตง
 ดาดับนตมเตจพระผู้มีพระภาคเจ้ากดาพระเจาอชคมหาราช เลตคจไป
 ยงพระเชตวันมหาวิหาร ด้วยอำนาจพระพุทชเตชานภาพกบ้นคาคตให้ผ้า
 ทงตงดอยชนไปบนอากาศ ดอยตามตมเตจพระผู้มีพระภาคเจ้า ไป
 ตกตงเป็นกตงเคยวกน บูชาตมเตจพระผู้มีพระภาคเจ้า อยู่ทพระเชตวันมหา
 วิหาร คริงนนภคษุทงหตายชงประชุมกนอยู่ ณ โรงธรรมตภาได้เห็นอค
 จรรยณะนนแล้ว ก็เจรจากนชนวว่า นาคคจรรยหนอ ไม่เคยมามชนแล้ว
 ธานุภาพของพระพุทชเจาทงหตายเป็นชของอคจรรย
 ตมเตจพระบรมคาคตอาจารย์ เลตคจมาตงจงครตตถามว่า ตูกกรภิกษุ
 ทงหตาย ทานทงหตายนงประชุมกนอยู่ในกาดน เจรจากนด้วยกถาอะไร

หรือ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเจรจากนอยด้วย
 อานุภาพของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นของอัศจรรย์ แล้วพระพุทธองค์จึง
 ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุอัศจรรย์เช่นนี้จะไดมชนแต่ในกาดน
 เทานนทห้ามได้ ถึงในกาดปางก่อนเมื่อเรายังเป็นโพธิสัตว์อยู่ เราได้
 ถวายวัตถุทาน เรากกตบได้เข้าเป็นอันมากในอดีตกภาพนั้นโดยแท้ แล้ว
 พระพุทธองค์ทรงนั่งอยู่ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลดวงวอนพระพุทธองค์เพื่อ
 ประสงค์จะทราบเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงได้นำอดีตนิทานมาแสดงต่อไปว่า

ในอดีตกาดดวงแล้ว มีพระราชาทรงพระนามพระเจ้ากมตราช ผ่าน
 ดมบคอยู่ไนกมถนคร ครองนพระบรมโพธิสัตว์เจ้าเป็นมาณพเพียงมารดา
 อยู่ในพระนครนั้น วันหนึ่งพระโพธิสัตว์เจ้าเข้าไปสู่อรุญญประเทศ ด้วย
 กรณียกิจของตนแต่เช้า ครั้นถึงเวลาด้ายณห่มยกกกตบมาถึงท่ามกตาง
 ระหว่างมรคา ได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าถูกโจรชิงเอาจวรเดี่ยแล้วเหตอ
 อยู่แต่ผ้าอูทกต่างกเท่านน จึงดำริไนใจว่า เวदानส้มควรทเราจะกระทำ
 บุญกุศลแล้ว กรบกกตบไปไม้ถวายให้พระปัจเจกโพธิ์นุ่งแล้วกระทำผ้าต่างก
 ของตนต้องผนให้เป็นผ้ากาต่างพัสตร์ ถวายพระปัจเจกพุทธเจ้า พระปัจเจก
 พุทธเจ้านุ่งผนหนึ่ง ห่มผนหนึ่ง แล้วกประดิษฐานย่นอยู่ พระบรมโพธิ
 สัตว์มจตเลอมได้จึงกต่างว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ผ้าทั้งหลาย
 นจงปรากฏเป็นผ้าเป็นอันมากไนทิฐฐุธรรมอดีตกภาพชาคินบ้าง ในดัม
 ปรายภพภายหน้าบ้าง เมื่อจะกระทำความปรารภนา จึงกต่างเป็นคาถาว่า

อมีนา วตฺถทาเนน มา ทลิตฺทุกฺเก อหุ
ทัญฺเจ วา อภิสุมฺปฺราเย วา ชายนฺตุ ทิพฺพวตฺถกา

แปลว่า ขอให้ข้าพเจ้าอย่าได้รู้ไปบังเกิดในตระกูลที่ยากจนขัดสน
เลย แด่ขอให้ผ้าที่พยบังเกิดมีแก่ข้าพเจ้าในทัญฺฐุชรรวมอดีตภาพชาติ
แต่ในสมัยปรายภพภายหน้าด้วยวตถทานนเถด

เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้าจะกระทำอนุโมทนา จึงกล่าวเป็นพระคาถาว่า

อิจฺฉิตฺ ปตฺถิตฺ ตุมฺหิ จิปปฺเมว สมฺมิชฺฌตฺ
สพฺเพ ปุเรนฺตุ สงฺกปฺปา จนฺโท ปณฺณรโส ยถา
อิจฺฉิตฺ ปตฺถิตฺ ตุมฺหิ จิปปฺเมว สมฺมิชฺฌตฺ
สพฺเพ ปุเรนฺตุ สงฺกปฺปา มณฺิ โชติรโส ยถา

แปลว่า ความปรารถนาที่ท่านตั้งไว้แล้ว จงสำเร็จแก่ท่านโดยเร็วเถิด
ความดำรงคงของ ท่านจงเต็มบริบูรณ์ . คุณพระจันทร์ ในวันขึ้นสิบห้า
ค่ำเถิด ความปรารถนาที่ท่านตั้งไว้แล้ว จงสำเร็จแก่ท่านโดยเร็วเถิด
ความหวังคงของ ท่านจงเต็มบริบูรณ์ . คุณดวงแก้วมณีโชติรสให้
สำเร็จความปรารถนาทุกประการเถิด

ในขณะนั้น ไบไม้ทตมพคมา ก็เป็น ไบไม้คุดังเทพदानฤมิตเป็น
ผ้าที่พยบังเกิดชนแล้ว มาคกตงแทบบาทมุตของพระบรมโพธิสัตว์เจ้า
บังเกิดเป็นคู้ผ้าหตายแค้นคู้ ด้วยอำนาจเดชาานุภาพของมตทานน พระ
บรมโพธิสัตว์เจ้ากถวายผ้าที่พยบูชาพระปัจเจกพุทธเจ้ามีเดิมเหลือ ผ้า
ที่พยเหล่านนก็บังเกิดเป็นบตตงกชนด้วยเดชาานุภาพของพระปัจเจกพุทธ

เจ้า ๆ ก็ประทับอยู่ ณ ทามกลางบัดดงกนน ในขณะนั้น แผ่นปฐพีใหญ่
 หนาถึงต้องแผ่นดินห่มโยชน์ ก็ดำแดงแดงก้องกังวานตงรอยแดงพัน
 แดงแดงแดง ครวญครางบนดอต้นกมปนาทหวาดหวั่นไหว ประดุจดัง
 กิ่งสะดาต (ซ้องระฆัง) ที่บุคคลประหารด้วยค้อนเหล็กขณะนั้น พระมหา
 สัมพุทธองค์ ก็คฝองคะนองคณอยูณาต ทงขุนเขาดิเนรราชก็อ่อนน้อม
 ดงมา แดงก๊กก้องเบื่อนอนหงอนเคยวกัน กับนดอต้นขนไปตงแดพัน
 ปฐพีจนถึงพรหมโลก เทพยดาทงปวงกฟากนแซ่ชว่องดำชุกการ ดักก
 พิภพเทพสถานก็ดำแดงอาการให้เราร้อน ด้วยเดชานุภาพผดทานของ
 พระบรมโพธิสัตว์เจ้าหน

ท้าวตักทเวราชทรวงอาวชนาการทราบเหตุหนแดง ก็โยนผ้าทพยดง
 มาถวายกระทำตักการบูชาดำชุกการณหนึ่ง ผ้าทพยณนนครนตกตงมา
 ถึงทามกลางอากาศ ก็ชาดออกไปเป็นดอภาคด้ามภาคตภาคจนถึงรอยพัน
 ภาค มาตกตงแทบบาทมุต กระทำตักการบูชาพระบรมโพธิสัตว์เจ้า
 สัมเด็จพระบรมศาสดา เมือพระองค์ไตรตรัสรู้แล้ว ทงแแต่ดงธรรม
 ดั่งดอณต์ศวดด้วยด้ามารถทานบริจาค จึงตรัสว่า

ทานการให้อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นคณว่าให้เงินให้ทองให้ผ้านุ่งห่ม
 หรือชานาอาหาร ด้วยจิตของบุคคลผู้ให้นนผองได้ บุคคลผู้นน
 ย่อมได้ความดีชอย่างประเดริสูด้ามประการ ด้วยอานุภาพผดทานน คอ
 ผู้บริจาคเป็นคณดยอมได้ดั่งทค ผู้บริจาคเป็นคณอุมยอมได้ดั่งทอุม
 ความบริจาคหาคามีได้ ผู้บริจาคยอมได้ดั่งทหาคามีได้ ผ้าทบริจาคเป็น

ของคณูบริจาทย่อมได้ดังทศ ฆาตบริจาคนั้นของประเดวีรุ ผู้บริจาทย่อม
 ได้ดังที่ประเดวีรุ ฆาตบริจาคนั้นของอุตม ผู้บริจาทย่อมได้ดังที่อุตม
 ฆาตบริจาคนั้นฆาหาคามีได้ ผู้บริจาทย่อมได้ดังที่หาคามีได้ ผู้บริจา
 ทานยอมมิตต์ดุจดังทอง มิตร์รกายบริบูรณ์ ถึงพร้อมไปด้วยสัตว์รกาย
 อลังการเลิศดุจสัตว์รกายของเทพยดา ย่อมได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช
 ผู้ประเดวีรุ เสดยสัตว์วิเศษสมบัติพร้อมไปด้วยรัตนะเจ็ดประการ ๆ ทาน
 การให้การบริจาคบุคคลมากกระทำอยู่ ถึงจะเป็นทานเล็กน้อยกมผลมาก
 ถ้ายิ่งทำมากก็ยิ่งมีผลใหญ่หลวง เพราะเหตุนี้ บันฑิตคณูเมธา เมื่อ
 วิตถุทควรจะให้หมอยุ่หมอยกิด มากกิด ก็ควรจะผจญความตระหนี่เสีย
 บริจาคทานเถิด ทานการให้การบริจาคตบุคคลทำไว้แล้ว เปรียบเหมือน
 พืชพรรณเพาะปลูก บุคคลหว่านลงไว้เช่นใด ก็ย่อมได้ผลเช่นนั้น บุคคล
 ผู้กระทำชงกรรมอันดีงาม ย่อมประคับชงกรรมอันดีงาม บุคคลผู้กระทำ
 ชงกรรมอันเป็นบาป ก็ย่อมประคับชงกรรมอันเป็นบาป ปรถพีแด่ศาคร
 แดงูเขาเมรุราช ย่อมสิ้นไปในกาลอันยุคแห่งแผ่นดินทั้งหลาย ส่วนทาน
 ที่บุคคลกระทำไว้ในพระพุทธรเจ้า ย่อมไม่พินาศไป

พระโพธิสัตว์เจ้าถอเอาผ้าทพตามชอบใจแล้ว ถวายนมัสการดา
 พระปัจเจกพุทธรเจ้ากดับไปยังเรือนของตน ๆ ในขณะนั้น ผ้าทพทั้งหลาย
 ก็ลอยขึ้นติดตามพระมหาสัตว์เจ้า ไปตกตงประดิษฐานอยู่เหมือนอย่าง
 กองแห่งภูเขาดูโดยรอบเคหะสถานของพระมหาสัตว์เจ้านั้น

^{๕๕} ครองหนบรมกษัตริย์กับพระราชเทวี ^{๖๖๖๖} แดมหาชนทั้งปวงมีเด่นาบคิดแด
^{๕๕} อำมาตย์เป็นต้น ^{๕๖} ไม่ตำมารถจะดำรงตนอยู่ได้ ^{๕๗} ก็พากันนำช่างมารถนาง
^{๕๘} นาริธาธาธาต้อย่างระรื่อยอย่างระรื่อยไปบูชาพระมหาสัตว์เจ้า ^{๕๙} ด้วยพระ
^{๖๐} มหาสัตว์เจ้าก็ด้วยโภกสัตว์ไม่มทสุด ^{๖๑} กระทำกองการกุศลมีทานเป็นต้น
^{๖๒} ครนต้นอายุแล้วก็จุดไปบังเกิดเป็นเทพบุตร ^{๖๓} มีรักรกายใหญ่ประมาณ
^{๖๔} ตามคาพยุต ^{๖๕} มีเครื่องประดับถึงหกสิบเล่มเกวียนอยู่ในดุสิตพิภพกับด้วย
^{๖๖} ภริยา ^{๖๗} ด้วยทิพย์สมบัติอยู่ในดุสิตพิภพนั้น ^{๖๘} ถึงเจ็ดโกฏิหกสิบแสนกับสี่พัน
^{๖๙} ปีซึ่งเป็นอายุทิพย์ ^{๗๐} ครนจุติจากดุสิตพิภพนั้นได้มาบังเกิดในฉากยตระกุต
^{๗๑} แดวแต่ตั้งออกมหาภิเนษกรรม ^{๗๒} ได้ตรัสรู้ พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ

ส้มเด็จพระศาสดาจารย์ นำพระธรรมเทศน์มานำแดง เมื่อจะประชุม
 ชาตก จึงกล่าวพระคาถาในที่สุดว่า

สหสุสเนตฺโต เทวินฺโท	อนรุทฺโธ ทิพฺพจกฺขุโก
อรณฺเณ เทวตา อาสี	อานนฺโท อโหสีทานิ จ
กมลราชา ปุเร อาสี	โมคฺคฺลฺลาโน อิทานิสี
ตสฺส เทวปี ภริยา	กิสฺสาคอตมินามกา
มาตา อาสี มหามาया	ปีตา สฺสทฺโธทโน อหุ
ปจฺเจกพฺพฺโธ สตฺตฺหิตโต	นิพฺพุโต โส อนาสโว
มหาปุริโส โลกนาโถ	อหเมว ตถาคโต
เชฏฺโฐ เทวมนุสฺसानัน	เอวํ ชาเรถ ชาตกํ

แปลว่า ท้าวสหัสสเนตรเทวราชในครั้งนั้น มาเป็นพระอนุรุธเถร
 ทิพจักษุในครั้งนั้น อริญญเทพยดาเป็นพระอานนท์ พระยากมดราชมา
 เป็นพระโมคคัลลานะ นางเทวซึ่งเป็นภริยาของพระมหาสัตว์เจ้า มาเป็น
 นางกัศปาโคตมี มารดาพระมหาสัตว์เจ้ามาเป็นนางมหามายา บิดาพระมหา
 สัตว์เจ้ามาเป็นท้าวสุทโชนะมหาราช พระปัจเจกพุทธเจ้า ซึ่งทำ
 ประโยชน์แก่สัตว์นรก ท่านสิ้นอาตมะนิพพานไปแล้ว พระมหาบุรุษซึ่ง
 เป็นเทพของโลกมาเป็นเราผู้ตถาคตผู้เป็นเชฏฐีของเทวดามนุษย์ทั้งหลาย
 ท่านทั้งหลายจงทรงจำชาดกนี้ไว้ ด้วยประการฉะนี้

จบจากทานชาดก

๒๔ ธรรมราชาชาตก

ศาลิ รูปว โสภิตวาติ อิทิ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
โคपालศาลิ อารพุก กเถสิ.

สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ เมื่อเสด็จอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร
ทรงพระปรารภศาสดาของคนเดียงโคให้เป็นที่เหตุ จึงตรัสพระธรรมเทศนา
ให้เป็นที่นต มีคำวา ศาลิ รูปว โสภิตวา เป็นต้น
ดำเนนความวา คนเดียงโคคนหนึ่งทำศาตาไว้ไกลทาง ครงนพระ
เถรเจ้า ๒ พระองค์คือพระดำริบุตรกับพระอนนท ทำนมายังเมืองดำวตถ
ได้เห็นศาตาของคนเดียงโคแล้ว จึงเจรจากันวา ดูกรอาวูได้ ความ
ผองได้ของจิตยอมเกิดชน นาคัจจรัย ไม่เคยมีมามชนหนอ ดิงน
แล้วพระเถรเจ้าทั้งสองก็เดินเจรจากตามกันไป พระมหาเถรทั้งสองเข้าไป
ถึงพระเชตวันมหาวิหาร ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว นังอยู่ใน
ที่สมควรรัดวณข้างหนึ่ง ฝ่ายพระอนนทเถรเจ้า จึงกราบทูลถามพระผู้
มีพระภาคเจ้าวา ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญ นายโคบาดคนหนึ่ง
ทำศาตาไว้ไกลทาง จะได้ผลเป็นประการใดพระพุทธเจ้าข้า ๗ สมเด็จพระ
พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงฟังคำถามนนั้นแล้ว จึงตรัสวา ดูกรอนนท
นายโคบาดทำศาตาไว้มีผลอันดังดังมาก นายโคบาดนั้น ครนต้นอายุ
จตุจากโลกนแล้ว จะไปบังเกิดในเทวโลก มีนามกรวาโคบาดเทพบุตร
จะแวดด้อมไปด้วยนางเทพกัญญาพนหนึ่ง ด้วยทิพยสมบัติใหญ่อยู่ใน
วิมานทอง มีปริมนตได้ ๑๒ โยชน แล้วตรัสวา ดูกรอนนทเรา

ตถาคตกถ้าวอยู่ว่า การที่นายโคบาลได้ทำศาตาไว้ จุติจากมนุษย์ไป
บังเกิดในเทวโลกนั้น ไม่เป็นการอัศจรรย์ เพราะเหตุไร ส่วนบัณฑิต
แต่โบราณได้ทำศาตาไว้แล้วได้ ไปยังเทวโลกทั้งสี่ร่างกายที่เป็นมนุษย์ อัน
นเป็นการอัศจรรย์แท้ แล้วพระองค์ทรงนิ่ง ภิกษุทั้งหลายทูลวิงวอน
ประสงค์จะทราบเนื้อความนั้นให้แจ้งชัด พระองค์จึงได้นำอดีตนิทานมา
แต่คง ดังต่อไปนี้ว่า

อดีเต ภิกษุเว ชมพูที่ปนकर ชมมราชา นาม ชมเมน ราช
กาเรสี. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอดีตกาลครั้งพระเจ้าธรรมราช ปกครอง
ราชสมบัติโดยธรรมอยู่ในชมพูที่ปนकर อัครมเหสีของพระองค์ ทรง
พระนามวิมดาเทวี ได้เป็นใหญ่กว่านางนาริงหมนหกพนนาง ครึ่งหนึ่ง
วันหนึ่งพระโพธิสัตว์เจ้าทรงบรรทมบนพระแท่นที่สี่ได้ยาสัน ทอดพระ
เนตรดูเควตฉัตรแล้ว ทรงพระราชดำริว่า สมบัติทั้งนี้ใครให้หนอ
แล้วทรงทราบว่ พระองค์ได้ให้ทานทำบุญไว้ในปางก่อนจึงได้สมบัติ
นี้ แล้วจึงมีพระประสงค์จะกระทำศาตาแล้ว จึงตรัสเรียกพระราชเทวีมา
ดำรัสว่า ดูกรเจ้าผู้มพกตรอนเจริญ เราปรารถนาจะกระทำศาตาดีกหนึ่ง
หนึ่ง พระราชเทวีรับพระราชโองการว่าสาธุแล้ว บรมกษัตริย์จึงตรัส
เรียกเสนาบดีมาตรัสว่า ดูกรเสนาบดีผู้มธุระอันเต็มมือ ท่านจงจัดรถ
เทียมโคไว้ให้มาก เราจะเข้าไปสู่ป่า ๆ ถ้าคบบันเสนาบดีรับพระราช
โองการแล้วก็จัดรถมาประเทียบไว้ในหน้าพระดานแล้วกราบทูลว่า ข้า

แต่เดิมมคิเทวราชเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าได้จรดไว้แล้ว บรมกษัตริย์ได้
 ทรงฟังอำมาตย์กราบทูลแด่ก่เด็ดจดังจากพระราชมนเทียร แวดล้อม
 ไปด้วยมหาชนเป็นอันมาก เด็ดจจนราชรถเข้าไปสู่อรัญญประเทศ แล้ว
 โปรดให้ตัดต้นไม้ถากเถา ยกชนบทราชรถออกจากอรัญญประเทศ
 นำมายังพระนครแล้ว ให้กองไว้ภายนอกพระนคร แล้วให้มหาชนตัด
 ถางต้นไม้ ทำเป็นค้ำดาประมาณต้องวันก็ดำเร็ว ส่วนค้ำดาคงดงาม
 ประคองตั้งดูธรรมาเทพสถานฉะนั้น บรรดามหาชนที่ดูใจไปมาได้เห็นค้ำดา
 ก็พากันกล่าวสรรเสริญพรรณนาถึงค้ำดานนกะกันแต่กันว่า ค้ำดานงาม
 ยิ่งนักน่าเชยชม ทั้งเป็นทิมโนสารภิมยนำมาซึ่งความเดือนได้ จะพิศดู
 ที่ไหนก็ดูงามไปทุกแห่ง เปรียบประคองดูธรรมาเทพสถานค้ำดาฉะนั้น
 ส่วนพระมหาดัตว์เจ้าได้ทอดพระเนตรบรรณค้ำดาแล้ว ก็มพระทัย
 ยินดีปรินดา เมื่อจะชมเชยบรรณค้ำดาจึงตรัสเป็นพระคาถาว่า

สาถิ รูปว โสภิตวา เทวตา วิยลนุกตา

สุธมมาเทวสภาว เทวตา จ สมากตา

แปลว่า ค้ำดานมทรวอดทรงได้การาวกะเทพยตามาสร้างสรรค์ เปรียบ
 ประคองตั้งดูธรรมาเทพสถานค้ำดา เป็นที่เทพยตามาประชุมกันฉะนั้น ฯ พระ
 มหาดัตว์เจ้าพระราชทานทองคำแด่นค้ำดิงให้เป็นเครื่องไทยธรรม สำหรับ
 พระราชทานแก่มหาชนทุกวัน ๆ ในขณะที่นมหาปถพิกหวาดหวั่นไหว ทั้ง
 มหาสมุทรไททะเลตกกอกกอกกมปนาท ทั้งขุนเขาดีเนรฐราชก็อ่อนน้อม
 ระทวยระทม ทั้งเทพยดาอินทรพรหมก็กระทำช่องดำชุกการ

สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ เมื่อจะประกาศเนอความนั้นให้แจ้งชัด
จึงตรัสเป็นพระคาถาว่า

ทาน เม รมติ จิตฺโต ทานํ ทตฺวาน ขตฺติโย
ปลวี่ สมุทฺโท เมรุ เทวพฺรหฺมาภิวณฺณิตา

แปลว่า เราเป็นกษัตริย์ได้ให้ทานแล้ว จิตของเราย่อมยินดี
บันเทิงรำเรงอยู่ในทาน จนถึงแผ่นปลวกกับทงมหาสมุทร แต่เขาผู้เมรุราช
ก็กมปนาทหวาดหวั่นไหว ทงเทพยดาอินทรพรหม ก็พากันกระทำช่อง
ด่าการ ดิงน

ครั้นนั้นพระมหาสัตว์เจ้าทรงกระทำอธิษฐานว่า ขอผลอันดีของ
ทานที่เราได้บริจาคคน จึงเป็นปัจจัยแก่กรรมอันจะตรัสรู้ซึ่งพระดีพัพญมค
ญาณเกิดดิงนแล้วกทรงบริจาคทาน ๆ ในขณะที่นพิภพของท้าวด้ก
เทวราช ก็ดำแดงอากาโรให้เราร้อน ท้าวด้กกเทวราชเมื่ออาวชนากการ
ทราบเหตุนั้นแล้ว จึงรำพึงว่า โอพระเจ้าชรรวมราชเป็นเนอหน่อของ
พระพุทฺธเจ้า บดินพระองค์ทรงสร้างศาสดาแล้วบริจาคทาน มุ่งหมายต่อ
โพธิญาณ จำเราจะไปเชิญเสด็จมายังเทวโลกนี้ แล้วท้าวด้กกเทวราช
ก็ดงจากเทวโลกด้วยกุ่มวิมาน มาประดิษฐานอยู่บนอากาศแทบใกล้
พระมหาสัตว์เจ้า ๆ ในขณะที่นพระมหาสัตว์เจ้าออกจากพระราชมณ
เทียรทอดพระเนตรขึ้นไปบนอากาศ ได้เห็นวิมานนั้นแล้ว เมื่อจะตรัสถาม
จึงตรัสเป็นพระคาถาว่า

เทวตา นุสี คณฺฐพฺโพ อาทุ สกฺโก ปุริฺนทโท
 มนุสฺสภฺโต อิทฺธิมา กถิ ชาเนมฺ ตํ มยิ

แปลว่า ท่านเป็นเทพยดาหรือคณธรรพ หรือว่าเป็นท้าวปรีนททตักก
 เทวราช หรือว่าเป็นมนุษย์ผู้มีฤทธิ์ ไฉนข้าพเจ้าทั้งหลายจะรู้จักท่าน ๆ
 ท้าวตักกเทวราชจึงกล่าวคาถาตอบว่า

นมฺหิ เทวา น คณฺฐพฺโพ อหิ สกฺโก ปุริฺนทโท
 เทวราชา มหิตฺธิมา เอวิ ชานาหิ ขตฺติโย
 ตมฺปิ ราช นิมนฺเตมิ วิมาเนนาคโต สียา
 เทวโลกิ คโตสิ ตวิ ๆ

แปลว่า เราไม่ใช่เทพยดาดำมัญญ์ไม่ใช่คณธรรพ เราเป็นท้าวปรีนทท
 ตักกเทวราชผู้มีมหิทธิฤทธิ์ ข้าแต่บรมกษัตริย์พระองค์จงทราบอย่างน
 เกิด ข้าแต่บรมกษัตริย์ เรามาทางวิมานประดังค์จะเชิญเสด็จพระองค์
 ไปยังเทวโลก ในลำดับนั้นพระมหาสัตว์เจ้า รับคำท้าวตักกเทวราช
 แล้ว ก็ทรงโอวาทสั่งสอนมหาชนว่า ผู้เจริญทั้งหลาย ท่านจงกระทำ
 บุญกุศลมีทานเป็นต้นอย่าได้ประมาทเกิด ๆ ส่วนพระมหาสัตว์กับพระ
 ราชเทวี ก็เสด็จเข้าไปยังกุฎุมวิมาน มีท้าวตักกเทวราชเป็นที่ตาม
 วิมานหนักเดือนดอยชนไปบนอากาศจนถึงเทวโลก เทพยดาทั้งปวงก็
 กระทำตักการบูชาพระมหาสัตว์เจ้า ส่วนท้าวตักกเทวราชเมื่อจะเชิญ
 เสด็จพระมหาสัตว์เจ้าด้วยอัครียยศเป็นของทิพย์ จึงกล่าวพระคาถาว่า

อเนกรูป รุจิรั

นानาวิจิตรปภัสสร

ปวิส มนุทีรุ เทว

ทิพฺพสุขุมการยิ

แปลว่า ข้าแต่ดมมคติเทวราช

พระองค์จงเสด็จเข้าไปยังทิพย์

มนเทียรอันเลื่อมประภัสสรไพจิตร มีประการต่าง ๆ อันงดงามหายอย่าง

หายประการ จงเสด็จด้วยความสุขเป็นของทิพย์เถิด ฯ ถ้าดับหนพระมหา

สัตว์เจ้า จะห้ามเดี่ยซึ่งความสุขอันเป็นของทิพย์นั้น จังครัดพระคาถานว

ยถา ยาจิตกั ยานัน

ยถา ยาจิตกั ฌนั

เอวั สมฺปตฺตติเมเวตัง

ยั ปฺรโต ทานปจฺจโย

น จาหเมตัง อิจฺฉามิ

ยั ปฺรโต ทานปจฺจโย

สยั กตานิ ปุณฺณานิ

ยมฺเม สาเวตี สฌนั

ตณฺจ ฌนั อิจฺฉามหิ

ยถา ปุณฺณเณน ปตฺถิตัง

โสหิ คนฺตุวา มนุสฺเสสฺสุ

กาหามิ กุสฺลั พหุ

ทาเนน สมจฺริยาเย

สณฺณเมเน ทเมเน จ

ยั กตฺวา สุขิโต โหมิ

น จ ปจฺฉานุตฺตปฺปสึ

แปลว่า ดมบัตอนใดที่มีทานเป็นปัจจัยมาแต่บุคคลอื่น ดมบัตินั้นนั้น

และเปรียบเหมือนยานพาหนะ หรือเปรียบเหมือนทรัพย์ ทยมของเขามา

ใช้ เราไม่ยากได้สมบัติเช่นนั้น บุญทั้งหลายที่เราได้ทำตัวเอง หรือ

ทรัพย์อันใดที่ทานยังเราให้โดยนว่าทรัพย์ของคน เราปรารถนาบุญนั้น

เราปรารถนาทรัพย์นั้น เป็นของประคิษฐานอยู่ตามสมควรแก่บุญ เราจะ

ไปในหมู่มนุษย์ทั้งหลายจะกระทำบุญกุศลให้มาก

เราจะกระทำกรรมอันใดด้วยทานบ้าง ด้วยความประพฤติกิเลมอบ้าง
 ด้วยความดำรวมกายวาจาใจบ้าง ด้วยความทรमानกายใจบ้าง แล้ว
 เป็นผู้ใดซึ่งความดีช เราจะทำกรรมนั้นจะใดไม่เคอคร้อนในภายหลัง ๆ
 ท้าวตักกเทวราช เชอ เชิญ พระมหาตคจเจ้า ด้วย อติริยยศอันเป็น ของทิพย
 แล้ว พระมหาตคจเจ้ากห้ามอติริยยศอันเป็นของทิพยนนเดีย
 ตมเคจพระบรมศาตดาจารย์ เมื่อพระองค์จะประกาศเนอความน
 ให้แจ้งชต จึงตรัสพระคาถาว่า

สหัสเสนตโต เทวินโท	ชมฺมราชํ นิมนตฺยิ
อากาสํ อพฺภุคฺคฺนฺตฺวาน	เทวโลกเมว คโต

แปลว่า ท้าวตักกเทวราชได้เชิญพระเจ้าธรรมราช ให้เดือน
 ดอยชนไปยังอากาศไปยังเทวโลก ดงน
 ครงน พระมหาตคจเจ้า ชนตूरถวมาลงจากเทวโลกมายังมนุษย์
 โลกแล้ว ลงจากรถเต้คจเข้าไปยังพระราชนิเวศน์ของพระองค์ ถ้าตบ
 นนท้าวตักกเทวราช ถวายโอวาทแก่พระมหาตคจเจ้าว่า ข้าแต่มหา
 เจ้า พระองค์จงกระทำบุญมีทานเป็นต้นอย่าได้ประมาท แล้วท้าวตักก
 เทวราชก็เต้คจไปยังสถานของพระองค์

ตมเคจพระบรมศาตดา เมื่อจะประกาศเนอความนให้แจ้งชต จึง
 ตรัสพระคาถาว่า

อิทํ วตฺตฺวาน มขฺวา	เทวราชา มหิทฺธิโก
ชมฺมราโชวาทํ ทตฺวา	สคฺคกายํ อปฺกฺกมิ

แปลว่า ทำวณชวานเทวราชผู้มีฤทธิใหญ่ ได้ถวายโอวาทแก่พระ
 เจ้าธรรมราชแล้ว ก็เสด็จกลับไปยังสวรรค์เทวโลก ฯ ในกาดนั้นมนุษย์
 ทงหลายชาวอยู่ในพระนครทงปวง ก็ตั้งอยู่ในโอวาทของพระมหาสัตว์
 เจ้า กระทำบุญกุศลมีทานเป็นต้น ครนต้นอายุแล้วก็พากันจุติไปเต็ม
 บริบูรณ์อยู่ยังเทวโลก

สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงนำพระธรรมเทศน์มานำแต่คงแล้ว ทรง
 ประกาศสั่งจจะ ๔ ประการ พอจบสั่งจจะธรรมเทศน์นาง มนุษย์ทงหลาย
 เป็นอันมาก ก็ได้บรรดุมรรคผลมีได้ดับดับคิดเป็นต้น แล้วเมื่อพระองค์
 จะทรงประชุมชาติก จึงตรัสพระคาถาในที่สุดท้ายว่า

ตทา จ วิมลทา เทวี	ราหุลมาตา ยโสธรา
สพเพ ชนา ราชปรีสา	พุกุชปรีสา อิทานิ เต
สกุโก เทวานมินุโท โส	อนรุทุโธ ทิพพจกขุโก
ธมมราชา โลกนาโถ	เอวิ ชาเรถ ชาตักิ ฯ

แปลว่า นางวิมลทาเทวีในครั้งนั้น มาเป็นนางยโสธรามารดาพระ
 ราหุล บรรดาชนทงหลายที่เป็นราชบริษัทในครั้งนั้น มาเป็นพุกุชบริษัท
 ในกาดนั้น ทำวณชวานเทวราชในครั้งนั้น มาเป็นพระอนรุทุชเถรทิพพจักษุ
 ในกาดนั้น พระเจ้าธรรมราชในครั้งนั้น มาเป็นพระโลกนาถในกาดนั้น ท่าน
 ทงหลายจึงจำชาติกนไว้ด้วยประการฉะนี้

จบธรรมราชาชาติก

พิมพ์ที่ ร.พ. สำเร็จกิจ ๑๐๔๕ ตรอกตักแดง ชนบุรี

นายเทพ เทพสำเร็จ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

๑๔ มีนาคม ๒๕๐๑